

*En lille stump af
Himalaya
- verdens tag*

Frede Lauritsen

Forord:

Som børn havde hverken Hanne eller jeg forestillet os muligheden af at komme så meget rundt i verden, som tilfældet har været.

Selv København var langt væk, - og udlandet - det var ufatteligt langt væk.

Men i takt med teknikkens udvikling føles afstandene i verden stadig mindre.

Denne gang skal vores nye landvinding være så tæt på Himlen, som det er muligt med begge ben fortsat solidt plantet på vor klode.

Vi skal opleve en lille stump af Indien og den del af Himalaya, der ligger i Indien. Ordet Himalaya stammer fra hindusproget og betyder "bolig af sne."

Det er muligt, vi ikke når alle de 8.848 m, der er til toppen af Mount Everest. For vi er nemlig blevet enige om at stoppe opstigningen, når vi ikke mere kan trække vejret.

På de lange flyviture er flyvehøjden som regel omkring 10.000 m, så vi håber, piloten ikke taber for megen højde. netop når vi er over Mount Everest.

Bagerst i historien findes supplerende oplysninger opsat i kronologisk orden.

Velkommen med på turen

Hanne og Frede Lauritsen

Når man tager **ud i den store verden** langt fra hjemlige egne, er der krav om visse vaccinationer og andre vaccinationer der anbefales. Angående Indien burde vi være sikre, hvis vi var vaccineret mod tyfus, smitsom leverbetændelse, malaria og gul feber. Og alt det har vi helt styr på. Så vi drager frisk og frejdig ud for at lukke døren op til nye landvindinger i den store vide verden.

Første dør, vi åbner, har adressen Nørredige 30, Ringkjøbing. Sommerklædt med én kuffert, én Jyske Bank sportstaske, to Jyske Bank rygsække og to Jyske Bank kasketter, hvis vi skulle komme i sol, tager vi første step **på vej mod Indien, Tibet og Himalaya**. Første step foregår på gåben 500 m til Ringkjøbing Jernbanestation, hvor der forhåbentlig kommer et tog kl. 14:10, der skal ekspedere os til dronningens og vores hovedstad.

Kalenderen siger lørdag den **17. juni 2000**.

Vi er **i god tid**, for det ville være utilgiveligt dumt at komme for sent til de næste destinationer. Så god tid - at vi kan nyde stationens karakteristiske arkitektur af den kendte danske arkitekt Ulrik Plesner (se 1861), der har trådt sine barnesko her på egnen nærmere betegnet i Vedersø Præstegaard adskillige år før en vis hr. Munk. (Mit research arbejde har imidlertid belært mig om noget ganske andet. Vel var Plesner en stor og anerkendt arkitekt, men Ringkjøbing Station har han dog ikke tegnet.)

Under stationsskiltet Ringkjøbing stabler vi alle vore "*pakkenelliker*" op og poserer for Olympus Multi /F, der tager turens første billede og foreviger afskedens stund med vor kære by. Også for fotoapparatet skulle det blive en meget travl tur.

Toget kommer præcis med højst en snes passagerer, så der er god plads. Første stop er Lem med opgravet bymidte, nykalket kirke (se 1931) og en meget velplejet kirkegård.

Inden næste stop, som er Skjern, ser vi Dejbjerg Kirke trone på bakken og passerer på engen nedenfor tæt forbi en af vor fortids klenodier, nemlig stenen der markerer, at her blev Dejbjergvognene, der står på Nationalmuseet, fundet i 1881 og 83 (se 1881). Kom nu ikke for godt i gang med Danmarks historie, Frede, for det er Indien, Tibet og Himalaya denne tur handler om.

Ja, ja - godt ord igen kære PC det var jo lige for at fortælle, at også Danmark har en historie, der går langt tilbage.

Vi når Herning til køreplanens tid og hopper med alle "*pakkenellikerne*" i toget med front mod København. Kort efter passerer vi den særprægede men smukke natur omkring Søby, med de gamle brunkulslejr, kviksand, søer og nu også et lille museum (se 1977) fra klondikebyen under Anden Verdenskrig.

Efter en tur ned gennem Jylland passerende **Thyra og Gorms Høje i Jelling** (se 890), det smukke Grejsdalen og Vejle Ådal holder toget i Vejle. Her slutter fire personer sig til vort selskab i vogn nr. 13, **Egtvedpigen** (se 1921) Astrid og Egtvedpigens mand Jørgen Wandel samt, svoger/svigerinde-parret hedder det vist, Edith og Jens Otto Jensen fra Bording. Sidstnævntes "*baby*" hunden Tim er sat i familiepleje i Egtved, derfor står også de på toget i Vejle.

Turen fortsætter over **Fynsland** over den 6,6 km lange Vestbro med 63 brofag, hvortil der er brugt 500.000 m³ beton og 88.000 tons stål, til Sprogø hvor kørebanen til biler er 24,1 m bred og jernbanen bruger en bredde på 12,95 m.

Vi fortsætter ned i den 8 km lange togtunnel fra Sprogø på bunden af Storebælt til Sjælland. Togtunnelen består af to rør hver med en diameter på 7,7 m, og med største dybde under bæltet på 75 m. Tunnelen blev taget i brug 1. juni 1997 sammen med jernbanedelen på Vestbroen. (Se 1998)

Da **Victor Borge** besøgte Danmark efter tunnelens åbning, fik han en togtur under bæltet, hvor han stod ude ved lokoføreren. Han kiggede interesseret frem i tunnelen, idet han sagde: "*Der er ikke meget trafik her.*"

Det var der heldigvis heller ikke, da vi passerede tunnelen. For Hanne og jeg var det første gang, vi passerede broen i tog og dermed også tunnelen. Men vi havde jo den store fornøjelse at være med til broens åbningsfest og deltog i henholdsvis den lille cykeltur, den store cykeltur og halvmaraton, men det er der skrevet en lang historie om i "*Storebælt i cykelhøjde.*"

Efter en særdeles velkommen **medbragt sandwich** triller vi ind over Sjælland, og tænk - her tillader man sig også at bruge vort kære Dannebrog, - konstaterer vi.

Da vi når Hvidovre, opstår der problemer, toget vil ikke længere, det gælder også vogn nr. 13. **Et sporskifte fungerer ikke**, så vi må pænt vente, selv om det venstre spor ser ud til at virke udmærket, for der er ikke langt imellem modkørende tog. Togbetjenten bliver orienteret om vores videre færd, et fly til Delhi venter næppe, fordi et sporskifte på Hvidovre Station ikke virker. Tæt på en times forsinkelse når vogn nr. 13 Kastrup Lufthavn. Godt vi var i god tid.

I lufthavnen møder vi ved check-in turens guide Ole Eliassen. En herre med et kraftigt, mørkt let grånende hår, markeret ansigt med overskæg, halvbriller langt ude på næsetippen og bare tæer i sundhedssandaler. Han er lidt yngre end de ældste af os midaldrende, så vi kalder ham for "*mellemyngre.*" Hans tøj er, hvad farve angår, særdeles neutralt - sort og gråt.

Efter et **taxfree besøg** med opfyldning af whiskydepotet møder vi ved Gate 29 vores norske turkammerat Jan H. Leithe. Før han åbner munden, ser han mere svensk end norsk ud, brandgul skjorte der næsten når rundt om hans korporlige korpus, der ikke ligner en, der kun har spist klipfisk. Hvor lang tid han har været undervejs, ved vi ikke, men habitten bærer præg af en lang tur. Men et glad rundt ansigt med grånende tindinger hilser varmt, særdeles højt og lattermild på sine kommende danske rejsekammerater. Og sproget afslørede nationaliteten - syngende norsk i dur.

Den lille gruppe, der skal følges på rundrejsen i Østen, består kun af ti personer. Ventende i Gate 29 ser vi en mor, som vist også kan tillades at benævnes "*mellemyngre,*" ved hendes side sidder to unge mennesker, de spiller kasino. Drengen, der er i konfirmationsalderen, sidder med sine kønne øjne i sporty rejsetøj og bliver af sin smukke, lidt ældre søster belært om spillets regler.

Hanne, som den altid "*praktiske gris,*" siger til mig, - der er de - - - Hun spørger, om de måske tilfældigvis skal en tur til Indien?

Jo - det var da meningen, for det er Ians konfirmationsgave. Hans søster Karina og hans mor Susanne gør klogeligt følgeskab. Straks har vi alle ti hilst på hinanden, og da vi ved, at vi i fællesskab skal møde de næste par ugers oplevelser, er vi straks som én lille familie.

Vel anbragt på vore pladser om bord triller flyet ud til start, - tror vi - men ak og ve, vi triller tilbage til gaten igen og får meldingen, en ventil til airconditionanlægget virker ikke. Uheldet bevirker en times forsinkelse. Skønt forsinkelsen virker lidt irriterende, er det dog betryggende, at reparationen kan foregå på landjorden, det siges at være ret besværligt, når man er deroppe, hvor der ikke er så mange brugelige vigepladser. Det blev altså virkelig nat, før vi fik vores meget tiltrængte natmad bestående af pastaskruer med bønner som forret og torsk med forskellige kogte grøntsager og kartofler som hovedret. En ikke særlig velvalgt menu til dette sene tidspunkt. Til menuen drak vi hvidvin. Desserten var en meget sød kage med nødder og chokolade sauce. Menuen afrundes med kaffe og cognac, og endelig klokken to er vi klar til en siddende blund. Men da tidsforskellen mellem Danmark og Indien er 3½ time, stiller vi først uret frem til kl. 5:30. Egentlig er tidsforskellen 4½ time, men vi har jo sommertid i Danmark - derfor.

Forskellige oplysninger kom løbende frem på skærmen. Outside air temperatur svingede mellem -44⁰ C og -47⁰ C, flylevel 37.000 feet or 12.770 m, ground speed 914 km or 569 mph., distance 3630 miles og endnu flere tal. De forskellige oplysninger i flyfagsproget tyggede vi lidt på og fandt efterhånden også ud af, hvad de betød.

Ruten gik over Sverige, Østersøen, Vilnius, Moskva og bjergene ved Samarkand og Kabul. Morgenmaden serveres kl. 9:30, og allerede nu har vi vænnet os til India time. En lækker anretning med rundstykker, yoghurt, ost, marmelade, honning, frugt, juice og kaffe/te. Under morgenmaden kaldes en læge over højtaleren for hjælp til en syg passager.

Målet nærmer sig. Set fra luften er New Delhis bygninger og gader linet op efter en lineal, præcis som var det Fredericia eller New York.

Meget **langt tilbage i tiden**, det var længe før Gorm den Gamle og Metusalem, for hen ved 200 mio. år siden kl. 5 vistnok, løsrev Indien sig fra superkontinentet Gondwana, som var det sammensmeltede Sydamerika, Afrika, Australien og Antarktis. Stadig bevæger Indien sig mod nord nu med 5 cm om året, det er noget med kontinentalsoklernes bevægelse og en meget lang historie, som du skal slippe for. Det er nu min måde at sige, at det for en amatør som mig er ret uforståeligt.

Indien er siden oldtiden den geografiske betegnelse for alt land, der lå **øst for Indusfloden**. En vis hr. Columbus (se 1451) gjorde sit til at forvirre begreberne, da han 3. aug. 1492 med 100 mand sejlede vestpå fra Palos i Sydspanien med "*Santa Maria*" og de andre skibe for at finde "*Krydderiøerne*," som man dengang kaldte det fjerne østen. Herfra hentede man peber, safran, koriander, muskat, ingefær og andre kostbarheder. Men Amerika kom i vejen, og ord som indianere og Vestindien blev født.

Indien er et stort land 3.287.590 km², det svarer til 75 gange så stor som Danmark. Landets landegrænse er verdens fjerde længste med 14.103 km. Men bortset fra grænsen mod Pakistan og Bangladesh er grænserne kun bjerge og hav. Urbefolkningen i Indien har levet langs Indusfloden. De historiske udgravninger her kan spores helt tilbage til 3-4000 f.v.t.

Indien er en **forbundsstat bestående af 25 delstater** og syv unionsterritorier. Delstaterne har hver deres guvernør med hver sin styreform indenfor jordreform, sundhedsvæsen, skolesystem og opkrævning af skat.

Vi kender også Indien fra den portugisisk opdagelsesrejsende Vasco da Gama (se 1460), der i 1497 sejlede til "**Krydderiøerne.**"

Danmarks første koloni **Trankebar** (se 1620) blev grundlagt i Indien i 1620. Det var krigskarlen Christian IV, der her var på spil. Senere erobrede Danmark endnu en koloni i Indien Serampore (se 1755) under navnet Fredriksnagor 30 km nord for Calcutta. Året efter erobrede vi den indiske øgruppe Nicobarerne (se 1756), der lå helt over mod Bagindien og bestod af 19 øer, hvoraf de syv var ubeboet.

Præcis kl. 11:12 lokal tid sættes **flyets hjul på indisk jord** efter en behagelig flyvetur. En varm dis på 36⁰ C rammer os, da vi forlader flyet på Indira Gandhi International Air Port, der ligger 14 km fra Delhi City.

Vel anbragt i vores lille bus, der på ½ time skal føre gruppen til vort hotel, byder vores guide Ole Eliassen os velkommen til Indien - verdens største demokrati, der netop her i år 2000 har passeret 1 mia. indbyggere. Selv om landet er rigtig stort, så er det et af verdens tættest befolkede områder med over 300 mennesker pr km². I Danmark bor vi kun ca. 125 pr km². Fertiliteten har været stor i Indien, hvor alle allermest ønsker sig et drengebarn, fordi kun en dreng kan udføre det helt rigtige ritual ved forældres begravelse. I år 1901 havde Indien 238 mio. indbyggere, i 1961 var tallet 439 mio., i 1981 var indbyggertallet steget til 684 mio., og altså her i år 2000 er Indien vokset til 1 mia. indbyggere.

Chaufføren og hans medhjælper har forrest i bussen et lille aflukket rum, hvor medpassagerer kan gå ud til en smøg. I frontruden står de to guder Shiva og Vishnu. Guderne kommer vi til at høre meget mere om senere. Der er kun vinduesvisker i chaufførens side. Medhjælperen er ofte i aktion i den tætte trafik, ikke sjældent springer han ud af bussen og dirigerer den gennem den kaotiske bytrafik. Han ville gerne selv blive chauffør, men det koster 12.500 rupees, en økonomisk ret uoverkommelig sum for ham. Den tætte trafik er præget af mange cykelrickshaw, scootere og specielt mange tuc-tucer, en slags knallert med tre hjul og bagerst en bænk overdækket med kaleche. De anvendes som taxi og findes i et helt utrolig stort antal. Det virker lidt akavet, at vi kører i venstre side af vejen, en trøst er det dog, at det gør alle andre også.

Vi ankom kl. 13 til det **femstjernede Jaypee Hotel Siddharth 3**. Rajendra Place. Skønt femstjernet er hotellet omgivet af slum. En lille gåtur rundt om hotellet var ret så uhumsk og bestemt ikke en behagelig byvandring. Men på hotellets område er alt i fineste orden. To uniformerede dørvogtere i hvide frakker, endda med hvide handsker trods den trykkende varme, byder os velkommen, idet de smilende åbner dørene for os.

Efter at have fået udleveret **værelsesnøglen** tager vi elevatoren til 5. sal. Elevatorerne er af mærket Otis, som vi også ser i Danmark og mange andre steder i verden.

Ellers tager vi oftest trappen for at få lidt motion også i ferietiden. Igen mindes vi om, at man **holder til venstre**, for vi "*buser*" hele tiden ind i den modgående trafik. Efter et par dage er vi dog også blevet mere "*venstreorienterede*."

Værelset er behageligt køligt med **air kondition**, tiltalende indrettet med gedigne møbler, grønt gulvtæppe, ventilator i loftet, køleskab, tv som vi dog næppe åbner, skivebord med spejl hvor der står en enkel lille grøn plante – ægte endda, - den er plantet i en ubestemmelig grå masse, der nærmest ligner mudder med rødder. Sengene er opstillet som skilsmissesenge, det må vi straks finde en løsning på. Ved sengebordet ligger verdens mest solgte bog Holy Bible. Den er solgt i 6 mia. eksemplarer - 6.000.000.000 - sådan ser tallet ud. Væggene er udsmykket med tre små kultegninger - ophængt særdeles usymmetrisk. Badeværelset er ganske perfekt - med badekar. Kun loftet er ikke flisebelagt. Ejendommeligt er det, at toilettet skyller ud med "50" liter vand hver gang et resursepild uden lige, for vi hører meget om vandmangel i Indien.

Hanne går ned i receptionen for at **veksle**, hun er altid familiens økonomiminister. Man kan nemlig ikke veksle til rupees, som de indiske penge hedder, hjemmefra. Hun veksler 200 \$ til rupees, for dem får hun et bundt pengesedler på ca. "et kg." En rupees svarer til 20 øre, så den pris, du ser på en vare, skal altså divideres med 5 dvs. at 100 rupees svarer til 20 kr. På nogle af sedlerne ser man portrættet af Gandhi.

Der bankes på døren, det er hotelkarlen med vores kuffert. Vi har fået at vide, at rejseselskabet gennem vores guide betaler drikkepenge, så det skal vi ikke spekulere på. Men den besked var der ingen trøst i, virkelighedens verden var en ganske anden. Hotelkarlen lod i hvert fald ikke til at være blevet bekendtgjort med dette drikkepengeforhold, for efter at han har lagt kufferten pænt på plads, er vores tjenende ånd helt utrolig længe om baglæns at forlade værelset. Det gjorde han klogt i, for i det samme kommer Hanne og flyr ham fluks nogle gram af de nyerhvervede pengesedler, - vi har jo også så mange af dem.

Hurtigt erfarer vi, at **drikkepenge** er særdeles udbredt, mange ansatte i det lavere hierarki får en ussel løn og er meget afhængig af drikkepengene, omkring 10 % er, hvad der forventes. Det er altid en god ide at have små sedler på sig, for som regel kan handlende eller andre tjenende ånder ikke give tilbage, et tricks de bruger for at redde sig flere drikkepenge.

Delhi består af Old Delhi og New Delhi. Hvor Old Delhi ligger, har der været by i flere tusind år, man ved ikke hvor længe, men det ældste af den nuværende by stammer fra 1600-tallet og er grundlagt af Shan Jahan, som du senere vil høre om. Først i 1909 flyttede englænderne hovedstaden fra Calcutta til Delhi, og New Delhi er bygget efter den tid. Her ligger regeringskvarteret og centrum for landets erhvervsliv, og vi får fortalt, at man her har verdens dyreste huspriser. Utroligt - for luften i en sådan storby er ret uspiselig.

Officielt bor der **9,5 mio. mennesker** i Delhi langt de fleste i Old Delhi, men tallet er mere sandsynlig mellem 10-12 mio. I Lademann fra 1988 står der 4 mio., så en voldsom udvikling har der i alle tilfælde været. Her - som i alle andre storbyer er det de stærkt voksende slumkvarterer, der accelererer så kraftigt, og hvor personregistrering er det rene gætværk. Delhi er kun Indiens tredje største by, den største er Calcutta med 20 mio. indbyggere. Det var her, nonnen Mother Teresa (se 1910) fra 1948 viede sit liv til Calcuttas gadebørn, en organisation der er blevet verdensomspændende. Bombay er Indiens næststørste by med 13 mio. Som nr. fire kommer Madras med "sølle" 6 mio. indbyggere, men dog mere end hele Danmark. For alle disse byer gælder samme usikkerhedsmoment.

En lille byrundtur viser os **Parlamentet** en stor rund bygning, hvorfra Indiens administration styres. Der er 28 politiske partier i Indien, Kongrespartiet og BJP er de største. I øjeblikket er det BJP, der danner en koalitionsregering.

Det indiske flag vajer fra Parlamentet med sine tre tværstriber. Øverst orange for hinduerne, nederst grøn for muslimerne og i midten hvid for alle de andre. Symbolet i flaget er Asokas (se 273 f.v.t.) paraply. Asoka var kejseren, der samlede Indien. Vi ser vicekongens palads, der blev påbegyndt i 1911. Det tog 22 år at bygge paladset, så det stod først færdig i 1933. Paladset ligger i et stort grønt område med alle ministerier omkring.

På en lokal restaurant får vi vort **første måltid i Indien**. Der hersker altid en vis spænding ved det første måltid, når man kommer til et fremmed land. Bliver det også, hvad mad angår en god tur? Frokosten består af 4-5 forskellige retter fortrinsvis med linser, ost og kylling. Alle retterne er velsmagende og rimelig stærke. Tilbehøret er ris og pandekagelignende velsmagende flade brød bagt af en blanding af graham og hvede. De har en diameter omkring 15-20 cm. og kaldes chapati eller roti. Brødene bages i en rund ovn, hvor dejen smøres ud foroven i ovnen og løber ned ad siderne i dråbeformer, når dråben er nede, er brødet bagt. Disse brød fik vi til næsten samtlige retter turen igennem, men de var meget varieret i kvalitet og smag. Dem vi fik denne første gang forblev, efter vores opfattelse, de bedste turen igennem. Almindeligt lyst brød bagt på hvede kaldes for naan. Ejendommeligt nok havde restauranten ikke spiritusbevilling, så vi måtte "nøjes" med forskellige former for vand. Det er i Indien meget svært at få tilladelse til at servere alkoholiske drikke.

Det indiske køkken er kendt for at bruge **mange krydderier**, det hænger sikkert sammen med, at man gennem århundreder har dyrket mange forskellige krydderier, og har således kunnet plukke dem i baghaven. Kardemomme, ingefær, nelliker og gurkemeje er de mest brugte, og findes i alle indiske hjem. Gurkemeje bruges også som et vidundermiddel til bekæmpelse af alverdens lidelser og sygdomme lige fra forstuvninger til maveonde og sågar til hudcreme. Ikke underligt man i gammel tid brugte betegnelsen "*Krydderiøerne*."

Får man en beef i Indien, så kommer den sikkert fra en **vandbøffel**, den er åbenbart knap så hellig som andre køer. Normalt spiser inderne med fingrene uden brug af bestik, og så bruges brødet som en ske. Du skal altid bruge højre hånd, uanset hvor kejtet du er. Den venstre hånd bruges nemlig til toilette og anses som uren. Det forstår vi bedre, efterhånden som vi opdager, at papir på toiletterne, det er ingen selvfølge – men nok om det.

Herefter besøger vi den indiske politiker og filosof "**Mahatma**" Gandhis (se 1869) mindeplads Raj Ghat, hvor han blev kremeret, her brænder en evig flamme. Et stort, smukt grønt område med mange mindepladser for forskellige indiske ledere der gennem årene er blevet offer for attentat. "**Mahatma**" blev myrdet 30. jan. 1948 af Venayak Godse en fanatisk hindu og modstander af Gandhis ikke voldelige forsoningspolitik med muhamedanerne. Området besøges af rigtig mange mennesker. I en lille pavillon sælges bogværker af og om "**Mahatma**" samt bånd og cd'er med hans ønskemusik.

Samme skæbne overgik Indira Gandhi (se 1984) 31. okt. 1984, hun blev myrdet af sine livvagter som hævn for regeringssoldaternes storm på sikhernes helligdom Det gyldne Tempel. Hendes søn Rajiv Gandhi (se 1991) blev også myrdet. Det skete under en valgkamp 21. maj 1991. Gerningsmændene var at finde blandt De Tamilske Tigre.

Der er meget varmt her i Delhi **42⁰ C i skyggen**. Solen står så højt på Himlen, at vore skygger svarer nogenlunde til diameteren på vores korpus. Tilbage på hotellet er der god tid til afslapning, et spil yatzy, læsning, skrivning, en lur, et bad eller hvad man nu er til, før vi kl. 20 skal mødes til middag i hotellets restaurant.

Her får vi flere gode og med **ingefær** stærk krydrede retter. Til middagen serveres lokal øl, den smager udmærket, men er efter vores smag ikke helt på højde med dansk øl. Det er prisen derimod, 200 rupees svarende til 40 kr. for ½ liter. Desserten er en ulidelig sød kagetingest, som er den bagt af lutter rørsukker. Derudover får vi heldigvis forskellige frugter som bananer, fersken, blommer og ananas efterfulgt af en kop kaffe.

Efter middagen serverer vores guide Ole Eliassen **et chok**: *“Der er i morgen tidlig telefonvækning - kl. 3, bagagen afhentes kl. 3:30, hvor der også serveres morgenmad, før vi kl. 4 kører til indenrigslufthavnen, hvor vi kl. 6 med Indian Airlines flyver til Leh i det nordlige Indien i Himalaya.”* Det tidlige tidspunkt til trods får vi dog en lækker morgenmad på hotellet med omelet, toast, ost, marmelade, juice og te/kaffe.

Præcis klokken fire, hvor der er 26⁰ C udenfor, entrer vi vores lille bus, der kører os gennem det morgenstille Delhi til indenrigslufthavnens bygning. Vi og vores bagage checkes meget omhyggeligt. Grunden er, at vi befinder os indenfor militært område, og militæret tager man meget alvorligt i Indien. Omkring os vrimler militær med skilte *“Security.”* Al bagagen pakkes ud, og efter den grundige kontrol stemples hver enkel del *“Security Checked,”* hvis altså det accepteres.

Inden afrejsen anbefaler vores guide, at vi alle tager en **“Diamox”** mod luftsyge. Grunden er, at Leh såvel lufthavn som by ligger i 3500 meters højde. Det er bestemt ikke os alle, der følger denne anbefaling.

Flyveturen fra Delhi til Leh er beregnet til 1 t 15 m. Igen får vi serveret en lille morgenanretning. Netop denne tur kaldes for **verdens smukkeste flyvetur**, rigtigheden heraf kan vi endnu ikke bekræfte, da vi stadig mangler pletter på vores klode at udforske. Men vi skal gerne medgive, at vi beskuer en helt utrolig smuk natur. Himalaya bjerglandskabet med kridhvide toppe skaber de besynderligste formationer. Fra de meget lange bjergrygge, der her går N S, udgår der vinkelret mod Ø andre bjergrygge. Øjensynlig ligger de med ganske bestemte afstande, som var det et stakit. De ser alle knivskarpe ud med stejle skrænter til begge sider. Enkelte steder anes i det klare vejr en lille bjerglandsby ved foden af bjerget. Betagende og meget, meget smukt.

Før kunne du læse om jordskorpen eller **kontinentalsoklerne**, der bevæger sig. Det er dog ikke kun på vandret plan, jorden bevæger sig, det gør den også i højden. Himalaya bjergkæden vokser stadig mellem 0,33 og 1,27 cm om året. Hvert år er der nogen, der forsøger at kravle op til toppen for at kontrollere det, og hvert år falder nogen af dem ned.

Det ekstreme tiltaler åbenbart mange mennesker, for nu er den gået hel gal. En 38-årig far til fire, skiinstruktør og slovak Davo Karnicar nåede toppen af Mount Everest 8. okt. 2000. Men det var kun for at spænde skiene på benene, og så gik det nedad med over 100 km i timen,

rablende skørt. Og tænk - han er ikke engang den første, der har prøvet dette galmandsværk, men han er den første, der har overlevet trods iltmangel og forfrysninger. Første gang Mount Everest blev overfløjet var 3. april 1933 af to britiske piloter.

Gennem årene har der været mange **alvorlige jordskælv** (se 1905-93) i Indien. I 1905 rammes Kangra hvor 375.000 omkom. Assam rammes i 1950 her omkom 30.000. Samme antal blev ofre øst for Bombay 30. sept. 1993. Senest her i 2001 har der været alvorlige jordskælv nord for Bombay med mange tusinde ofre.

Himalaya er verdens højeste og yngste bjergkæde. Der findes i verden 14 bjerge på over 8 km, af dem ligger de 9 i Himalaya med Mount Everest på 8.848 m som verdens højeste, men den ligger i Tibet. Der findes 100 bjerge over 7 km og 1000 bjerge over 6 km. I dette selskab kan Europa ikke gøre sig særlig gældende, Mount Blanc i Alperne på grænsen mellem Frankrig og Italien er Europas højeste bjerg med 4.810 m. Vores Yding Skovhøj med 173 m ville nærmest ligne et hul i dette enorme landskab.

Indflyvningen til **Leh Lufthavn** er bestemt ikke for begynderpiloter. Vores 150 passagerers Airbus dykkede ned mellem bjergtoppene, her flyver den to runder for at komme tilstrækkelig ned i højde til landing. At lande på lufthavnen på Madeira, som vi for nylig har besøgt, og som af mange betragtes som en ret vanskelig landingsplads, er det rene vand ved siden af Leh Lufthavn.

Med min beskedne erfaring i pilotfaget skal det indrømmes, at jeg på et tidspunkt sendte en lille bøn til de højere magter, at nu var det bestemt i elvte time at svinge til venstre, hvis vi ikke skulle hilse på bjerget foran os. Piloten hørte min bøn, svingede elegant ind på finalen, flaps ud og landede blødt som var det på en fløjlsdug.

Og **højden her i Leh på 3.514 m** kunne virkelig mærkes på kroppen. Ved almindelig indånding kan man kun udnytte 75 % af ilten, sat i forhold til den højde vi normalt befinder os i. Så der kræves betydelig mere energi, alene for at trække vejret. Og skal du op af en trappe, så ringer alarmklokkerne straks.

Vi er kommet til byen Leh i **Ladakh** distriktet, Ladakh betyder "*mange bjergpas.*" Et yndet område for **trekking**. Der bor 9.500 i Leh, der tidligere var en vigtig karavaneby, i dag er militærbasen byens vigtigste aktivitet.

Hotel Singge Palace i Leh ligger med sine to stjerner yderst diskret i en meget smal sidegade. Gangene til værelserne går fra receptionen gennem en lille hyggelig have, med forskellige krydderurter og blomster, over marmorfliser, terrasse og - så kommer der trapper igen - op af nogle forbistrede tunge trapper. I haven, hvor der i skyggen er 31⁰ C, serveres en dejlig kold velkomstdrink.

Møblementet på værelset er i orden, men væggene er totalt nøgne uden nogen som helst form for dekoration. Der ligger løse gulvtæpper på cementgulvet, men trods varmen er der intet køleskab. Rengøringen er i orden, og toilettet er plomberet med et bånd: "*This Seat Has Been Specially Cleaned For Your Protection.*" Mange tak. Men cisternen er utæt, så badeværelsesgulvet flyder med vand.

Fra værelset er der udsigt til adskillige **sneklædte bjergtoppe** i 5 til 6.000 meters højde. Ja - og igen står sengene som skilsmisssenge, men Hanne siger, at så træt som jeg ser ud her oppe i den tynde luft, kan det være fuldstændig lige meget.

Frokosten får vi kl. 12 på hotellet, en velmagende **vegetarfrokost**, knap så stærk som vore tidligere måltider, hvad vi ikke beklager. Som drik til frokosten får vi Bladan, nå nej - Badan står der på etiketten, men det smager faktisk som æblemost. Det er på det nærmeste blevet os forbudt at drikke øl eller anden form for spiritus, det ville være en dårlig cocktail, fordi kroppen skal vende sig til højden.

En af tjenerne overrasker os ved med et charmerende smil at benævne retterne på dansk ost, grøntsager og kaffe. Han spurgte, om vi ikke ville have "*en lille smule,*" og ville vi det, fulgte han det op med "*en lille smule mere.*" Han var synlig stolt over vores overraskende og glædelige reaktion.

Der er om eftermiddagen ikke arrangeret noget i fællesskab. Rejseselskabets erfaringer siger, det er vigtigt, at vi slapper af og bliver **akklimatiseret** her i den tynde luft i højderne. Så der skrives, læses og hyggesnakkes rundt omkring, og der er god tid til et hvil før aftenens middag på hotellet.

Enkelte gik en lille **tur i byen**, og selvfølgelig var Hanne en af dem, hun har altid kondien i orden. Senere påstod de, at de havde oplevet originale påklædninger, "*antikke*" tæpper, "*ægte*" sølvvarer og en masse spændende gadeliv.

Jeg - der for en gangs skyld var **total groggy**, valgte frem for gåturen en lille lur. Vi havde jo været oppe, før en vis herre fik sine morgensutter på, var min undskyldning. Dette kombineret med den tynde luft bragte mig omgående i drømmeland, men drømmene var de rene feberfantasier:

"Flyet tvinges med pilotens yderste kraftanstrengelse lige netop op over bjergtoppen. Husene på jorden hvirvler rundt som i en centrifuge. Jeg har ikke kun sved på panden, nej - sveden springer ud af mine porrer over hele kroppen, jeg er dampende våd og har meget svært ved at holde fast. Hanne går ned ad det stejle bjerg, men bjerget bliver stejlere og stejlere, farten bliver tilsvarende højere, og til sidst tumler hun med vild fart ned ad bjergsiden mod bjerglandsbyen, bjergsøen og det ukendte. Jeg har ulidelig kvalme. Kravler krampagtig og yderst forsigtig baglæns efter hende ned mod det ukendte. I bunden finder jeg Hanne og konstaterer, at hun er forslået til ukendelighed, næsten dækket af ørkensand - men dog levende."

Og virkelig levende var hun, for det var hende, der vækkede mig - **badet i sved**.

Senere på eftermiddagen er jeg igen **nogenlunde normal**, så Hanne foreslår for motionen og den friske lufts skyld, at også jeg skal opleve en tur rundt i byen, hvor hun nu allerede er godt kendt. Vi besøger basarer og torve og studerer samtidig de mange mennesketyper i det brogede folkeliv. Der er en livlig trafik, visse steder hvor veje mødes, har man lavet en rundkørsel. En rundkørsel her er ikke nogen kostbar og besværlig affære, man stiller blot en olietønde midt i krydset – sådan - færdigt arbejde. Og er det et stort kryds, stiller man blot tre olietønder.

Hunde og **køer traver rundt på gaderne** uden mindste hensyntagen til trafikken.

Den enkelte ko har sit hjemsted i et hus i byen, når det er malketid, vandrer den trygt hjem til sin parcel, bliver malket, får måske en lille bid foder, men helst skal den selv finde sin føde.

Næste dag er den igen på gaden og spiser af det affald, der er smidt i rendestenene.

Her i Ladakh er køerne ikke hellige, for her er befolkningen overvejende buddhister.

Mange hjem har **ikke indlagt vand**. Derfor er der på mange gadehjørner installeret vandhaner, beregnet til at forsyne befolkningen. Her står der næsten konstant en kø, der fylder vand på flasker og dunke.

Vi kommer forbi en **skole**, der netop har fået fri, så det vrimler med børn. Da de ser os med fotoapparater, peger de ivrigt og begynder straks at stille op. På under et minut står over halvtreds strålende glade børn klar til det mest charmerende skolebillede, man kan forestille sig, og vi knipser løs.

Vores guide Ole gik modigt ind til en barber, han blev både **barberet og klippet** for 20 rupees dvs. 4 kr., og det så ganske tilforladeligt ud. Jeg er helt elendig, få dage før vi rejste herover, ofrede jeg 140 kr. for en tilsvarende behandling, endda uden barbering, man skulle jo se ordentlig ud i håret til den lange tur. Til gengæld kunne jeg låne Billed Bladet, men med min snakkeglade frisør levnes der ikke megen mulighed for læsning. Med hensyn til min dårlige økonomiske timing, kan jeg kun sige, det var ikke første gang, den glippede og næppe heller sidste. Men næste gang jeg kommer til Indien, så skal frisøren prøves.

Men så var det, jeg kom til at tænke på den kreative og delikate nytårsaftensmenu, min frisør serverede for os, og så forstår jeg pludselig bedre, at hun nødvendigvis må have mere end 4 kr. i skuffen.

En smed har travlt med at smede **hestesko**. Hver gang en hestesko er færdig, smider han den i dyngen på fortovet udenfor butikken, her ligger der flere hundrede hestesko. Så roder hesteejeren i dyngen, efter de størrelser hestesko han mangler, betaler og går hjem og skor selv sin hest. Efter danske forhold er hesteskoene meget små, bemærker vi.

Aftenens middag bliver en anelse anderledes, idet gruppens kvindelige ungdomsrepræsentant **Karina fyldte 26 år**. Holdet overrakte hende en lille gave i form af et bordeauxrødt sjal i kashmiruld. Til kaffen kom der en flot pyntet lagkage med Dannebrog, lys og tallet 26 påskrevet i glasur. Indslagene blev efterfulgt af en lille hyldest i et hjemmegjort digt, så aftenen blev anderledes og lidt mere festlig end sædvanlig.

Morgenvækningen er allerede kl. fem med afgang i små jeeps kl. 5:45. Vores lokale guide er Tsering Angous Togoche-Malho, han bor i en lille landsby udenfor Leh. Dagens udflugt går til tre klostre oppe i bjergene. Chaufføren i vores bus er Nazir Rah Lan. Første besøg gælder Thiksey Gompa, gompa er det tibetanske navn for tempel. Ved mange af gompaerne ser vi mængder af sten, hvorpå med sirlig skrift er påskrevet bønner. Thiksey er et buddhistisk kloster grundlagt i 1300-tallet, det ligger 19 km syd for Leh. Vi kører ud langs Indusflodens nordbred og ankommer til klostret før kl. syv for at opleve morgen-pujaen, som er morgenbønnemødet. Det foregår, med munkene siddende på gulvet i skrædderstilling ved lange lave borde, mens de ved forsangerens hjælp synger lange bønneskrifter fra bønnebogen. Samtidig drikker de deres morgente, der serveres af novicer, drenge der er i munkelære.

Tekanderne er kæmpestore, de kan vel tage i nærheden af ti liter. Til teen spiser de linsler og kokos opløst i vand. Pujaen tager omkring en time. Da det er rimelig tidlig på dagen, ser vi af og til en af munkene gabe ret så inderligt. Klostret bebos af 70 munke og novicer.

Buddhismen (se 560 f.v.t.) startede oprindeligt som en købmandsreligion i de borgerlige kredse. Der findes ca. 6 mio. buddhister i Indien, de trives primært her i Ladakh. Buddhismen taler mod egoisme, man deler med hinanden. Det mest ekstreme er brødre, der deles om én kone, fordi der er mangel på kvinder.

En lille landsby ses forude. Tæt, sort og **voldsom røg** stiger fra centrum af byen. Vi taler om, hvad der mon brænder. Trafikken går næsten i stå. Da vi kommer nærmere, ser vi, det er en bevidst røg. Der lægges nemlig et nyt lag skærver og asfalt på den i forvejen meget dårlige vej. Langs vejen gennem byen står der masser af **tønder med tjære**, der hældes op i store kar. Under karrene er der et kraftigt bål, der holder asfalten flydende. Det stinker af varm tjære, og en ulidelig, kvalmende, sort røg gør luften tyk og udsynet særdeles beskedent.

Kvinder med tørklæder for mund og næse hælder den varme tjære op i noget, der ligner en vandkande med spredebom. Kanden svinger de frem og tilbage over vejen, mens tjæren løber ud over de skærver, arbejdere med trillebører har kørt ud på vejen. Så går de næste arbejdere i gang, jævner ud med et håndværktøj der ligner en meget bred rive, men i stedet for tænder er det et bræt, der jævner massen ud.

Sluttelig kommer der en vejtrømler, som synes at være det eneste motoriserede hjælpemiddel i hele arbejdsgangen, som vi er temmelig chokeret over. Urationel og særdeles sundhedsfarlig.

Det synes klart, at det store flertal af **arbejderne er kvinder**, de går alle med slør for ansigtet, efter sigende fordi det ikke er charmerende med mørk hud, her hvor Solen er så hyppig en gæst. Men det kunne også være for at beskytte lungerne mod den hårde belastning, og dermed leve et enkelt år mere. Arbejdet synes absolut umenneskeligt og helt utilladeligt.

Maskinarbejdsstyrke er ikke meget udbredt i Indien, hvor man har den opfattelse, at maskiner kun er med til at skabe arbejdsløshed.

Midt i hele **virvaret** passerer biler frem og tilbage. Ikke noget med at man asfalterer den ene vejbane, mens et blinklys skifter mellem rødt og grønt og dermed styrer trafikken. Nej - hele vejbanen asfalteres på en gang, og trafikken er åben fra begge sider. Vejen er så smal, at når to biler passerer hinanden, må begge biler have højre - - - nå nej, venstre - - - hjul ud og smage på rabatten, for fortov er der ikke noget af. Arbejderne hjælper til med at regulere bilerne frem og tilbage. Men uanset denne hjælp og det fysiske umulige i at springe ud af køen så dyttes der i et væk fra alle sider. Som var det en hobby at sidde bag rattet og dytte.

Da vi omsider kommer uden for byen, er der igen et stykke med tilsvarende vejarbejde, men her har man den mulighed at lede bilerne **ud over klipperne**, noget af en rystetur, men dog på sikker grund. Efter en lille times forsinkelser er vi igen på alfarvej. Flere nye og chokerende oplevelser kom med i bagagen.

Vi passerer **Indusfloden** ad en smal bro, idet næste kloster ligger på sydsiden af Indusfloden i 4000 meters højde. Hemis Gompa ligger 45 km. syd for Leh, og er det største i Ladakh med 400 munke. Klosterskat er en 12 m høj, forgyldt statue af Sakyamuni Buddha. Man er her i

færd med såvel restaurering som tilbygning, så det ligner meget en rodet byggeplads. Ned fra bjergene suser et vandløb tæt forbi klostret, den gør området grønt og frugtbar. I gården sidder fire munke, de spiller pauke, tabla tromme og bækken. Til musikken danser først drenge dernæst voksne munke. De øver sig på ramadans, som de skal opføre til den årlige berømte Hemis festival. Såvel musik som dans er uhyre ensformigt.

Efter en rundvisning på stedet går det videre til det tredje kloster **Shey Gompa**, der ligger på hjemvejen kun 12 km syd for Leh. Klostret er en underafdeling af Hemis Gompa. Vores erfaring med vejarbejdsforsinkelser gør, at chaufføren finder en alternativ rute syd for Indusfloden. Vejene her i Indien er bestemt langt, langt fra hjemlig standard, men den, chaufføren her har fundet, er helt unik, jeg tør frejdigt vove den påstand, at der ikke i Danmark findes en så hullet asfalteret vej, så vi er meget rystet, da vi når frem til Shey Gompa. At gøre notater undervejs er her en umulighed. Klostret har oprindeligt været opført som en borg til beskyttelse af områdets beboere og som karavaneopholdsplads på den berømte Silkevej. Også her er vi rundt og se på Buddhaer i en uendelighed, og bedemøller der ligner kæmpe garntrisser med inskriptioner af buddhistiske bønner. Man skal passere bedemøller mod venstre, med højre skulder mod bygningen samtidig med, at man drejer bedemøllerne rundt, så bønnen spreder sig til ånderne udenfor. Hvis man vil gøre det helt rigtigt, går man tre gange rundt om bygningen, - men vi snød ind imellem. Fælles for de tre klostre er, at de ligger højt hævet over byerne, alle med en utrolig flot udsigt over Indusdalen. Det har kostet enorme kræfter at bygge disse paladser oppe i bjergene på de allerhøjeste og mest utilgængelige pladser, hvor eneste transportmulighed har været æsler og mennesker.

Vi er tilbage på hotellet til en **sen frokost**, og efter en time er det igen ud i de små jeeps på vej til næste oplevelse.

Flygtningelejren i landsbyen Choglansar er for de tibetanere, der er flygtet fra det Kinesiske Tibet over bjergene til Ladakh, som også kaldes Lille Tibet. Udgifterne til flygtningelejren betales af Det tibetanske Samfund, som er tibetanere udenfor Tibet. Vi samles på lejrens kontor, hvor lederen fortæller om stedets tilblivelse og udvikling. Lejren startede i 1976 som et familiehjem, men blev større år for år. I dag er der 714 børn i lejren, hvoraf de 600 er tibetanske flygtningebørn, resten er fra Ladakh. Der bor 20 børn i hvert hjem ti piger og ti drenge, de betragtes som en familie og har en plejemor, der også bor på hjemmet. Mange af børnene er forældreløse grundet krigen, og mange har kun deres mor, som er fattig og ikke har mulighed for selv at bekoste barnets opvækst. Flere af disse mødre arbejder ved det vejevæsen, som vi netop har oplevet. Størsteparten af disse mødre dør i en ung alder grundet det usunde arbejdsmiljø.

“Tibetan SOS Children’s Village School” står der på et stort skilt over skolen, vi besøger. Skolegangen starter som 5-årig i børnehaveklassen. Grundskolen går fra 6-9 år og en overbygning fra 10-12 år. Efter skolen er der mange forskellige kurser i boglige retninger, forskellige håndværksmæssige uddannelser eller som chauffør.

Desværre kommer vi så sent, at **undervisningen** er overstået for i dag, og børnene har fået fri. Men det resulterer i, at børnene interesseret følger vores færd. Også her elsker de at blive fotograferet. Der er god mulighed for at gå ind i de forskellige klasseværelser. Tavlerne er

malet direkte på væggen, og der er en tavle både forrest og bagerst i klasseværelset, hvor der er sammenbyggede borde og bænke, der minder om dem fra vores skoletid. På væggen ser vi skilte: *“They get a frie life”* og *“Talk less listen more.”* I et klasseværelse er en gruppe elever i færd med drama. Skønt vi myldrer ind, fortsætter de uanfægtet med deres opførsel som viser sig at være *“Tornerose.”* Trods nervøsitet formentlig grundet vores indtræden taler de højt og tydeligt på fint engelsk. Naturligvis bliver de efter forestillingen belønnet med en velfortjent klapsalve, og mange af dem holder sig i nærheden af os, da det giver mulighed for at blive fotograferet.

I Indiens **almindelige skoler** tages pigerne oftest ud, når de er omkring 11 år, - de skal jo alligevel *“kun”* giftes. Man skønner, at 40% af hele Indiens befolkning er analfabeter, vores guide mener endda 60%, for stort set alle indbyggere i Indiens småbyer er analfabeter.

Der er 6-7.000 **tibetanske flygtninge** i området her. Af dem der får plads på skolen, har de forældreløse 1. prioritet, dernæst børn med kun en forælder, herefter børn af fattige og nomade familier.

Et af lejrens **børnehjem** besøgte vi. Det var synligt, at børnene var glade, så velplejede ud og tilmed var ualmindelig høflige. På verandaen udenfor husets indgang stod deres sko, ingen gik ind i huset med skoene på.

I lejrens **køkken** stod flere kæmpekar, her kogte de majs, ris, kål og kød. I bageriet bagte de brød ved damp. På vores lille rundtur i flygtningelejren ser vi, at der i næsten alle rum hænger et portræt af Dalai Lama.

Flygtningelejren har også en butik, her sælges de produkter, der for det meste bliver produceret i lejren. Der handles livligt i den lille butik, som der altid gøres, når vi holder en lille pause i nærheden af en sådan, man skulle jo nødt komme hjem med tomme kufferter. Nå - det er der nu vist heller ikke stor risiko for. Her lægger vi specielt mærke til ekspedienten, der med stor omhu og sirlighed pakker de købte ting ind i avispapir, en særdeles høflig men meget langsom betjening.

Efter endnu en spændende og oplevelsesrig dag nærmer vi os *“dinner time.”* Så efter at dagens støv er skyllet af, mødes vi i hotellets restaurant for spændt at se aftenens menu. Ingen grund til klage, men megen variation i måltiderne er der bestemt ikke.

Den følgende dag blev en noget anderledes dag. Der var nemlig **generalstrejke** i Leh. Strejken er særdeles effektiv, ikke én butik er åben, og ikke én taxi kører. Så dagens program bliver ændret til en gåbentur i byen Leh. Anledning til strejken er, at Ladakh hermed markerer, at de ønsker at forblive under Indien, hvorimod nabodelstaten Kashmir ønsker en selvstændig islamisk stat.

Efter morgenmaden starter bygåturen mod slottet **Castal At Tsemo**, der har sit eget kloster. Og naturligvis ligger også dette som alle andre klostre højt hævet over byen, det er da også selve byens vartegn. Vi har nu vænnet os så meget til højderne og den tynde luft, at vi trods prusten og stønnen når helt op. Som premierung herfor er der fra slottet en ganske enestående udsigt over Leh by, lufthavnen og dalen.

En **ældre lokal munk** er blevet rekvireret til at låse op og vise slottet og klostret frem. Slottet er ubeboet og fungerer kun som et museum, hvor der kun bliver åbnet på opfordring. Munken er en hyggelig gammel mand, der som alle andre herude elsker at blive fotograferet, og vi må love at sende ham billeder, hvad vi da også har gjort.

Slottet er så forfaldent, at en restaurering ville være en næsten umulig økonomisk opgave. Men i et af klosterafdelingens rum ser vi **noget ganske unikt**. En 400 år gammel udkåret reol med religiøse sirlige bemalinger. I reolen er der 100 rum, der hver for sig måler 17x17x50 cm. I rummene har man gemt 8.400 gamle håndskrifter indbundet i silke og beskyttende træbind, de er skrevet af munke op mod 400 år tilbage i tiden. Vores lokale munk er glad for at vise tingene frem, så han tager villigt skriftbøger ud af reolen, vi får lov at røre ved dem og fotografere.

På vej fra klostret til det næste kloster vi skal besøge, ser en af os, i en have **bag et hegn**, folk i færd med at fremstille mursten, så vi stopper op for at fotografere og om mulig få en snak. Indehaveren af huset byder os ind i haven, hvor vi besigtiger fabrikationen.

Mursten er, ikke noget man køber i Indien, nej - dem laver man selv. De består af en blanding af æltet jord og ler, der fyldes i forme, og derefter lægges ud på jorden, hvor de soltørres. Et lille drivhus på 1 x ½ meter fanger vores interesse. I drivhuset står der plasticdunke fyldt op med vand, det vi ser, er husets varmtvandsbeholder. Vi kommer i snak om økologi, og det viser sig, at manden er ansat som konsulent i et firma, der arbejder med udvikling i økologi indenfor såvel håndværk som landbrug. På et spørgsmål om man havde samarbejde med andre lande, kom han med det chokerende svar, ja - gennem Danida havde man samarbejde med Danmark. Det gav et gisp i os alle over dette ejendommelige sammentræf så langt fra "*hjemmet*." Også han blev synlig forbavset, da han hørte vores nationalitet. Pludselig havde vi et fællesskab.

Vi blev budt med indenfor for at se **familiens nye hus**, bygget i 1999, som han forståeligt nok var meget stolt af. Huset var større end flertallet af byens huse, og var tegnet med hjælp fra en tysk arkitekt, han havde mødt i sit arbejde. Man var i færd med sidste fase dvs. 1. sal. Men de fleste af de nye mursten var dog beregnet til hegn omkring familiens jordparcel, hvor man bl.a. dyrkede kål, koriander og løg.

I den sydvendte stue, med udsigt til **6.100 m høje sneklædte bjergtoppe**, bliver vi bænket på meget lave bænke belagt med tæpper, og på tæpper der næsten dækkede gulvet. Vi må igen konstatere, at vi nordboere ikke er så gode til "*skrædderstilling*" som de indfødte. I stuen er der to bogreoler med bøger og billeder af familien, her viste Sonam Gyatso, som var mandens navn, stolt et billede frem, hvor hans far var fotograferet sammen med Dalai Lama. Faderen Tasti Rabgias havde, så vidt vi forstod, en betydelig position i Ladakh. Han havde skrevet en bog, som vi også så: "*History of Ladakh Called The Mirror which Illuminates all.*"

Såvel bænke som borde var af træ og udført som **fint håndskåret arbejde**, loftet var lavet af poppeltræ. Det eneste billede, der hænger på væggen, er en kalender med et farvestrålende motiv af Utzons Operahus i Sydney, så også her var der et dansk islæt.

Køkkenet var temmelig stort med gaskomfur, køleskab og hylder overalt. Her stod et væld af dåser, glas, flasker, porcelæn, potter og pander. Det så ud til at være et meget velforsynet køkken med fliser på gulvet. Også i entreen var der fliser på gulvet, her stod et væld af urtepotter med blomster - de fleste pelargonier. Heller ikke i entreen var der billeder på væggene, eller nogen som helst anden form for dekoration, det gav et nøgent indtryk.

Overraskelserne var endnu ikke forbi, senere på året skulle **Sonam Gyatso** på en 2½ måneders tur til Danmark i studieøjemed. De var tre fra Indien, der sammen med 22 andre fra Asien og Afrika, blandt mange andre økologiske spørgsmål skulle studere udviklingen og en bedre udnyttelse af foder til dyr. Vi så brevet, Sonam Gyatso havde modtaget dagen før, fra den danske ambassade, den havde betegnelsen "*non government organisation.*"

Lidt overraskende for rejse og ophold blev ifølge Sonam Gyatso betalt af Danish International Development Agency som er den korrekte betegnelse for Danida, der er udenrigsministeriets afdeling for internationalt udviklings samarbejde.

Sonam Gyatsos kone var fra Leh, parret har to drenge. Hun **bryggede te** til os, hertil serveres biskuit, men fru'en var ellers meget tilbagetrukket.

Sluttelig besøgte vi **husets toilet**. Trods et fint hus var toilettet her som så mange andre steder, kun et hul i gulvet, her var det i 1. sals højde. Omkring hullet lå der sand og en skovl beregnet til at skovle sand ned over eventuelle efterladenskaber.

På husets **flade tag** opholdt hunden sig med sin hvalp, de "*snakkede*" ivrigt med. Når vi sammenligner med andre huse i byen, bærer dette hus og dens indmad præg af, at det er en velhavende familie.

Det var en **spændende oplevelse**, og her tænker jeg ikke på toiletbesøget. Ja - det kan vel nærmest betegnes som et mirakuløst træf, at vi skulle ramle ind til én af tre indere, og dem er der jo 1 milliard af, der netop skulle på studietur til Danmark.

Sonam Gyatso fik **vore adresser**, hvis hans vej skulle falde forbi under sit danmarksoophold. Et tilbud han senere har benyttet sig af. Hos os har han været på besøg to gange, hvor vi har vist ham byggeri af et halmhus, en del af vores natur og besøgt et traditionelt landbrug. Her var hans største forbavselse at se en malkemaskine, en sådan havde han aldrig set før. Vi har også gjort et kort visit på Viby Landbrugsskole, hvor gruppen var indlogeret.

Efter denne ekstra oplevelse gik vi op til det lille **Sankar Kloster**, der er hjemsted for 20 munke. Endnu en håndfuld Buddhaer bliver besigtiget. Klosterhaven er harmonisk og meget fredfyldt med smukke lyslilla bougainvillea. Her er alt pænt, rent, nydeligt, nykalket og særdeles velholdt.

Tilbage på hotellet får vi den hidtil bedste frokost i Leh - med **hjemmestegte** pommes frites og lækre toast med ost.

Efter en times pause er det igen på gåben ud i byen. Vi skal besøge et, som der står i programmet, **traditionelt tibetansk hjem**. Men det er efter vores bedste overbevisning bestemt langt fra et traditionelt tibetansk hjem.

Familien, vi besøger, består af **tre generationer** bedstefar på 82, bedstemor på 75, sønnen, dennes kone og et barnebarn, der hjælper til som ung pige i huset. Sønnen og konen er gået til "kora" dvs. til bøn i klostret. Det ser absolut ud til at være bedstemoderen, der "har bukserne på," hun snakker i hvert fald næsten uafbrudt desværre kun på sit eget sprog - ladakhi.

Den **snakkesalige bedstemor** har en sort hat over sit lange sorte hår, der i sammenbundne fletninger når under bæltestedet. Hun er klædt i en tyk brun fløjlsignende lang kjole, der næsten når hendes små sorte lædersko. Man aner hendes lange sorte bukser og lilla strømper. Om halsen har hun et tyrkisk farvet halstørklæde, der delvis dækkes af en lysebrun vest i blomstret stof. Lange øreringe, armbånd og fingerringe i udskåret ben samt en halskæde med spraglede blå og røde sten, farver der passer fint ind i helheden.

De **lange fletninger**, der som regel er bundet sammen forneden, er helt normalt i Ladakh. For det er helt usædvanligt, hvis piger klipper deres hår.

Bedstefaderen er der gjort knap så meget stads af, han har en blå kalot over sit grå hår, er i hvid, næsten da, jakke og bukser der med længsel ser hen til vaskedag. På fødderne har han skindmokkasiner. Parrets ansigter er furet af alder og stedets skiftende vejr fra den varme sommer med megen sol til den meget kolde vinter.

Angående **sproget** så er det ikke så ligetil, der findes over 100 forskellige sprog i Indien, heraf er de 17 skriftsprog, og dertil kommer 1500 dialekter. Indiens officielle sprog er hindi, det tales af 602 mio. indere, og er dermed verdens næstmest talte sprog, kun overgået af mandarinkinesisk der tales af 1.075.000.000 kinesere. Her i Ladakh området taler man det tibetanske sprog ladakhi.

Vi bliver bænket langs ydervæggen, hvor der ligger **tæppebelagte hynder**, igen er der mulighed for at øve os på "skrædderstillingen." Der serveres en original tibetansk te, brygget på te, salt, mælk og smør. Til teen serveres sampa, der laves af ristet byg blandet med smør og sukker. Konsistensen er som dejen til kokosmakroner smagen sød og vammel, jeg kan smage det endnu - desværre.

Vi sidder i **husets største rum**, der både er køkken, stue og bryggers. Der er et ganske usædvanligt stort udvalg i tekander, ølkander og smørkander foruden gryder, pletter og pander i et antal der passer til et hotel med kapacitet til mindst 200 gæster. Alene dette er bevis nok til, at hjemmet her ikke virker som et traditionelt hjem.

I køkkenafdelingen står et smukt gammeldags komfur dekoreret med flotte metal ciseleringer. Komfuret er til fast brændsel, der består af kokasser og kviste. Asken bruges som gødning på markerne. Kogøgødning er for øvrigt en betydelig "vare" i Indien, kun 20% af den bliver brugt som gødning, 80% bruges som brændsel. Man ælter kogøgødningen med strå til flade kager, et arbejde det foregår med hænderne. Værdien af dette brændsel anslås i hele Indien at svare til 100 mio. tons kul pr. år. Tit så vi en hestevogn transportere et læs kokassebrændsel på vej til markedet. Indiens kulproduktion er ellers ret stor, og de har verdens fjerdestørste kulreserver.

Det fine komfur bliver ikke brugt om sommeren, hvor det kun står til pynt. Men om vinteren bruges det både til opvarmning og madlavning. I et andet hjørne står nemlig et gaskomfur, her står bedstefar og brygger teen samtidig med, at han rører rundt i en gryde, der er over ild.

Solbatterier leverer elektricitet til huset, der bærer præg af at være et gammelt hus. Inventaret er slemt belastet af stilforvirring. Et kvarts stueur på væggen klæder ikke helheden, og pludselig ringer telefonen midt under en længere forklaring omkring den tibetanske levevis. Vi var netop kommet til skilsmissemødet, der dermed blev lidt udsat. Forklaringen serveres på engelsk, så vi, der ikke er alt for stive udi dette sprog, må holde ørerne strittende, men ustandselig er der forstyrrelser på ledningen, af bedstemors *“snakken med”* på ladakhi altså.

En stor del af Ladakhs unge mænd går til **hæren**, det er et ærefuldt job. Og i Indien bruger man ikke mindre end 37 % af BNP til militæret.

Familien er din **sociale forsikring**, ikke mindst derfor værner man meget om sin egen familie. Landets sociale net er meget beskeden, men der findes dog en arbejdspension. I området Ladakh, hvor der bor omkring 100.000 mennesker, betales der p.t. ikke skat. I det øvrige Indien er de første 40.000 rupees om året skattefrie. Den normale sengetid i Ladakh er mellem kl. 22 og 23, til gengæld står man op allerede mellem kl. 5 og 6.

Der bliver spurgt, om en af pigerne vil iklæde sig bedstemoderens **ladakhiske brudedragt** der er gået i familiearv. Ikke uventet melder Hanne sig som mannequin. Såvel bedstemoderen som barnebarnet går med hende ind i husets bederum, for en sådan har de skam også, og her opbevarer de dragten. Skønt to påklædersker går der en rum tid, før de er tilbage. Det forstår vi bedre, da Hanne kommer ind iført det helt store skrud til stor moro, men ikke uden beundring fra os andre.

At beskrive dragten er en større opgave. Den rødbrune kraftige ulddragt er **håndsyet**, den går næsten til gulvet, har lange ærmer og er dekoreret med kinesiske tegn, der nærmest fremstår som guld. Dragten er kantet med et sølvgråt bånd, men ved hals- og armlininger er stoffet gulgrønt, et skærf om livet er lilla. Skoene er mokkasiner som bedstefaderens, det ligner rensdyrskind og de er flot dekoreret. Hovedprydningen er ganske speciel, efter Hannes udsagn vejede den alene *“10 kg.”* Den tunge hovedudsmykning, er nærmest at sammenligne med et ovalt tæppe på ½ m² total belagt med flotte turkis smykkesten. Den er ikke bare tung, den ser virkelig tung ud. Derudover hænger der forskellige smykker ned fra hovedprydningen, i ørerne, på reverset, om halsen og dertil forskellige pyntebånd. Hanne ligner noget af et *“juletræ.”*

Under det tunge åg går Hanne noget stivrygget, og **mindre graciøst** end sædvanligt. Hun påstod, at hatten var for lille, derfor måtte hun knejse ekstra med nakken for ikke at tabe alle kostbarhederne. Ifølge bedstemoderens udsagn kostede dragten 500.000 rupees.

Efter aftenens middag og **en god nats søvn** står en spændende tur foran os. Dagen starter med afgang i små jeeps kl. 8:20 ud af Leh. Krydsende op ad bjergveje går det højere og højere. På bjerget vi ser langt ude på den anden side kløften, aner vi konturen af en streg skrån op ad bjerget langt over os, det er den næste *“hylde,”* vi skal køre på, og sådan fortsætter det bjerg efter bjerg. Vi er på vej til det højeste pas i verden, hvor der kan passere biltrafik.

Ved **check point**, der ligger ca. halvvejs oppe ved passet, skal vi vise vore pas, der nøje sammenlignes med de lister rejseselskabet tidligere har indleveret og fået godkendt, det er en betingelse for, at vi kan få lov at komme over passet og ned i Nubra Dalen. Passene kontrolleres meget grundigt af militæret, for vi er tæt på grænsen til Kina, skønt der i dag ikke findes en fastlagt grænse i Ladakh mellem Kina og Indien. Men den politiske spænding imellem de to lande om Tibets tilhørsforhold tager man meget alvorligt.

Stadig kommer vi **højere og højere**. Et sted er vi hel tæt på en flok yakokser, og hel tæt betyder omkring fem meter. Mellem dem går også en del almindelige køer og zooer, som er en krydsning mellem yakokser og køer.

Stigningen vil ingen ende tage, nu er vi i snehøjden, den varierer mellem 4-5000 meter. En helt enestående udsigt er der, hvor vi kan se helt tilbage til Leh. Selv den medbragte nordmand er duperet - "*jette flot.*" Samtlige fotoapparater er i fuld aktivitet.

Vejenes kvalitet på denne tur begyndte rimelig, men for hver gang vi klatrer op ad et nyt bjerg bliver vej kvaliteten ringere og ringere. Men vi må jo huske på, at afstanden fra Leh til Khrusjtjov, vort mål på den anden side passet, er 120 km og meget anlægskrævende. Dette taget i forhold til den særdeles beskedne trafik så kan vi bestemt ikke tillade os at klage.

Jeg erfarede, at her i højderne træder **centrifugalkraften** helt ud af kraft, for hver gang jeg sad yderst til afgrunden, og vi svingede omkring et skarpt klippehjørne, så krammede jeg betænkelig meget ind mod Hanne. Ifølge lærebøger skulle centrifugalkraften slynge udad.

Kort efter når vi passets top **Himank 5.605 meter over havet**. En lille bod på toppen serverer varm masala - det indiske ord for krydderte, en dejlig forfriskning her i kulden, for sådan virker det, når vi kommer fra 30⁰ C i Leh. Et skilt fortæller, at dette er verdens højeste punkt for en farbar vej 18.380 feet.

Foran skiltet kommer fotoapparaterne igen i livlig aktivitet. Hanne har et lille **Dannebrog** med, som vi har lovet to af vore børnebørn Mia og Malene at placere på toppen af Himalaya. Dannebrog blev et meget populært indslag, det blev flittigt udlånt til fotografering. Selv et par fra Canada, som vi kom i snak med, ville gerne låne Dannebrog. De kunne ganske vist ikke dansk, men deres bedsteforældre boede i København, og så ville de tage et billede af canadiere på Verdens Tag sammen med et Dannebrog og sende det til København.

Efter den helt store udlåningsceremoni kravlede vi endnu højere op over vejen, hvor vi plantede flaget, som vi havde lovet.

Men én ting var meget synd. Dette **historiske smukke sted** var totalt skamferet af en oplagringsplads for vejarbejdsmateriel med hundredvis af tjæretønder, lastbiler, bulldozere og en masse andet skrammel. Vejarbejdsmaterialet her består trods alt af mere end skovl, kande og rive. Skammeligt at denne naturskønne plet i den grad var blevet misrøgtet og ødelagt. Naturligvis skal materialet opbevares et sted, men i denne storslåede natur er der kilometervis af andre placeringsmuligheder.

Det svarer nogenlunde til, om vi brugte det smukkeste af Rebild Bakker til materialegård.

Fy Indien - skamme sig!

Løbende har vi siden ankomsten til Indien og specielt i højderne i Leh fået streng ordre på at **drikke meget vand**, helst fem liter om dagen og minimum tre liter, og det selv om man ikke føler tørst. Og det er faktisk ikke noget, man skal negligere, dels kræver kroppen mere vand i varmen, dels skal nyrerne skylles godt igennem for at fungere optimalt, og dels udtørres kroppen meget i højderne. Flere medrejsende måtte undertiden sande, at de ikke fik drukket tilstrækkeligt, med svimmelhed og utilpashed til følge.

Ulempen ved det meget vand er at finde i **den modsatte ende** med hyppige men nødvendige autostop undervejs. Her går man ikke om bag et træ, for dem er der ingen af her i højden, nej - her går man om bag en sten. Og vi må vel også indrømme, at det at "*træde af på naturens vegne*" efterhånden blev så hyppig en begivenhed, at blufærdigheden dalede en smule som dagene gik.

Ved et **charmerende vandløb** slår vi rast for en lille afslapning. En frisk men behagelig brise klarer hjernen. Det kan godt være tiltrængt, for den største ulempe ved de små jeep er, at udstødningsgassen suges bagind i bilen, der jo kun er beskyttet af opslåelige kalecher.

Mens vi sidder og nyder den tiltrængte friske luft og flodens brusen, kommer en voldsom hvirvelvind ned langs floden som **en snurretop** på størrelse med Rundetårn, gul af sand indhylder den alt på sin vej. Snurretoppen passerer kun 30-50 m fra os, her vandrer en yakokse rundt på vejen, den forsvinder fuldstændig for os, men dukker op igen da hvirvelvinden forsvinder bag det næste klippefremspring.

Kort efter møder vi en stor flok **køer og æsler**, de fylder hele vejen og drives frem af to ældre kvinder, der glade vinker til os. Vi vinker igen og udveksler et ju lay. Selv om området her virker godt, finder hyrderne nok et sted langs et vandløb, hvor dyrene kan nippe noget grønt.

Lidt længere fremme ser vi et mindre vandfald, her slår vi rast for vores frokost, der bekommer os meget vel. **En del fugle** ser vi, kendinger som duer, gråspurve, krager, skader og specielt vipstjerter er der mange af, men også flere flotte småfugle med forskellige farver som vi ikke kender navnene på. Af og til ser vi en bulbul løbe over vejen, det er en indisk bjergfugl, der såvel i størrelse som model ligner en mellemting mellem en hunfasan og en agerhøne. Der findes også ørne i området, vi spejder og spejder, men har endnu ikke set dem. Undervejs får vi en del snak med vores chauffør og gruppens lokale guide Tsering. Også de blev leverandør til en del af denne histories oplysninger.

Velankommet til Sumur efter en utrolig flot, spændende men også rystetur bydes vi hjertelig velkommen til **teltlejren Lharimo North i Nubra Dalen**. Sumur er beliggende i 3.000 meters højde altså 500 lavere end Leh. Vi får en meget varm modtagelse, hele lejrens personale på fem mand kommer ud for at tage imod os, de giver os alle hånd og bukker dybt, som var det selveste dronningen af Saba og Kong Salomo med følge, der var arriveret. Straks skal dronningen, kongen og hele følget besøge toiletterne, der er jo en pris for fem liter vand om dagen. Toiletter såvel som badebruserum er overraskende flotte.

Under et **kæmpe æbletræ**, der består af hen mod en halv snes stammer, serveres som velkomst kaffe/te og biskuit. En spøgefugl, dem havde vi heldigvis hele tiden blandt os, påstod, at det måtte være et hyldetræ, for oppe i træet var der slået brædder op som hylder,

hvorpå der stod diverse dåser med kaffe, te og krydderier. Det forledte en anden spøgefugl til at påstå, det var en krydderbusk, en overgang var det også et kaffetræ og et pebertræ. Hvorom alting er, træet var sine otte meter høj og på hylde- og pebergrenene groede der små æbler, altså en botanisk sensation. Stemningen var afslappet og humoristisk, nu vi var kommet gennem dagens strabadser med livet i behold. Jens Otto var ganske uartig, han spurgte, om en hindu-skid var det samme som en kaste-vind, men her var bunden altså også nået, den slags mennesker er da heller ikke til at holde ud.

Efter velkomstkaffen får vi anvist **vore telte**, så rygsækken kan blive smidt på plads. Hanne og jeg travede herefter en lille tur gennem buskadset ned til floden. Det er et helt utrolig fredfyldt område, en fantastisk ren luft der smager af forår. Til alle sider er vi omkredset af bjerge. Vegetationen er en blanding af buskads og gamle krogede træer, i bunden er der masser af lavendel og purløg.

Efter et tiltrængt bad mødes vi til middag kl. 20. **En overraskelse lur**er for første gang i flere dage, får vi lov at drikke øl til maden. Vi er efterhånden også træt af hver dag at drikke fem liter "*Manali naturall spring water aqua pura*," det megalange navn har vi for længst omdøbt til "*Tibetansk Whisky*." Ølmærket hedder "*Kingfisher*," på flasken står der, at den indeholder mellem 3½ og 5¼ % alkohol, og kun er "*for sale in the state of J. & K*," altså Jammu og Kashmir. Øllet er ikke den store oplevelse - efter vor mening rigelig sød.

Middagen, der **serveres i spiseteltet**, er opstillet som selvbetjening. Her kan vi vælge mellem ris, kylling, grøntsager, linser og pommes frites. Retterne var i modsætning til vore tidligere kulinariske oplevelser ikke særlig krydret, så både salt- og peberbøsserne kom i brug. Pludselig lyder en voldsom larm, forskrækket ser vi op, men det er såmænd kun en kraftig byge, der spiller en sonate på teltdugen.

Da vi går til ro, får vi foruden en **lommelygte** udleveret et ekstra tykt tæppe, da det er lidt koldere end sædvanligt. Teltet er møbleret med to senge med et lille bord imellem, hvor der står en lille vase med blomster, et stearinlys i en holder og tændstikker. Så også her var der skilsmiseseenge, men med den trange plads og mørket gjorde vi os ingen anstrengelser for ommøblering. Madrasserne var rigtig gode, og madrassernes kunder var godt trøtte efter en begivenhedsrig dag, så vi faldt tidligt i søvn. I løbet af natten regnede det kraftigt, men kl. 6 var det igen skønt frisk og meget fint vejr, igen bemærker vi den helt utrolig rene luft. Dagen startede med lidt chikane mod alle dem, der aftenen før havde hængt deres håndklæder til tørre i træerne - en særdeles ufornuftig disposition. Vi var nemlig nogen, der havde været så fornuftige at tage dem ind i tide. En sådan chance for chikane lader man jo ikke gå fra sig.

Efter en dejlig morgenmad går turen til Diskit endnu **en humpende tur** på 1½ time. Vi er i et meget tyndt befolket område, det bevises bl.a. ved, at når vi kører forbi et hus, løber børnene ud for at vinke til os, ja - det er lige før, de voksne gør det samme. Trods den tynde bebyggelse kommer vi forbi en skole, børnene kommer gående med tornyster på ryggen, ingen har cykler, skønt de kommer fra store afstande.

Et sted gør vi rast ved et **vejalter**, det gør også en indisk hindufamilie, der meget gerne vil snakke. Den høje unge mand er soldat, et job hvor man tjener rimelig godt. Han snakker et ikke særligt forståeligt indisk/engelsk. På et spørgsmål om han er gift, svarer han: "*No, I am*

still happy.” Vi syntes, det var meget morsomt, men siden talte vi med vores guide Tsering, han havde en noget anden mening. Hos hinduerne er det almindeligt, at forældrene finder et passende parti til sønnen, og med *“passende”* menes en vis sum penge, Dowry, som betyder medgift, så der er råd til at holde et ordentligt bryllup. Og en bryllupsfest i de kredse er en prestige, hele byen inviteres med. Undertiden ser man op mod 500 gæster til et bryllup, en alvorlig økonomisk sag hvor brudeparrets forældre ofte må gældsætte sig for katastrofale høje beløb. Den udvalgte er derfor ikke altid i overensstemmelse med ønsket, og det er ikke usandsynligt, mener Tsering, at den unge soldats humor dækker over en indre depression.

Ved **skilsmisser** mødes familien og byens råd i en fredelig samtale omkring problemet. Normalt tilfalder små børn moderen. Hvem der skal have de større børn drøftes i rådet, og der tages her meget hensyn til børnenes ønske.

Skilsmisseprocenten i Indien er netop steget til 10 %, hvor vi i Danmark ligger omkring 50 %.

Vi er nu nået frem til Diskit, på toppen af byen ligger **Diskit Kloster**, her bor 45 munke plus noviceerne. Mens vi er der, kaldes der netop til spisning med klokker. Utrolig så upraktiske de munke er, og altid har været, des mere besværligt det er at komme op til klostrene des bedre. Diskit Kloster er bestemt ikke nogen undtagelse, ad krøllede bjergstier er vi omsider nået op i 3.500 meters højde. Klostret er her som alle andre steder byens kraftcenter og samlingssted, trods sin aparte beliggenhed. Desuden er det hovedklostret i området.

Igen ser vi en masse Buddhaer, trommer, klokker, bækkener, bederuller og tordenkiler. Her har de også en damaru, det er en lille tromme lavet af et menneskes hovedskal.

Overalt er der billeder af Dalai Lama, **gulhattenes overhoved**. Navnet Dalai Lama betyder *“visdommens hav.”* Der er også billeder af den nye Panti Lama, ham der skal udpege den nye Dalai Lama, når det engang bliver aktuelt. Men Panti Lama er sat i husarrest af kineserne, fordi de tror de dermed kan bryde Lamaernes rytme.

Indmaden i klostret er ikke meget anderledes her, end hvad vi tidligere har set - men udsigten waaau - - - Gang på gang er vi blevet duperet, men udsigten over dalen herfra slår alt, hvad vi tidligere har set - helt fantastisk. Udsigten gælder også fra toilettet, hvor vi næsten glemmer at bemærke rummets særdeles lidet charmerende interiør, et absolut nøgent rum uden vask og papir eller noget som helst andet, kun et hul midt i gulvet der går hundreder af meter ned. Her er der ingen *“spand,”* til indsamling af det der skal hældes ud over tomaterne.

Vi er på den gamle karavanevej - **Silkevejen**, hvor kameler var det nødvendige transportmiddel. En kamel kan nemlig gå i syv dage uden vand, derfor var der langs Silkevejen højst syv dagsrejser mellem ørkenens og bjergenes oaser. Diskit er netop en af disse oaser. Næste oplevelse er - ja - ganske rigtigt - kamelridt. Riddet skal foregå fra den nordlige del af Diskit og ud langs floden.

Rejseselskabet havde lejet **tolv kameler**, men desværre havde det ikke været muligt for kameldriverne at fange tolv kameler, så vi måtte nøjes med tre. Det var ganske morsomt at iagttage den lokale guides ihærdige kamp for at *“prutte”* lejeprisen. Kameldriverens forkarl havde nemlig den opfattelse, at de skulle have det beløb, der var aftalt for de tolv kameler, uanset de kun kunne levere tre, for som han sagde, arbejdet med at fange de tre kameler havde været endnu større, end det normalt var at fange tolv. Vi forstod ikke helt, hvorfor det var så svært at fange kamelerne, det var vel bare at trække dem ud af stalden. Men nej - kamelerne

går nemlig frit i de store skove omkring Diskit og dalene langs floden, hvor de selv sørger for at finde føden, og vi taler her om mange km til alle sider. Det er altså ikke så let en sag at fange en kamel, selv om den er tam. Såvel skovene som dalene er omsluttet af bjerge.

Der blev i **forhandlingen** brugt mange, store og meget høje bogstaver. Selv om vi ikke forstod en dyt af ordene, havde vi dog en klar fornemmelse af diskussionens bølge frem og tilbage. På et tidspunkt gik bølgerne så højt, at vi frygtede, de tre kameler i skræk og rædsel ville stikke af og igen havne i skovene. Diskussionen fik dog sin ende, kameldriverforkarlen fik et stort bundt pengesedler og så egentlig ud, som var han helt godt tilfreds, så måske var det kun en dilettantforestilling for os turister, men sjovt så det ud. Med sult og tørst i bagagen var vores tålmodighed efterhånden også snart ved at være opbrugt.

Med kun tre kameler måtte der to personer på hver kamel, hvad der bestemt ikke er rart, for der er ikke plads til to mellem kamelens to pukler, **en dromedar havde været bedre**. Derfor blev turen afkortet til en lille times tid, det var også alt rigeligt "*sofaens*" kvalitet taget i betragtning. Det blev ikke et offer men en lettelse at skifte til næste hold. Et kamelridt under disse betingelser kan ikke betragtes som en nydelse, specielt de mandlige ryttere havde deres hyr med ikke at få en vis legemsdel i klemme. Men vi fik oplevelsen, der specielt nu bagefter er ganske morsom at tænke tilbage på. Op- og nedstigningen er ret dramatisk, men for tilskueren morsom og spændende at skue. Kamelen knæler i et ryk, dvs. at den meget pludselig dykker det bedste af et par meter, her er det godt at være forberedt. En af kamelerne havde et nyfødt føl gående i skovene, som vi kunne skimte nogle km. væk, temmelig konstant udstødte hun kaldende brøl mod skoven, vi var dog ikke i stand til at høre føllets mulige svar.

Kamelridtet affødte mange morsomme kommentarer og **kamelvitser**:

En af de mandlige deltagere var glad for, at han havde fået de børn, han skulle.

En anden mente at efter otte dage på kamel, så var det slut med den ægteskabelige lykke.

Hvad er forskellen på en kamel og en skotte?

En kamel kan gå syv dage uden vand.

En skotte kan ikke gå én dag uden syv whiskyer.

Mens **ballerne hviler ud**, nyder vi sammen med kamelerne og kameldriverne den medbragte lunch i den herlige fri natur.

Endnu et kloster skal vi besøge på dagens tur, men her har munkene hængelås på døren. Efter de mange klostre, Buddhaer, bederuller og andet tingeltangel er skuffelsen dog til at bære.

I stedet vælger vi at gå **en slentretur** gennem Diskit by. Vi er "*langt ude*," i en bjergdal i Himalaya hvor ikke mange turister når ud, det mærker vi ved, at alle kigger på os, som var vi netop landet fra Mars. Trods den lille by er der mange mennesker på gaden, her sidder man ikke inden døre og surfer på Internettet. Tibetanere står og sludrer i småklynger rundt omkring, smiler til os, hilser venligt og har øjensynlig meget god tid til at iagttage de mærkelige hvidbenede væsener med fotoapparater på maverne.

Langs byens hovedgade er der mange og meget små enmandsbutikker, her gør vi forskellige småindkøb. Hanne erhverver sig en lommelygte, som vi havde glemt. Meget skulle hun igennem inden da, for det lykkedes først efter fjerde forsøg. I den første forretning havde de kun én lygte, sagde de, men den havde de lige solgt. I den anden forretning havde de også kun én lygte, men dens glas var revnet. I den tredje forretning havde de også kun én lygte, men

beklageligvis ingen batterier. Endelig i fjerde forsøg lykkedes det, de havde hele to lygter, hvoraf den ene var perfekt i alle måder, glade var vi, og glade var de.

I en anden butik købte jeg en stor pose karameller for næsten ingen penge. Et par søde småpiger havde bemærket min investering, **ikke et ord - men øjnene**. Jeg stikker dem diskret et par karameller. Men åbenbart ikke mere diskret end at der straks er to andre små skønheder, ingen tiggeri - blot skønne barneøjne, de fortjener også en lille dusør. Pludselig står der hen mod en snes små søde unger omkring mig med bedende, vidunderlige, strålende, klare øjne, ingen tiggeri, nej - kun "*dejlige drømmende øjne*," de får alle en karamel. I øjenkrogen ser jeg en hel flok børn, skolen havde åbenbart lige fået fri, for de havde alle tornyster på ryggen, alle var de på vej hen mod mig. Jeg ved, der ikke er karameller nok til alle, resolut kaster jeg resten i grams hen ad jorden. Hele gaden bliver levende, som når der fodres i en ørreddam. Mange taknemmelige, strålende, smukke og klare barneøjne kastes til mig. Havde jeg haft 100 kg karameller i dette øjeblik, havde de garanteret gået samme vej.

Min stille lykke, selvtilfredshed og egoisme blev brat afbrudt af en ganske anden slags øjne. **Onde øjne**. Jeg havde overtrådt vores guide Oles uskrevne regler om, hvordan man opfører sig i det store udland. Irettesættelsen skete ikke med en pædagogisk forklaring og en diskret påtale om det passerede, nej - på gammeldags skolemestermaner fik jeg en kraftig "*skideballe*," man måtte absolut ikke give noget til dem, der tiggede. De "*bank*," jeg fik, blev udtalt højt og utvetydigt i alles påhør herunder også børnene, som heldigvis ikke forstod ukvemsordene. Der var bestemt ikke nogen lighed mellem Oles sorte, hårde, vrede, bebrejdende øjne, og de øjne jeg nys så hos børnene.

I **efterrationaliseringens lys** kan jeg godt se, at sådanne handlinger kan være befordrende for en uheldig udvikling, hvor et udbredt tiggeri kunne blive resultatet. Naturligvis er det uheldigt, hvis man lærer børnene at tigge.

Det var imidlertid ikke min oplevelse, at børnene tiggede, deres **tænder løb i vand**, da de så slik i farvandet. Det har mine tænder så ofte gjort som barn, ja - de kan såmænd stadig komme i tanker om det. Jeg oplevede børnene som ualmindelige søde og høflige og havde lyst til at forære dem den bagatel, som det egentlig var.

I en skolegård er der boldkamp, formentlig mellem et par klasser, mindst hundrede andre børn og voksne ser på. Vi finder på modsatte side af tilskuerpladserne en sti ind til begivenhederne, her sætter vi os på terrasser for at følge med i det arrangerede lokale opgør, hvor tilskuerne virkelig lever med. Mange øjeblikke går der ikke, før spillere og tilskuere bliver helt frustrerende, opmærksomheden vender sig mod os, der pludselig er blevet centrum på stadion. Spillet går helt i stå, dommeren snupper bolden og alle spillere, tilskuere og dommer vinker op til os, som var vi det vindende guldhold fra OL, der var mødt op for at få sin hyldest. Da vi høfligt har vinket tilbage, optages spillet igen, men koncentrationen har lidt et knæk, jævnlige vinkes der og kastes blikke op til os.

Mange af de mennesker vi møder i **byens herlige folkeliv**, stiller sig hellere end gerne op for at blive fotograferet. Det blev en meget oplevelsesrig vandring i oasebyen Diskit. Vi er helt overbevist om, at oplevelserne her langt oversteg det besøg, vi skulle have haft på det hængelåslukkede kloster, så vi sender en venlig tanke til den munk, der er hængelåsens ejer.

Tilbage i lejren styrter alle ud til baderummene, hvor den sidste rest af *“velduftende kamel”* forsvinder i et tiltrængt bad, og erstattes af diverse lindrende olier og cremer på kroppens mest udsatte steder.

Under afslappet stemning serveres aftenens middag. Igen serveres der ris, kartoffelkroetter og grøntsager, dertil får vi meget populære og **lækre momoer** en tibetansk specialitet, der minder meget om forårsruller. Endnu engang får vi lov at drikke sød øl til maden. Desserten er en lille portion sød budding med karamelsauce efterfulgt af kaffe/te.

Vort lille selskab er det eneste i lejren her i Nubra Dalen, vi hygger os et par timer til middagen i teltet, også denne gang præsenteres historier over bordet fra forskellige vinkler. I dag er det ikke mindst vores norske ven, Jan - der sidder *“borte der.”* Han brillerer med sin viden, der er *“myge bra”* og stiller os på den ene prøve efter *“den andra.”* Det er mest indenfor litteratur eller kultur, hvor Danmark og Norge gennem mange år har kørt parløb, og stadig har mange fælles interesser. Her nogle få af de navne der var på banen: Tordenskjold - Peter Jansen Wessel, Johan Herman Wessel, Sigrid Undset, Aksel Sandemose - ham med janteloven, Ludvig Holberg og Henrik Ibsen. Flertallet var enige om, at de alle var danskere. Anden Verdenskrig blev også berørt og de danske konger. Det der med de danske konger var lidt pinlig, vi kunne ikke for godt klare os overfor ham nordmanden - Jan. Hans viden er kolossal, åbenbart indenfor alle felter, vi fandt i hvert fald ikke hullerne. Ikke nok med at han er bibliotekar, det synes også som om, han ved, hvad der står i alle bibliotekets bøger - *“kjæmpe fint.”*

Betjeningen er ovenud høflig, de bukker dybt for den mindste henvendelse, men forstår ikke et ord engelsk. Af stedets mandskab er det kun kokken, der forstår og kan tale engelsk. Betjeningen er typisk fra områdets små udsteder, der ligger så isoleret i bjergene, at vi næppe fatter det, derfor er de temmelig usikre og benovet over pludselig at komme i berøring med *“verdensborgere,”* og de behandler os, som var vi små konger. Når tibetanere giver noget fra sig, gør de det altid med to hænder, et udtryk for høflighed. Flere af dem har aldrig været udenfor Ladakh området. Hvad tjenerne fik i løn, var ikke muligt at finde ud af, men den almindelig arbejderløn i Indien, har vi tidligere i historien hørt, ligger omkring 10.000 rupees for en måned. Vi er dog temmelig overbevist om, at tjenerne her får langt mindre, de har jo ikke andre steder at gå hen. Men så skal vi også huske på, at man i Ladakh ikke betaler skat.

Vores guide giver besked om morgendagens mødetidspunkter, men da vi i aften er lidt *“kjælle,”* får han besked på, at en mundtlig aftale ikke er det papir værd, den er skrevet på. Efter dagens mange og undertiden anstrengende oplevelser er matheden begyndt at lægge sig over selskabet. Selv om klokken kun er godt ni, står der *“dyner”* i øjnene på de fleste af os. Lommelygterne findes frem, for lys er der intet af, når vi kommer udenfor spiseteltet. Vi tager chancen og går ud i den kulsorte nat på vej til vore telte, risikoen for at møde en tiger skulle være minimal. Ved morgenappellen konstateres det, at alle endnu er i live.

Til morgenmaden laver vi lidt sjov med termokanderne, de indeholder henholdsvis te, varm mælk og varm vand til *“instant”* pulverkaffe, men da alle termokanderne er ens, ender det som den rene *“russisk roulette.”*

Der bruges stort set kun *“instant”* pulverkaffe, hvor vi kommer frem. Ordet *“instant”* skal læses som *“tilberedes på et øjeblik,”* hvad der jo passer fint.

Vort besøg i den **skønne fredfyldte Nubra Dal** er til ende. Igen entrer vi vore små jeeps for tilbageturen til Leh. Men først hilser vi pænt af med vore meget flinke hjælpere, giver dem alle hånd og bukker dybt, som de har lært os. Med hænderne samlet siger vi thank you og ju lay. Afskeden med de rare mennesker og den skønne natur er lidt vemodig.

Selv om vi for to dage siden kørte samme tur i modsat retning, suger vi igen den bedårende fredfyldte natur ind med øjnene. Et langt stykke langs floden kører vi på **gammel havbund**, den ligner præcis en dansk vesterhavsstrand med masser af sten, men her vokser der mange lavendelbuske, og baggrunden er lutter bjerge.

Fantastisk at tænke på **naturens enorme kræfter**, her kører vi midt inde i Himalayas bjerge i 3.500 meters højde, og vi kører på en gammel havbund.

Millioner af års erosion, voldsomme vulkanudbrud og kontinentalplader der har forskubbet sig har i fællesskab løftet havbunden 3½ km. mod Himlen.

Eller skal vi mon helt tilbage til The Big Bang for 14 mia. år siden, det som videnskaben kalder Universets alder? Eller skal vi 4,6 mia. år tilbage, til det som videnskaben kalder Jordens alder? Kløge hoveder mener, at der for 3,7 mia. år siden opstod levende natur på Jorden, og at de første mennesker beboede Jorden for 5 mio. år siden. Det ældst fundne menneskelignende skelet Homo habilis er dateret til 2 mio. år. Den sidste istid havde vi ca. 13.000 f.v.t., afsmeltningen af det op mod fem km. tykke islag menes at have taget omkring 5.000 år.

Jeg får **sved på panden** fatter ikke disse tidsdimensioner. Det er en noget anden tommestok, end den vi brugte i Dybe Skoles "*tree klaas*," længere kom jeg desværre ikke, - - jeg skulle jo ind som soldat.

Fra satellitter kan der kun ses én menneskeskabt ting på Jorden nemlig Den Kinesiske Mur. Men man kan også se Himalaya, der næst efter polerne har haft verdens største gletscher. Der er i Himalayabjergene fundet masser af rav og fossiler af fisk og andre havdyr. Fossiler er noget, Danmark er rig på, har du lyst at se nærmere på dem, så er Fur Museum Danmarks bedste bud - en god oplevelse.

Igen krydser vi opad bjergsiderne. Klipperne har **et fantastisk farvespil**, utallige er de brune, grå, gule, grønne, røde og hvide nuancer der ustandselig skifter efter sollysets retning, styrke og spil. De mange stenarter, vi ser, er for nogle et fascinerende samleobjekt. En "*tung*" hobby kan man vel sige, så er det trods alt "*let*" at samle på smykker.

Vejskiltene "*Slowly*," "*Sharp Turn*," "**Peace Horn**" osv. er i de fleste tilfælde malet direkte på klippevæggen. I bjergene skal der nemlig dyttes om alle skarpe hjørner, og dem er der mange af - rigtig mange. Måske er det her, bilerne i byerne har lært at dytte i et væk for den mindste forhindring.

Ved en ransagelse i min hukommelsesboks tror jeg, sidste gang jer brugte dythornet var i 1864 eller deromkring. Gad vist om hornet virker, eller om der overhovedet er noget horn?

Igen passerer vi verdens højeste bilfarbare pas. Vi oplever en ganske lille snebyge, men ellers er der igen strålende **solskin og klart vejr**, et helt fantastisk skue. Det er et stort held, for i beskrivelsen af stedet står der, at passet meget ofte er skjult i skyer og dis. Men også i dag er det bare - så flot - bortset altså fra de der dumme olietønder. - - **Føj for en ulykke.**

Et passende sted på en **bjergskråning med skøn ren luft** og udsigt over en dal med rindende vand spiser vi vores medbragte lunch. Det sker i selskab med skrydende æsler, okser, yakokser og zoo. Bortset fra de her nævnte dyr og en masse firben ser vi ikke mange dyr i bjergene, men af og til må vi stoppe op for drivende fåre-, gede- eller æselflokke, der har sin hyrde med og undertiden også hyrdehunde. Et par gange ser vi en mumnits, den har gullig pels og ligner en mellemting mellem et desmerdyr og en stor kanin.

I de store skovområder i Himalaya findes der hare, ulv, ræv, los, sneleopard, den sjældne panda og tiger. Der findes i Indien 400 pattedyrearter. På Gangessletten findes næsehorn og krokodiller og i de store skove elefanter, hyæner og sjakaler. Men desværre - vi så ikke nogen af de her nævnte.

Længe har vi spejdet efter ørne, - endelig - langt oppe over bjergtoppene ser vi dem svæve roligt og majestætisk i store cirkler, som kontrollerer de hele verden. Et stolt syn af en stolt fugl.

Vejret her i Tibets bjergområder er meget skiftende med pludselige ændringer. Flere gange oplevede vi pludselige kraftige vinde. Vi fik fortalt om storme, som vi bestemt ikke skulle ønske at opleve, og om haglvejr hvor hagl som knytnæver ikke var usædvanlig, selv hagl store som barnehoveder kunne forekomme. Der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, hvilke ulykker dette kunne medføre.

Ind imellem serveres der **vise ord** om Tibet og tibetansk livsstil:

Når et blomsterfrø sås, kommer der en blomst
 Når en tjørneplante plantes, vokser torne frem
 Når du giver et smil, får du et smil igen
 Når du viser vrede, får du vrede igen
 Livet er for kort til torne og vrede

Tilbage på samme hotel i Leh bydes vi igen velkommen og får vore **“gamle” værelser**. Der er god tid til afslapning før middagen, og god tid er jo en forfærdelig grim og ubehagelig ting, så nogle af os går en tur op i Leh by for at opleve folkelivet endnu engang. Der ligger en snakkebar, nå nej en - Snackbar står der sandelig, og sådan går snakken.

Men gad vist om der ikke har været **en bagtanke** med denne gåtur, for pludselig bliver vi shanghaget af en søn fra firmaet Basmati & Sons. Vi bliver behandlet som **“gamle” venner** af huset. Et par fra vort selskab har tidligere været så uforsigtig at kigge interesseret på firmaets smykker. Det blev en større forevisning en hel kuffert fyldt med smykker og ædle stene pakket sirligt ind i små ombøjelige papirkuverter. Et hvidt klæde breddes ud på gulvet, og så begynder forestillingen. Den venlige handelsmand og søn er særdeles ihærdig, han pakker ud i en uendelighed hundreder af poser, demonstrationen tager over en time. Efterhånden kender vi alle ædelstenes navne fra agat til zirkon, alt imens en anden søn brygger kashmirthe med kardemommesmag. Det kommer også til handel, - meget for hurtig efter min mening, og her tænker jeg bestemt ikke på tiden men på prisen, der bestemt var i overkanten. Astrid køber granater, og Hanne køber lapis lazuli. Der forhandles om et par ændringer og **“pruttes”** en anelse om priserne indtil enighed nås, formentlig ikke til sælgerens ugunst, han ser i hvert fald glad ud. Men pigerne er også glade og bliver derfor endnu smukkere, og det er det væsentlige.

Efter handelen inviteres vi op i privaten, vi skal lige se **noget ganske unikt**, sådan lyder det i hvert fald. Mere kashmirthe brygges og serveres, mens vi bliver placeret på måtter på gulvet.

Endnu en demonstration følger, nu er det tankaer, dem der hænger som udsmykning i gompær. Der er både antikke og nye tankaer, vi fristes til at købe en af de gamle til en pris af 25 \$, mindst 60 år lover han, og det vælger vi at tro.

Det er blevet *“dinnertime”* på hotellet, hvor der er kommet en hel del **flere gæster**. Derfor er der arrangeret tag selv bord, men kvaliteten og sortimentet er ikke blevet hævet eller udbygget, kun desserten et toastlignende brød med creme er en anelse bedre, hvad der ikke siger så meget, udtalt af en slikmund.

Vi hygger os ved bordet med **kaffe og historier**:

Ane gik trofast i kirke hver søndag. En søndag kom hun ikke, så præsten gik ind til hende på vejen hjem og spurgte, om der var noget galt. - Nej - sagde Ane, men da jeg hev tæppet af Peter i morges, så jeg noget, jeg ikke havde set i mange år, og så tænkte jeg, kirken den bliver nok stående. Og som Jens Otto sagde, en historie må godt være fræk, bare den er morsom.

Hunde virker her i Leh som **en plage**. De er meget lidt kønne, hvis det skal siges pænt, med oplejet pels som havde de eksem, hvad mange af dem sikkert også har. Gadekryds efter gadekryds er racen efterhånden helt ubestemmelig, men de fleste er i gullige farvenuancer. Der er utrolig mange hunde, og ikke én så vi i snor, i hundredvis går de rundt i gaderne, hvor de roder i diverse affaldsdynger efter noget spiseligt. Og affaldsdynger det finder du overalt. Det vi så fint kalder for dagrenovation, det smider man her ud i rendestenen, det gælder både fra private hjem og fra forretninger, hvor specielt de mange grøntbutikker er storleverandør til rendestenene. Hvad det vegetariske angår, er det naturligvis mest køerne der fjerner det, men dem er der sandelig også mange af. Vi fornemmer, at såvel køerne som hundene selv har til opgave at finde føden, trods det de har et hjem, hvor de holder til. Det meste af dagen ligger hundene og sover, hvor de kan finde lidt skygge. Men når det bliver aften og kølig, vågner de op og bliver aktive. Og hver eneste nat er der i perioder en voldsom diskussion i hundeklubberne rundt i byen, et inferno af hundeglam der gør søvn om ikke umulig så dog særdeles besværlig. På dette felt er køerne ganske anderledes humane ikke et muh, hører vi.

En nat det var helt galt med hundeglam, hørte vi pludselig et enormt brøl - *“ti stille.”*

Vi var ganske overbevist om, at det måtte være Buddha himself, ingen andens stemme kunne i den grad trænge igennem og gjalde ud over Himalayas nattehimmel med ekkoer, der først døde ud ved Kinesiske Hav.

Og dog Buddha - kan han mon dansk? - Og den stemme - kender vi ikke den?

At Tibets hunde var sprogkyndige, kom helt bag på os, men efter få øjeblikke blev alt tyst i Leh. Tilfredse og fredfyldte sank vi blidt ind i Morfeus' arme.

En effektiv diagnose - den kan bestemt kun være stillet af - en virkelig dyrlæge.

Dagens tur går 64 km mod vest forbi lufthavnen og til Alchi. Igen kører vi med lutter bjerge til alle sider. Bjerge er som **kalejdoskop** altid forskellige. Også her er de storslåede, men uden de dybe slugter som på turen til Sumur i Nubra Dalen. Vi kører langs Indus. Halvvejs i Alchi løber floden Zanskars grå vand ud i Indus' grønne vand, et ejendommeligt farvespil hvor vandet over nogle km. blandes. Ved et meget flot udkigspunkt står vi og beundrer den voldsomme natur. Zanskar synes her klart at være den vandrige flod, men det er Indus navnet der fortsætter.

Indien har et meget **tæt net af floder**, det er dem, der gør landet så frugtbart.

Indus er Indiens længste flod med 3.190 km. Den udspringer i 5.200 meters højde i Tibet, og afvander 960.000 km². På sin vej løber den gennem ørkenstepperne i Punjab, hvor den danner verdens største overrislingsområde, herefter gennem Pakistan og ud i Arabiske Hav, hvor den danner et frugtbart delta på 8.000 km².

Brahmaputra er Indiens næstlængste flod med 2.735 km. Den udspringer også i Tibet men 6.000 m over havet. Den afvander 670.000 km² på sin vej til Bengalske Bugt, hvor den sammen med Ganges danner verdens største floddelta - det uhyre frugtbare Sundarban på 80.000 km², mere end det dobbelte af Danmark. De enorme vandmasser er ofte årsag til oversvømmelser i området.

Indiens kendteste flod den hellige Ganges udspringer på Himalayas nordside. Dens 2.510 km afvander ifølge Lademann 106.000.000 km². Det finder jeg ret fantastisk, idet hele Indien er 3.287.590 km², så mon ikke der her er tale om en decimalfejl. Her er der altså noget, der skal graves videre i - værsgo.

Af og til møder vi **lokale busser**, de kører med billige billetpriser, og er som regel fyldt godt op, undertiden så meget at passagererne må hænge i stropper udenfor stående på en bøjle, der er spændt fast under bussen, formentlig beregnet til samme formål. På taget er der fyldt op med stabler af dunke, høbiller, møbler, cykler, pakker og alt muligt andet gods. Busserne minder lidt om dem, vi har set i Colombia, men dog knap så farvestrålende.

Turens mål er **Alchi Kloster**, Ladakhs ældste og bedst bevarede kloster. Det blev grundlagt i 1000-tallet af Rinchen Zaugbo, der har grundlagt mange klostre. Gompaen indeholder fine træskærerarbejder og utallige kalkmalerier, men vi skal have lygte med ind, for der er ingen lys, og ved fotografering må der ikke bruges blitz.

Også her står der plasticdunke samt mælke-, juice- og saftkartoner indeholdende flydende smør, der bruges som lampeolie. Ting der er doneret af besøgende. Det flydende smør er stablet ganske ucharmerende op ved siden af det hellige sted offerskålen med det brændende smør, der for øvrigt soder bravt.

Vi hører om **dæmonen Rolang**, der er stiv i ryggen og har blå tunge. Da Rolang ikke kan bøje ryggen, er dørene ind til klostret så lave, at han ikke kan komme ind. Trods flere dages strabadser lykkes det os at bøje ryggen en anelse, så vi slipper netop ind.

Alchi Klostret er mere **et museum** end et kloster i brug. Klostret har da også kun én munk. Langs vejen fra parkeringspladsen til klostret er der masser af boder med kunst, smykker og div. souvenirs, endnu et bevis på at vi besøger et museum. Igen bliver der handlet - uha-uha. Her sælger man smykkerne efter vægt. Vores medbragte mad spiser vi i klostrets område ved borde i skyggen af et æbletræ. Alchi ligger 500 m nærmere havoverfladen, det gør at vegetationen er ændret mærkbart. Her er den almindeligste afgrøde byg.

I dag har vi fået en anden chauffør, det er ganske udmærket, for så får vi igen **en snak** serveret fra en ny vinkel om Indien, Tibet, Ladakh, Leh og menneskenes forhold de forskellige steder. Chaufføren er 35 år, gift og har tre børn. Han har aldrig set havet, men der er også 1500 km ud til Arabiske Hav ved Bombay. Derimod er han ganske stolt over, at han én gang har været oppe og flyve - nemlig til Delhi.

Han fortæller os, at **Indiens nationalsport** er hockey til hest, en oplysning vores guide var ganske uenig i. Volleyball spilles af rigtig mange. Tennis og badminton er sportsgrene Indien klarer sig rigtig godt i. Derimod er fodbold og håndbold ikke særlig udbredt, men spilles mest som kampe mellem skoler. Undervejs har vi da også set enkelte hånd- og fodboldkampe blive spillet ved skoler, på boldbaner der bestemt ikke lignede et stadion med plads til tilskuere, men nærmere en mark med et par mål.

Når vi kører gennem de **små bjerglandsbyer**, lægger vi mærke til, at de fleste huse er med fladt tag. Ganske praktisk for på rigtig mange af tagene ligger der store bunker af små høneg, det er forråd til dyrene, når vinteren kommer. Der ligger også dynger af kvas og træ på tagene, beregnet til opvarmning af husene, for om vinteren kan frosten nemt snige sig ned mod - 40⁰ C her i bjergegnene. En forskel på hen mod 80⁰C mellem sommer- og vintertemperatur - voldsomt.

I Danmark er et hus med fladt tag ikke let sælgelig, det kan godt reducere husets salgspris med et par hundrede tusinde kr. Men her i bjergene er de flade tage åbenbart både populære og praktiske.

Vores guide Ole informerede os om, at vi på hotellet kunne indlevere **tøj til vask**, og det var til en meget billig pris. Så vi afleverede en lille bæreposefuld i receptionen. Tøjet kom som lovet tilbage dagen efter, det var fint rent, men prisen var bestemt ikke billig, vi gav 750 rupees for 16 stykker tøj. Meget værre var det, at Hannes lange bukser, min T-shirt og bluse alle nyrehvervede, faktisk var blevet ødelagt. De var i hvert fald blevet tofarvet, fordi de var falmet på den ene halvdel, som havde de hængt til tørre i skarp sollys. Så vaskeservicen var bestemt ikke nogen succes.

Det er vores sidste aften på hotellet i Leh, det bliver fejret med et **kulturelt indslag** af spillemænd og dansere. Gruppens optræden er arrangeret for vores skyld, men mange andre af hotellets gæster er mødt op for at følge det lokale show.

To spillemænd slår på **bongotrommer**, og én spiller på fløjte af en type, så man hele tiden venter, at en brilleslange skal stikke hovedet op af sin kurv. Disse forventninger blev dog ikke indfriet, fløjtespilleren havde beklageligvis glemt kurven. Tre kvinder og tre mænd dansede forskellige tibetanske folkedanse i flotte spraglede nationaldragter. For hver dans skiftede de dragt, så vi så et væld af Ladakhs nationale dragter i smukke, stærke farver.

Ved gruppens sidste dans blev vi andre indbudt til at danse med til bongotrommernes rytme. Et indslag der løftede stemningen en ekstra tand i vejret.

Under det sidste nummer gik Ole rundt med hatten for at indsamle en drikkeskilling til spillemænd og dansere. Vi kunne ikke undgå at bemærke at kun én af alle "gratisterne," hvoraf langt de fleste var hollændere, efter megen søgen rundt i lommerne fandt 15 rupees som han puttede i hatten. Det var ikke mindst hollænderne, der filmede og dansede med i finalen, men betale for det - nej. Det grinede vi en del af, så selv om det var vores gruppe, der havde betalt for arrangementet, så blev det altså også os, der betalte drikkepengene.

Hotellet havde gjort meget ud af vores sidste middag, menuen var væsentlig bedre end de foregående, med flere spændende **lokale specialiteter**. Som dessert fik vi Hannes yndlingsfrugt abrikoser - heldigvis med creme og afsluttende med kaffe. På mit absolut særdeles diskrete spørgsmål om man ikke havde en kransekage til kaffen, måtte betjeningen

beklage, de havde simpelthen ikke nogen som helst form for kager til kaffen - hvilken nedslående meddelelse. Jeg var så kagesulten, at selv en citronmåne ville skabe lykke, og jeg er helt sikker på, at der var flere i selskabet med tilsvarende abstinenser, det sås tydeligt, men de andre led i stilhed.

Vores lokale guide her i Ladakh området Tsering er inviteret med til denne afskedsmiddag. Han fik overrakt en kuvert **prydet med Dannebrog** indeholdende vore indsamlede drikkepenge, hvormed gruppen udtrykte sin tak for hans medvirken til nogle gode og oplevelsesrige dage her i Ladakh.

Efter en god nats søvn kun med lidt hundeglam og en opkvikkende morgenmad siger vi tak og **ju lay til personalet** og til Leh. De små jeeps, der gennem opholdet her har fulgt os så trofast, kører os til lufthavnen, hvor chaufførerne hver får et ju lay og en dannebrogskuvert med tak for de mange informationer, godt selskab og ikke mindst god kørsel under vort ophold.

Lufthavnen i Leh tilhører militæret, her oplever vi et **kontrolcheck**, der overgår alle tidligere oplevelser på dette felt. Hele lufthavnsområdet er indhegnet af et højt, kraftigt stålhegn. Ved indgangen til lufthavnen bliver vore papirer checket, hvorefter en soldat kører et stort donkraftlignende spejl ind under bilen for at undersøge, om der skjuler sig narkotika, bomber, terrorister, - eller hvad ved jeg. Jepeene kom igennem og kører hen til lufthavnsbygningen, her står vi ud, fatter vore kufferter og vil gå ind i lufthavnsbygningen. Men stop - før dette kan tillades, skal hver enkel igen checkes og papirerne kigges igennem. Kufferterne bliver afleveret, og vores håndbagage sendes gennem en tunnel for røntgenfotografering. Før vi går til afgangshallen, sker igen et check denne gang med metaldetektorer, her bliver vi også kropsviseret med beføling.

Umiddelbart herefter kommer en disk, hvor vi skal stille vores håndbagage. Man beder med barske stenansigter os om at tømme håndbagagen. Og bagagen skal tømmes total, hver eneste ting bliver nøje undersøgt for alt, kikspakker lukkes op, pilleæsker åbnes, tændstikker, lightere og knive fjernes, dem må vi ikke have med i flyet. Kontaktlinser pakkes ud og undersøges, fotoapparater åbnes og evt. batterier fjernes, for apparatet må ikke være brugelig under flyvningen.

Er der ikke fundet grund til klage, bliver **håndbagagen plomberet**, får et sikkerhedsstempel, og vi kan gå ud på den anden side bygningen, hvor vore kufferter i mellemtiden er dukket op, her udpeger den enkelte sin kuffert og efter at papirerne endnu engang checkes køres kufferterne ud til flyet. Vi bemærker det brogede gods, der skal med flyet. Der er bl.a. en sæk med ris og to bildæk, nedslidte til langt under det tilladelige i Danmark, vi undres meget over, at bildækkene er en flyfragt værd.

En ventende bus kører os ud til flyet, men **bussen stopper** mellem lufthavnsbygningen og flyet, vi kigger forvirret på hinanden, hvad sker der. Alle kvinder bliver beordret ud, - ser vi mon hinanden igen? Bussen kører videre med mændene, men kun 100 meter så stopper bussen, nu skal mændene ud. Her bliver vi igen kropsviseret af kvindelige/mandlige betjente og metaldetektorer undersøger de mest intime steder på kroppen. Denne gang slipper vi for papirerne. Nu får vi lov at gå hen til flyet, men ved trappen op til flyet sandelig igen et stop, vi skal lige en sidste gang checkes med metaldetektorer, og endelig kan vi gå ombord i flyet, hvor der er frie pladser.

Denne helt ualmindelige grundige check skal ses som baggrund af, at det er et militært område, samt det at vores fly skal **til Jammu** i NV-Indien, der kun ligger 17 km fra grænsen til Pakistan, som Indien konstant har været i krig med siden 15. aug. 1947, da Indien blev selvstændig (se 1947).

Nogle af os tager lufthavnspersonalets grundighed med **en gran af humor**, og det er da heller ikke svært at liste et smil frem på soldaternes trætte ansigter ved hjælp af små vitser. Vi fornemmer, at også de synes, der er rigelig med livrem og seler i al den kontrol.

Vores guides attitude er derimod meget - meget spændt. Ole er bestemt **ikke oplagt til spøg**, den mindste morsomme bemærkning bliver mødt af en tordensky, hvad enkelte fik at føle. Først da vi alle var vel ombord på flyet, ser Ole igen nogenlunde normal ud. Leh lufthavn er alle guiders skræk, siger han, for hvis noget går galt - hvad så? Og det kan vi jo heller ikke vide noget om.

Flyet stiger kraftigt og meget brat, det er vi særdeles taknemmelige for, idet vi på begge sider af flyet ser bjerge, der synes meget tæt på, og vi skulle jo nødig få ridser i lakken på flyet.

Kort efter passerer vi en flod, på spørgsmålet til en indisk **medpassager** på vores række får vi oplyst, at det er Indus. Det vidste vi egentlig godt i forvejen, men hvad gør man ikke for at komme i snak med lokale folk. Han kunne godt tale engelsk, men var desværre af "*tre skridt fra livet*" typen, så det blev ikke til mere snak med ham.

Flyvetiden til **Jammu i NV-Indien** var oplyst til 1 t 15 m, men tog ren faktisk kun 45 m, delvis grundet en kraftig medvind. Men da afgangens var forsinket grundet de mange kontroller, så passede "*pengene*" alligevel. Før start fik vi et bolche plus en minipose "*cotten wool*" til ørerne. Da vi var kommet i luften, fik vi serveret et krus masalathe og tre småkager. Udsigten kan vi slet ikke få nok af, igen beundrer vi naturens mest fantastiske bygningsværk - Himalaya.

Jammu ligger kun 305 m over havet, så vi er kravlet godt 3 km **nærmere havoverfladen**. Nu havde vi ellers lige vænnet os til højderne. Ens krop mærker klart forandringen, vi kan bare det hele. Temperaturen i Jammu er 29⁰ C ikke meget anderledes end i Leh, men grundet den lavere højde og dermed en mere fugtig luft virker det meget varmere.

Jammu er en by på 250.000 indbyggere og kendt for sine mange templer. Vi får fortalt, at byen årligt besøges af **5 mio. pilgrimme**, det lyder meget voldsomt. Men ganske vist ser vi mange pilgrimme, de fleste cyklende med et rødt flag på styret.

Jammu er en typisk **mellemstor by i Indien**. Mange snavsede storbyer har vi set rundt omkring i verden, men Jammu kommer absolut ind på førstepladsen, hvad denne lidet smigrende betegnelse angår.

Husene, der ligger langs vejen, kan for en dels vedkommende næppe betegnes som huse, mange af dem er nærmest skure, og en del af "*husene*" er kun et sammentømret eller sammenbundet skelet af tilfældige brædder, pinde, plader, eller hvad man har kunnet finde. Taget udgøres i mange tilfælde af en presenning.

Et meget **koloristisk billede** udspiller sig for os, en massiv vrimmel af mennesker bølger sig mellem hinanden - lig en myretue. Mange biler er der også, flest små, men også mange lastbiler og busser. Fortov kendes ikke, når asfalten hører op, er der en muddergrøft eller i bedste fald afslidt græs.

Byen virker som **én stor losseplads**, der ligger affald overalt, dvs. at hele arealet fra beboelsen på den ene side vejen til beboelsen på den anden side vejen, bruger man som sin affaldsplads. Netop her oplever vi en kraftig byge, det gør at affaldet næsten bliver levende, når folk vader igennem skidtdyngerne. Langt de fleste har bare tæer i jesusandaler, det virker som om, ingen overhovedet tænker på, at de går i en mudderpøl, og mudderpølen forsvinder ikke sådan med det første, for tænk dig der findes ikke et kloaksystem i Jammu, skønt det er en by på 1/4 mio. indbyggere, vel nogenlunde på størrelse med Aarhus.

Ud og ind imellem trafikken vader **masser af hellige køer**, der kun nødtvungen reagerer på bilhorn, de er nemlig vant til, at bilerne kører udenom. Enkelte steder på vejen hvor der er en midterrabat, kan man være sikker på, at her ligger køerne bov ved bov og tygger drøv. Af og til ligger der en ko præcis midt på kørebanen, så er det bare udenom, mens drøvtyggeriet uantastet fortsætter.

De små forretninger, værksteder og spisesteder ligger tæt. **Ingen store butikker** ser vi, det ville sikkert også være en katastrofe for hele samfundet, der er bygget op om små enheder. Og hvad skulle de mange mennesker ellers leve af. Der er ikke den ting, der ikke kan klares her. En barber har sin butik med et spejl op ad en træstamme. Hans inventar er derudover kam, saks og en stol. Også her er prisen 20 rupees for en fornem klipning. Man kan få repareret alt mulig i de utallige boder radioer, køleskabe, biler, cykler, ure, ja selv en gunmaker ser vi i samlingen. Der er blikkenslagere, tømrere og brændselshandlere med tørrede kokager. Der er murstenshandlere, og vi bemærker, at her bruger man røde mursten ikke tørrede muddersten som i Leh. Mange af husene her har skiffertag.

Efterhånden er vi kommet ud på landet på vej mod næste stop - **Dharamsala**. Her udenfor byen Jammu, føler vi, vejen er lidt bedre end i Ladakh området, men måske er det fordi, bussen er bedre, den har nemlig affjedring, hvad vi ikke følte, der var i de små jeeps.

Et sted passerer vi en lastbil, der er havnet i grøften. Den har ufrivilligt læsset sin last af grønne **vandmeloner** af i grøften. Det er sikkert ikke så sjovt for de implicerede, men de tusinder af grønne vandmeloner med deres dybrøde kvæstede indre giver et ganske flot farvespil.

Af og til passerer vi et **udtørret flodleje**, det fortæller os, at vi er i regntidens begyndelse. For første gang ser vi en jernbane i Indien, for i Ladakh området har man ingen jernbaner. Vejen går kun fem km. fra grænsen til fjenden Pakistan, derfor ser vi overalt masser af militær.

I området her er der mange **rismarker**, de er alle kantet ind af små jordvolde. Mange steder ser vi to okser trække en plov. Ploven ligner nærmest kun en pind, der stikker få tommer ned i jorden. Den svarer nogenlunde til den primitive ard, vi brugte i Middelalderen. Andre okser trækker to brædder, der er sømmet sammen vandret og pileformet, de trækkes hen over marken for at planere den. Planeringen er nemlig meget vigtig, for at marken kan få en ganske svag men nøjagtig hældning for at udnytte overrislingen.

Fra små pumpehuse pumpes vandet fra Indusfloden op på markerne, og vandet siver ganske langsomt hen over marken. Trods den uhyre primitive arbejdsgang virker helheden som et dygtigt og uhyre præcist stykke ingeniørarbejde.

Ris er i Ø- og Sydindien den absolut **vigtigste afgrøde**. Her i NV-Indien er også andre afgrøder vigtige såsom hvede, hirse, majs, bønner og sukkerroer. I Vestindien dyrkes også bomuld og i Østindien tobak.

Et sted er to vejarbejdere i gang med at opbryde vejens meget **defekte asfalt**. Det foregår på den måde, at den ene holder en mejsel, mens den anden svinger forhammeren. Jeg ved godt hvilket redskab, jeg i dette tilfælde helst ville bruge. En ikke særlig effektiv arbejdsindsats, men det er med til at holde folk i beskæftigelse.

Jorden er her så frugtbar, at der kan **høstes to gange om året**. Vegetationen er også meget anderledes bananpalmer med frugter og dens helt utrolig flotte blomst, almindelige palmer, johannesbrød, jasmin - der her er store som træer, bougainvillea eller trillingranke som den også kaldes, citrontræ, fyr, orkide som er en snylteplante, akacie, papaja, mango, abrikos, kaktus, agave, majs og litchi - den vi kalder for kærlighedsfrugt. Vi køber en pose kærlighedsfrugter for 40 rupees, der er vel omkring 50 stk., i Danmark kan du højst få tre for en tier. Deres hvide frugtkød smager herligt, og virkingen - waaau.

Et enkelt sted ser vi **lotusblomster** i en mudderdam. Lotusblomsten vokser op af mudderet, nogenlunde som vore åkander, det er en meget smuk blomst. I Indien er lotusblomsten symbolet på, at menneskesindet er mudder, men ved den rette buddhistiske lære og meditation, vil der vokse noget smukt ud af mudderet, og smuk det er lotusblomsten bestemt.

Også dyreverdenen er anderledes her. Vi ser mange **vandbøfler**. Der findes mange typer af bøfler fx farlige vilde bøfler med kæmpehorn. Dem vi ser her, synes meget fredelige, de holdes som husdyr og malkes som andre køer. Hvor de har mulighed for det, opholder de sig gerne i gadekæret med kun hovedet stikkende ovenfor. Tit ser vi drenge, der ihærdigt skrubber vandbøflernes korthårede pels, det synes at være til begges fornøjelse og tilfredshed, for her er der meget varmt. Også mange hunde boltrer sig i vandet. Ofte når vi kommer forbi et hus, løber der et par grise frit omkring, de boltrer sig i det affald, som man overalt blot smider udenfor døren. Aber ser vi af og til, og selv om vi ikke så dem, findes der også slanger i Indien. Vi hører ofte om Indiens hellige køer, men det er ikke kun køerne, der er hellige, alt levende betragtes i Indien som helligt, for Gud har skabt alt levende, og det Gud har skabt, er helligt. Det gælder altså også de mindre populære dyr såsom ulve og slanger. I Danmark kender vi også "*hellige køer*," men der er en klar forskel, i Indien har "*de hellige køer*" fire ben.

Kigger vi opad, ser vi svaler, glenter, ravne og **kohejrer**, der tit ses omkring kvæget. En af de fugle vi har set allermest på turen, kalder vi for en beostær, fordi den ligner en sådan, men det er det ikke. Lidt resursearcharbejde har afsløret, at dens navn er goraiya, og det er en af Indiens mest udbredte fugle. Indiens nationalfugl er påfuglen og nationaldyret er tigreren.

Tigeren er blevet stærk reduceret i Indien i de sidste hundrede år. I år 1900 mener man, der var 40.000 tigre. Ved en optælling i 1990 kom man til et tal mellem 3-4.000. For øvrigt er tigreren et ret stort dyr, hannen kan blive tre meter lang, en meter over skulderen og veje 200 kg., og den er betydelig stærkere end løven. Der findes i dag vildtreservater i Indien for at redde tigreren fra udryddelse. For naturens beskyttelse generelt findes der 85 nationale parker og 450 vildtreservater, deres samlede areal dækker 5 % af Indiens areal.

Efter et par timers kørsel kommer vi til grænsen mellem provinserne **Lakampur og Punjab**, her skal vi igen registreres, og bilerne bliver kontrolleret under bunden for bomber. Det samme sker lidt senere på provinsgrænsen mellem Punjab og Kashmir. I Kashmir taler de kashmiri, og de dyrker verdens fineste safran. Safran er verdens dyreste krydderi, dyrt som guld. Det består af støvdragere fra krokus, og der skal plukkes 150.000 blomster for at få et kg. safran. Det er safranens farve, buddhistmunkene har valgt til deres klædedragt.

I en lille by ved **Gravikanalen** holder vi en tiltrængt frokostrast på en restauration med siddepladser helt ud til kanalens rivende vandstrøm. Fjernsynet kører irriterende højt, men vi får da gjort opmærksom på, at det ville være behageligt, om vi måtte nøjes med naturens egne stemmer fra de rindende vandmasser.

Der bliver serveret sandwich og herlige, lækre pandekager med grønsagsfyld samt en 650 ml Thunderbolt øl til hver. Øllet er fabrikeret i Punjab, smager udmærket og bærer teksten "*For sale in Punjab only.*" Dets styrke er mellem 5¼ og 8¼ %, står der på etiketten.

Et hestekøretøj ruller majestætisk af sted gennem skoven på den modsatte side af kanalen, den ligner grangivelig dem, vi husker fra engelske herskabsfilm, hvor kusken sidder højt på sin buk, med pisen dinglende ved sin side. Vi føler virkelig, som er vi i en engelsk koloni.

Da vi forlader stedet, siger vi **namaskar**, det er den india-hindu hilsen, man bruger i området her. Ikke ju lay som i Ladakh. En anden hilsen, der bruges i Tibet, er tashi delek, som betyder velkommen. I Punjab siger man sasiriya guyal. Kun når man er rigtig gode venner, rører man ved hinanden under en hilsen, ellers samler man hænderne med håndfladerne mod hinanden og hilser med et dybt buk.

Punjab har 26 mio. indbyggere, de taler panjabi, og området er **sikhernes hjemsted**. En stor del af dem ønsker selvstændighed. Sikherne har en god uddannelse og er dygtige landbrugere. Af den grund giver regeringen sikherne billige lån til køb af landbrugsredskaber fx traktorer. Punjab er Indiens kornkammer, og det sted i Indien man har den højeste levestandard. Men sikherne må ikke ryge, drikke spiritus eller gifte sig med muslimer. Alle kvinder hedder Kaur til efternavn, og alle mænd hedder Singh som betyder løve.

I den lille by Sharpur gør vi holdt og vandrer en tur gennem byen for at se på det særdeles **brogede folke- og dyreliv**. Også her går vi mellem grise, geder, hunde og høns. Men egentlig er det befolkningen, der kigger på os, her som så mange andre steder vi har været, er det os, der er et særsyn. Med vore "*sovekammerben*" og fotoapparater på maven adskiller vi os markant fra de lokale, for her kommer kun få turister.

Det er **meget tankevækkende**, at et kæmpeland som Indien med verdens næststørste befolkningstal på 1 mia. kun får besøg af 2,3 mio. (tal fra 1996) udenlandske turister om året,

det er rystende lidt. Der må være uanede muligheder for en ihærdig og kvik marketingmand med store visioner. Måske sku' man sta-r - - - stop Frede - klip lige hækken.

I en tv-udsendelse om Indien for nylig sagde speakeren, at Indien var et meget besøgt turistmål, det kalder jeg noget værre vrøvl.

Igen begynder vi at køre op i Himalaya Bjergene. Vi er i delstaten **Himachal Pradesh**.

Igen er bjerglandskabet meget anderledes, meget grønnere end hvad vi før har set, men som altid smukt.

Jo højere vi kommer, jo smallere bliver vejen, og da vi når til Dharamsala, der egentlig er to byer nemlig Nedre Dharamsala og Øvre Dharamsala, der ligger i 1500 meters højde, begynder det at blive en kunst at få bussen gennem byen. Men det skulle blive meget, meget værre.

Vi skal bo på Hotel Him Queen i byen Mc LeoDgunj, der ligger 4 km længere oppe end Øvre Dharamsala.

Det er i Mc LeoDgunj **Dalai Lama** (se 1893-1959-73) bor, og det har han gjort, siden han i 1959 fik politisk asyl. Han bor nemlig ikke i Dharamsala, som vi oftest hører.

De små bjergveje her er bestemt ikke egnet til buskørsel, men det har "bussemændene" bestemt ikke fundet ud af, for der kommer af og til en sådan imod os, og det giver hver gang store trafikale problemer.

Men inderne er vant til det, nogle springer ud og med store armbevægelser råber, diskuterer og dirigerer de trafikken frem og tilbage i en uendelighed, og det ender altid med, at problemet bliver løst, undertiden med halvdelen af det ene dæk ude over afgrunden. Som bilist skal man væbne sig med stor tålmod og have nerver af stål - eller måske bare lukke øjnene.

Da vi omsider har krøllet os op til **Mc LeoDgunj**, tror vi ikke vore egne øjne, gaderne er meget smalle, massivt stoppet af gadevarer, reklameskilte, boder, fodgængere, parkerede - og kørende biler. Og her kommer vi med en bus, der bilder sig ind, at skulle igennem dette mylder, absolut umuligt tænker vi alle.

Men vores chauffør lader sig ikke gå på, nej - han maser bare frem, det går nemt med fodgængerne, de flytter sig bare, gadevarer og skilte derimod det må vi ud og flytte ind langs husene, en scooter løftes og sættes ind i en smøge. En række på ca. ti biler må bakke hovedgaden igennem for at vores lille flok i den store bus, kan komme igennem, og sandelig efter mange genvordigheder, råben, skrigen og fagter er vi igennem, uforståeligt - helt utroligt. Igen begynder vi at trække vejret.

Fremme ved vort bestemmelsessted **Hotel Him Queen**, der ligger i 1800 meters højde, er der en fantastisk udsigt over dalen. Vi får udleveret vore nøgler i receptionen, og det morsomme er, at etagerne går nedad 1. 2. 3. og floor. En etage op er der tagterrasse. Og helt i bunden er der køkkenregioner og et rum indrettet som tempel med offerskåle, røgelsespinde, billede af Buddha og et skilt "*Dedicated to the memory of Sh. Khazan Singh, Patiya.*"

Hotellet synes at være **100 år gammelt**, men er højst 25 år, vedligeholdelse og rengøring kniber det meget med, men vi har da fået en god stor dobbeltseng med rent sengetøj. Der er fine møbler på værelset og små billeder på væggene med religiøse motiver.

På hver etages afsats står der flere "trætte" pottedplanter "meget trætte" endda, orkideer, agaver, yuccaer og bregner men allerflest pelargonier.

Maden på hotellet er upåklagelig, men **drikkevarerne** kommer først langt hen i serveringen. Bestillingen virker uhyre tung, hver gang der bestilles en flaske øl, sendes beskeden ned i køkkenet, efter en rum tid dukker en tjener op med et par flasker og en ny bestilling sendes af sted. En fælles skål under denne middag blev ikke mulig.

Da kaffen kom, troede vi alle det var te, den var så tynd, at vi tydelig kunne se koppens bund, og smag var der ikke meget af. Da undertegnede bad om "*en stærk kage til den tynde kaffe,*" denne gang ikke diskret, rystede tjeneren afvisende og ligegyldig på hovedet, det kunne ikke lade sig gøre, hotellet ejede ikke en kage, påstod han.

Under den milde kaffesnak bemærker vi pludselig et træ, der går **op gennem taget** - meget mystisk. Da hotellet blev bygget, har der åbenbart stået et træ, man ikke nænnede at fælde, for stammen går op gennem bygningens udhæng, senere er træet åbenbart gået ud med det resultat, at tre meter af stammen stadig går op gennem taget.

Meget chokerende var morgenmaden, dagen starter nemlig med **sandkage til morgenkaffen**, den sandkage vi sukkede efter aftenen før. Men det har været en stor løgn, at de ikke havde brød til kaffen, for sandkagen er en ægte sand-kage med adskillige år på bagen. Betjeningen går, selv om det er morgen, utrolig trægt.

Dagens tur er på gåben til **Namgyal Kloster** med store forgyldte Buddhaer bl.a. ser vi Avalokitesvara Buddha, som Dalai Lama er en reinkarnation af, og som blev reddet fra kinesernes ødelæggelse under kulturrevolutionen. Også her ser vi mange donationer som kiks, mandler og andre naturalier til munkene, og igen er de opstillet meget lidt charmerende. Dalai Lamas tronstol står midt i rummet, men er pakket forsvarligt ind. Buddhismens livsopfattelse er, at alting forgår og går igen symboliseret ved hjulet. Modsat vores livsopfattelse, der er linieret, og kan symboliseres ved Jakobstigen.

På tempelpladsen står flere pilgrimme. De knæler dybt mod templet, så dybt at de til sidst ligger fladt ned på fliserne. På fliserne har de lagt tæpper for at beskytte knæene. På denne måde beder de gang efter gang, time efter time, dag efter dag. Vi får fortalt, at enkelte fortsatte uafbrudt med at bede på denne måde i op til tre måneder, kun afbrudt af spise- og sovepauser.

Overfor templet ligger **Dalai Lamas palads** eller bolig, desværre var han ikke hjemme. Vi ville ellers gerne have undskyldt på Nyrups vegne. Ham vores lidt klodsede statsminister var ikke så fiks, da vi havde besøg af Salman Rushdie.

Der bygges meget her i området. **Lastbilerne**, man bruger, har fire ben og kaldes æsler, vi ser dem med bæresæk over ryggen, der fyldes op med mursten, hvorefter de travler pligtskyldigt op til byggepladsen, der ofte ligger på ufremkommelige steder. Lidt senere ser vi smukke unge piger, der næsten bliver brugt som æslerne, de har en pude på hovedet, ovenpå den lægges klippestykker med hjælp fra mænd, herefter går pigerne op til byggepladserne med byrden. Men der er ingen, der bruger arbejdshandsker. Det undrer os også meget, at de smukke unge piger er så utrolig flot klædt i farvestrålende sari, som var de på vej til fest, selv om det egentlig er et beskidt arbejde.

Det er en dag med en del byer. Godt for den handlende vi falder ind til, hvor en del af os investerer 100 rupees i en **paraply**. Dette føder en typisk Jens Otto vits: *“Har du set Susanne, hun er overspændt og helt utilregnelig.”* Hvis du ikke fangede vitsen, så prøv en gang til.

Som sædvanlig er der en livlig aktivitet i de små gader. Her ser vi rigtig **mange spedalske**. Disse stakler bruger deres sygdom som en mulighed til en indtægtskilde ved at tigge forbigående om penge, og det hænder da også, at der falder nogle rupees ned i en vanskabt hånd, eller hvis hånden er ædt op af sygdommen en krukke, hat eller lignende.

Mc LeoDgunj troede jeg byen hed, men på et skilt står der McLeon Ganj. På spørgsmålet til vores guide om hvad der var det rigtige, fik jeg følgende svar. Som før omtalt er omkring halvdelen af Indiens befolkning analfabeter og her i småbyerne langt flere. Derfor sker det ofte, at gadeskiltene bliver stavet på en lemfærdig måde, og det er svært at sige, hvad det rigtige navn er. Mc LeoDgunj bebos overvejende af tibetanske flygtninge, det er deres hovedby. Ofte ser vi skilte på biler eller scootere med politiske tekster som: *“Tibet free”* eller *“Boycott kinesiske varer og indiske varer.”* Her er også et eksempel på staveproblemet, for bay skulle formentlig være buy.

Parliament in-exile of Tibet står der over indgangen. Vi besøger Det demokratiske Parlament i eksil, der består af 46 medlemmer og 8 ministre også repræsentanter fra tibetanske flygtninge i Europa og Amerika er repræsenteret. Et af medlemmerne er mødt op for at fortælle os om det parlamentariske system.

Herfra går vi til **Men-Tsee-Khang astrological institut**. Et universitet der på sit felt er førende i verden. De har fx midler til at kurere leverbetændelse. Hvis man i Danmark brækker et ben, kommer benet i gips. Det gør benet også i Tibet, men man supplerer med, at patienten indtager de mineraler, der skal til, for at knoglerne skal blive stærkere. Mineralerne er netop forskellen på Tibets medicin i forhold til Kinas medicin, hvor kineserne bruger urter og et hav af forskellige tørrede animalske produkter. Til universitetet er tilknyttet et museum, her ser vi de mange forskellige mineraler og beskrivelser af behandlingsmetoder.

Lidt udenfor Mc LeoDgunj ligger **en kirkegård** fra den tid, hvor England herskede i landet. Desværre ser vi den kun fra bussen, på den smalle bjergvej ville det som før beskrevet volde store trafikale problemer, ifald bussen skulle parkere her, omend det kun var for en kort stund. Måske kneb det også lidt med energien for såvel guiden som nogle i selskabet, så det blev *“manglende tid,”* der fik skylden. Det var imidlertid synd, for det kunne have været interessant at studere en sådan kirkegård anlagt på en bjergskrånning. Englænderne ville som koloniens overherrer ikke indordne sig under områdets klimatiske naturlove, de lyttede ikke til befolkningens råd og advarsler, men levede som de altid havde gjort. Men kroppen kunne ikke klare denne levevis under disse klimatiske omstændigheder, med en meget stor dødelighed i de engelske familier som resultat, og det gjaldt ikke mindst børnene.

Efter en lækker frokost med kylling og øl af mærket Golden Eagle 5%, som for øvrigt smager rigtig godt, går turen til det tempel hvor **Karmapa** bor. Karmapa er ham, der er valgt til det politiske overhoved for rødhattene, og det er ham, rødhattene håber, bliver Dalai Lamas

efterfølger, når Dalai Lama engang dør. Vi har meldt vores komme og håber at få lov til at hilse på Karmapa.

Det var Karmapa der jan. 2000 som 14-årig **flygtede over Himalayabjergene** sammen med sin søster og et par hjælpere. En meget farefuld og kold tur som de heldigvis klarede. Karmapa var sat i husarrest af kineserne, og under påskud af at skulle have fred i otte dage til at bede arrangerede han flugten.

Da vi skulle køre fra hotellet, stod en bil **parkeret overfor et træ**. Det var fysisk umuligt for bussen at komme forbi, og der er kun én vej ned fra bjerget. Der blev udfoldet store anstrengelser af guiderne og hotellets personale for at finde frem til bilens ejer. Efter en rum tid fandt man bilens ejer, han lå såmænd bare og sov på bagsædet. Det grinede vi naturligvis meget af, men det bevirkede desværre, at vi kom senere end adviseret frem til templet og mødet med Karmapa.

Efter lidt tovtrækkeri mellem vores guide, den lokale guide og stedets sikkerhedsfolk, får man arrangeret det sådan, at Karmapa kommer ud på fjerde sals altan, hvor han venligt vinker ned til os. Han siger "hello," og vi bukker dybt, som man nu gør herude og fortæller ham, at vi kommer fra Danmark samtidig med at fotoapparaterne klipses i et væk.

En ting der overraskede os var, at Karmapa kun var en dreng, han blev 15 år dagen før vores besøg. Grundet fødselsdagen bliver vi alle budt et stykke barfi mælkekonfekt, en specialitet fra egnen. Konfekten er så sød, at det selv for mig er svært at få ned, men da det er en fin gestus, takker vi selvfølgelig høfligt, siger højt ahh - og lider ellers i stilhed. Nå nej - jeg fik et pludseligt hosteanfald ganske tæt ved en skraldespand.

Karmapa har den egenskab, at han er godkendt af både Kina og Indien.

Vi køber en bog på stedet om Tibets undertrykkelse og kinesernes fatale fældning af mangroveskovene. Pudsigt nok skulle det vise sig, da en af stedets folk får et lift med os tilbage til Mc LeoDgunj, at det netop er ham, der er forfatter til bogen.

Da vi forlader templet, møder vi en **vandrende pilgrim**. Han mangler en arm og står ved vejen udenfor templets indgang. Med sig har han foruden sin rygsæk et flag på en tre meter lang stang. I fem måneder har pilgrimmen vandret i det nordlige Indien, og er nu på vej til Kashmir.

Overalt bliver pilgrimme vel modtaget med mad og gaver, en naturlig indstilling hos den indiske befolkning, så han vil ingen nød lide undervejs.

Det store **sikkerhedsudstyr omkring Karmapa** skal her som i lufthavnen ses i lyset af striden mellem Kina og Indien om Tibet. Det skulle jo nødig gå med Karmapa, som det gik med Panti Lama, som Kina har sat i husarrest med den bagtanke, at Panti Lama vil vokse op med et kinesisk syn, og den dag han skal vælge den nye Dalai Lama vælge en, der passer i det kinesiske system.

Omkring **300.000 tibetanere er flygtet** fra det kinesiske Tibet til Indien. Tit er det dem, der får de mest beskidte job fx med rengøring på hotellerne, hvor de ofte underbetales med 1200 rupees om måneden, og hvor hotellet så efterfølgende kræver 600 rupees for huslejen.

Det var i 1958, **Dalai Lama opgav at få en aftale med Mao** (se 1893), så i 1959 flygtede han til Indien, hvor Jawaharlal Nehru (se 1889) gav asyl. Dalai Lama dannede en eksilregering i Dharamsala, sådan hedder det i Lademann, men det var altså i den noget mindre by Mc LeoDgunj, hvor Dalai Lama stadig bor. Det menes, at omkring 100.000 tibetanere er døde under kinesernes massakre. Foruden eksilregeringen dannede Dalai Lama skoler af forskellig art, som vi har set et eksempel på.

Indiens store problem er, at der bor 400 mio. mennesker flere i landet, end der er plads og økonomi til. Det svarer nogenlunde til lige så mange mennesker, som der bor i hele Europa.

På hjemvejen med bussen har vi igen det samme **problem med trafikken**, eller det samme sjov om man vil. Et sted river bussens bagagebærer en tre meter stor gren af et træ. Hjælpechaufføren kravler op for at fjerne grenen, og smider den ud til siden, straks ser vi ivrige hænder, der erobrer grenen, der måske kan give varme til en hel aften. Igen flyttes varer, skilte og biler gaden igennem, før vi holder foran hotellet.

Hanne og jeg beslutter, at vi før aftenens middag vil gå **en bytur i Mc LeoDgunj**. Gaderne er som sædvanlig fulde af mennesker. Grundet dagens regnbyger er de meget plørede, så vort fodtøj ser straks "herrens" ud. Det synes en skopudser øjensynlig også, han insisterer ihærdigt på at give skoene en kærlig omgang for 10 rupees. Det virker ret komisk, for der ville næppe gå fem minutter, før skoene ville være som før. Skopudseren får ikke noget ud af sine anstrengelser - trods det beskedne beløb. Bagefter fortryder jeg egentlig, at han ikke fik lov, måske havde han lige brug for 10 rupees, og måske havde vi alle brug for en morsom oplevelse til to kr.

Vi bemærker, at der af og til er mænd og enkelte gange damer med **rødt hår**, skønt alle ellers har meget mørkt hår. Det skyldes den rene forfængelighed, for håret er farvet med henna, det er bestemt ikke klædeligt. Vi ser også en del ældre damer med gråt hår, i modsætning til Leh hvor alle havde sort hår, hvad også gjaldt ældre damer.

I et meget lille, gammelt og **faldefærdigt hus**, skur er måske en bedre betegnelse, pakket ind i klude aviser og meget andet skrammel, ser vi en gammel mand siddende indenfor døren og spise sin suppe af et vandfad. Udenfor døren står på en banankasse et tilsvarende vandfad med en ubestemmelig suppe, eller måske er det beskidt mælk. Så kommer der en ko, den går hen stikker mulen i vandfadet og slubrer af substansen, så skal jeg ellers love for, den gamle mand kommer i aktivitet, han springer ud, koen får et ordentligt rap over mulen og en ordstrøm af forbandelser - formentlig - uden lige. Den skide ko skulle ikke spise hans mad. Et lille men meget fortællende billede af den fattigdom man ser overalt. En sådan tarvelig bolig ses ofte ligge klods op af flotte rigmandsvillaer.

I udkanten af byen møder vi **en større flok aber**, også de springer rundt for at finde spiseligt i grøftekanten. Vi er blevet advaret mod at komme dem for nær, især hvis man skulle være så uheldig at komme imellem en mor og hendes unge, er der mulighed for, at aberne bliver aggressive og går til angreb. Advarslen til trods lister jeg stille nærmere med fotoapparatet skudklar, og får da også uden en skramme et par gode billeder ud af vovestykket.

En ny dag er startet. Vi skal tage afsked med Mc LeoDgunj og på en lang bustur til **Amritsar** i V Indien, der også ligger tæt på den pakistanske grænse.

Beklageligvis er det igen regnvej, så den flotte udsigt over dalen er i dag helt spoleret. Det har regnet ned gennem airconditionanlægget i bussen, så flere af sæderne er våde, enkelte steder drypper det fortsat kraftigt. Værst er det, hvor Astrid og Jørgen sidder, men de klarer problemet på en praktisk måde, ved at placere paraplyen hen over knæene. Vi andre klarer os ved at sætte os på en avis, plasticpose eller hvad vi har.

Det er rimelig **tidlig på dagen**, så det går denne gang forbavsende let at komme gennem hovedgaden ud af Mc LeoDgunj. Da vi er kommet gennem Øvre - og Nedre Dharamsala, ser vi en procession på et par hundrede mennesker bærende en Shiva statue. Formentlig er de på vej ud for at velsigne en rismark. En ceremoni der foregår hvert år.

Shiva er en af hinduismens hovedguder, han har håret opsat i en knude, fire arme og et tredje øje i panden, hvormed han kan se ind bag tilværelsen. Han bærer diskos, trefork, kølle, sværd og økse. Som bælte, ørenringe og skuldernor bruger han slanger, som halskæde hjerneskalder og slangens skind bruger han som dragt. Shiva er den lykkevarslende Gud og har formentlig været dyrket i Indien i mindst 5.000 år.

Da vi er kommet ned af bjerget til **bedre veje**, endda rimelig gode og brede veje, sparker chaufføren gevaldigt til pedalen. Jeg sætter mig til at studere trafikken. Men hvis man ønsker at forblive et nogenlunde harmonisk og roligt menneske, er det absolut en dårlig ide at være ombord i et køretøj på en indisk landevej samtidig med, at man studerer dens trafik. Hvis en bagvedliggende trafikant vil overhale, trykker han hornet i bund, ikke bare et dyt, nej - et vedvarende inferno, så må den forankørende vige, så der bliver plads, men det har den forankørende ikke altid lyst til. Nej, nej - det går aldrig godt! Tænkte jeg - tit, samtidig med at jeg bremsede bunden ud af bussen, men det gik "*som regel*" godt.

På lige veje kører bilerne, så stærkt som de overhovedet kan, farten er dog ikke så voldsom, kun sjældent passerer vi **80 km i timen**. Men bilernes og vejenes kvalitet taget i betragtning er 80 km mer end rigeligt. Mange steder er den asfalterede del af vejen ikke bred nok til, at to biler kan passere hinanden. Derfor mobiliserer begge chauffører sig med en god portion selvsikkerhed for at presse modparten ud i gruset. De styrer i hvert fald front imod hinanden længst muligt - til lige før, det går galt. Kapitlet om vigepligt og overhalingsregler er åbenbart ikke med i indernes køreskoleteoribog. Kultur hvad overhaling angår kendes ikke. Gang på gang overhales der groft uforsvarligt, gang på gang må den overhalede bremse kraftig op, for at den overhalende med nød og næppe kan smyge sig ind foran. Trods det har bilerne øjensynlig kun få buler.

Vores buschauffør hørte så absolut til de humane. Trods bussens mange muligheder for erobringer var udbyttet beskedent: Et træ, en frugtrod og en militærlastbil vi fik tvunget i grøften, heldigt for den var bilen inderst - altså ind mod klippen.

I Indien dræbes 100.000 i trafikken om året. I Danmark ligger tallet omkring 600 om året, og da der bor 200 gange så mange mennesker i Indien som i Danmark, svarer de danske tal til 120.000, men så enkelt er det ikke, for i Danmark har næsten alle familier en bil, hvad der langt, langt fra er tilfældet i Indien. Og i Danmark kører vi meget stærkere, fordi bilernes og vejenes kvalitet er langt bedre.

I en lille landsby ser vi **en skole**, her gør vi holdt. Vi får lov at komme indenfor, og endnu engang bliver vi studeret som værende marsboere. Først er vi på skolelederens kontor, han fortæller forskellige facts om skolen. Det er en blandet pige og drenge normalskole op til tolvte klasse. Der er 500 elever, som har en daglig skoletid på seks timer. Drengene betaler 5 rupees om måneden, altså én krone, pigernes undervisning er gratis, for det er vigtigt, at også pigerne får en uddannelse. Der findes også private skoler i Indien, men de er meget dyre.

Vi besøgte en **tolvte klasse**, og det blev en meget positiv oplevelse. Meget smukke og meget høflige unge mennesker i klædelige lyseblå skoleuniformer. De blev spurgt om flere ting, og den der svarede rejste sig altid op.

Om Danmark vidste eleverne, at det var et landbrugsland med mange køer. Hanne blev den, der fortalte lidt om, hvad vi syntes om Indien. Jan fortalte på yderst professionel vis om vores opfattelse af Indien som verdens vugge og landets betydning for litteratur, kunst og historie. Jan fremhævede specielt Mahatma Gandhi som 1900-tallets største personlighed.

På **universiteterne i Indien** uddannes der flere, end der er behov for. Derfor får mange et arbejde, hvor de er overkvalificeret, hvad vi fx så med vores lokale guide Utbal. Mange andre forlader landet, fordi bedre lønninger frister ude i den rige verden. Denne "*hjerneflugt*" er en af de alvorligste trusler for Indiens fremtid, for det er ofte de dygtigste og de mest fremsynede der rejser, dem der skulle bære landet frem.

Men det er en tendens, man også ser mange andre steder i verden, mest ekstremt i de fattige lande i Afrika.

Ved vejen ser vi en mark med **en mængde bistader**. På et bord står honning til salg, det sælges i flasker, og er næsten flydende. "*Bussemanden*" og de lokale guider køber af det, men vi andre synes måske ikke, det er så smart at fylde kufferterne med honning, der skal jo også være plads til alle smykkerne.

På det litterære plan kender vi danskere ikke mange indere. Men vi kender den indisk-britiske forfatter **Salman Rushdie**. Han er født 19. juni 1947 i Bombay, hvor hans far var en velhavende muslimsk forretningsmand.

Salman Rushdie blev uddannet i privatskoler og på Cambridge i England. Fik derefter job i London som tekstforfatter i reklamebranchen. Litterært er hans forbillede Günter Grass. Han debuterede med "*Grimus*" i 1975 efterfulgt af de to bestsellers "*Midnatsbørn*" fra 1981 og "*Skam*" fra 1983. Med "*The Satanic Verses*" fra 1988 pådrog han sig muslimernes vrede, Khomeini udstedte en fatwa dvs. en retskendelse i islams religion, der fordømte forfatteren som blasfemisk. Salman Rushdie dødsdømtes 20. feb. 1989 af det iranske præstestyre, der udlovede en dusør til den, der dræbte ham.

Siden "*Sataniske vers*" og fatwa har Salman Rushdie levet "*under jorden*."

I 1999 udgav han endnu en roman "*Jorden under hendes fødder*." Den har vi læst i vores lille litteraturklub og var ganske enige om, at det var en uhyggelig langtrukken og uspændende sag. Den bar præg af, at forfatteren var blevet berømt grundet politiske spilfægterier, og derfor kunne tjene gode penge for hver eneste side han skrev. Et godt råd - lad vær at spille tid på den. Trods denne lidet smigrende opsang har Salman Rushdie modtaget flere litterære priser.

Under en lang bustur snakkes der om mangt og meget. Når **maverne begynder at knurre**, er mad et taknemmeligt emne. Edith serverede en "*tænderivandløbende*" opskrift på en

frokostret bestående af torskerogn, torskelever uden olie, hakkede løg tilsmagt med krydderier og tomatketchup - uhm - svolværpostej kaldte hun retten. Mon ikke navnet stamme fra byen Svolver på østsiden af Lofoten i Norge? Der fanger fiskerne jo mange torsk.

Det er *“tænderivandløbende”* frokosttid, så vi holder ind ved Mao Fort. Nej – stedet har intet med Kina at skaffe. Frokosten består af svolværpostej - nå nej - undskyld - sandwich, pandekager, te og Godfather øl *“For sale in Himachal Pradesh Only”* alkoholprocenten er mellem 5 - 8 ¼, står der - noget af et spring.

Mao Fort har i sin tid været et militært fort, der kontrollerede Silkevejens indgang til dalen. I dag er den omdannet til en fabrik, der blander te, producerer honning og sundhedsmidler. En rundvisning i virksomheden af sønnen hører med, han snakker meget og hurtigt. Tilfældigvis slutter rundturen netop, hvor de sælger stedets produkter - pudsigt. Faderen i firmaet har tidligere været minister i den indiske regering.

Vi kører stadig i **det velhavende Punjab** distrikt - gennem Kakan Dalen. Da det har regnet et par dage, er flodlejerne blevet til en rivende strøm, de har ellers for de flestes vedkommende været tørre et par dage tidligere.

På vejene her er der rigtig **mange traktorer** med vogne, de fragter afgrøder og maskiner. Det var jo også her, landmændene kunne få de billige statslån. En af vognene ser mærkelig ud, på ladet er der en kæmpe sækkelignende pose, den er fyldt op med hakkelse. Posen er spilet ud, så den er ca. dobbelt så bred som traktorens vogn.

Velankommet til Amritsar med 1½ mio. indbyggere på det femstjernede Mohan International Hotel får vi **cola som velkomstdrink** og udleveret vore nøgler. Der er en hær af kuffertbærere dvs. omkring fire til os hver, der næsten stod med hånden fremme, men der var dog kun en af dem, der fik 10 rupees. Hotellet virker, som er der 3-4 personale for hver gæst, det er jo mægtig flot, men hvad drikkepenge angår noget belastende.

Straks bemærker vi med stor tilfredshed den store dobbeltseng. Værelset er pænt møbleret med køleskab og tv, som vi sikkert stadig ikke vil lukke op for. På væggen er der to små historiske billeder. Badeværelset er perfekt, her får vi et forfriskende bad ovenpå endnu en lang bustur, før der serveres middag i restauranten. Vort lille selskab udgør over halvdelen af gæsterne, så de seks tjenere springer ivrigt rundt med div. fade og flasker. Maden smager godt og vi drikker 5% Haakebeck øl.

Selv om der ikke er flot rent i Amritsar by, så er det trods alt en markant forskel fra Jammu.

Efter middagen går turen ind til **Det gyldne Tempel**, der ligger midt i Nektarsøen, som på indisk netop hedder Amritsar, der betyder *“gudernes drik.”*

Turen derind foregår i tuc-tuc, vi sidder tre i hver, som de er beregnet til, men ofte ser vi adskillige flere passagerer. En enkelt gang talte vi tolv personer i én tuc-tuc, dem indeni var stablet i flere lag og udenpå, ovenpå og bagpå hang flere i klynger.

Før vi kommer ind i området omkring Det gyldne Tempel, skal vi **aflevere vort fodtøj** i en garderobe, for kun med bare fødder må man betræde den hellige jord, som for øvrigt ikke er jord, men totalt dækket af marmorfliser lagt i flotte dekorative mønstre. Håret skal også dækkes til, så vi må investere 10 rupees i et tørklæde, som unge indere springer rundt og sælger, de fås i mange forskellige farver.

Et fantastisk syn møder os, der ude midt i Nektarsøen "**Amrit Sarovar**" belyst i nattemørket, stråler Det gyldne Tempel, med sine 500 kg bladguld os i møde. Templet er de 25 mio. sikheres helligdom, den er for dem, hvad Ka'aba i Mekka er for muslimerne.

Vi går en tur rundt på pladsen - **venstre rundt** selvfølgelig. Overalt er der fyldt med mennesker. På det otte meter brede fortov med marmorfliserne der følger Nektarsøens bred, ligger sovende mennesker, alle med hovedet vendt ind mod templet. Skulle en enkelt i søvne have vent sig i en ukorrekt retning, bliver vedkommende hurtigt gjort opmærksom på fadæsen, for fødder er urene og skal altid vende væk fra templet.

En 62 m lang gangbro også i marmor fører over søen, der er 165 m på hver led og for øvrigt fyldt med fede karper. Broen går ud til Det gyldne Tempel "**Hari Mandir.**" Vi stiller os op i køen, og efter en lille times tid står også vi midt i den strålende herlighed. I centrum af templet sidder præsterne "**granthi,**" de citerer på skift tre timer af gangen fra Den hellige Bog "**Adi Granth.**" En lille gruppe spillemænd, med deres tampura strengeinstrumenter og tabla trommer, frembringer typisk indisk musik, der gennem højtalere uafbrudt høres ud over hele templets område, der vel er godt 200 m på hver led. Også på tilbagevejen må vi følge køen, omen det går lidt hurtigere. I køen er der rig lejlighed til at studere folk, hvis alvor og seriøsitet overfor det hellige virker meget ægte.

Sent på aftenen lukkes ned ved en speciel ceremoni. **Den hellige Bog**, der dagen igennem har befundet sig i templets centrum, skal i en bærestol bæres fra templet og ind i Akhal Takht en anden bygning, hvor den under stærk bevågning skal overnatte. Morgenen efter foretager bogen så rejsen i den modsatte retning. Begge begivenheder foretages af en stor flok syngende eller messende sikher samt en tusindtallig folkeskare.

Langs ceremoniens rute samles folk for at få et glimt af Den hellige Bog eller blot røre ved én af bærerne. **Vores lille gruppe**, der stadig kun tæller en halv snes stykker, har i god tid sat sig ned på fliserne, hvor optoget skal komme forbi. Efter et øjeblik er vi i centrum, indere begynder at sætte sig i kreds rundt om os, der er vel et halvt hundrede mennesker. Der spørges fra alle sider, hvor vi kommer fra, hvor vi videre skal hen, og hvad vi synes om deres land? De udviser en åbenlys interesse for os fra den "**rige verden,**" ikke et øjeblik opfatter vi indernes blikke som racistiske.

Da **bærerne passerer** lige forbi os får Den hellige Bog sin forventede opmærksomhed. Efterhånden er ceremonien til ende, vi bryder op som alle andre og går mod udgangen. Søde små inderdrengene vimser om os, taler til os, rører ved os. De er søde, men vi er ikke helt sikre på, om det mon er små charmerende lommetyve, for dem er der også mange af.

Efter tilbagekomst til hotellet forsøger vi at konsumere dagens mange oplevelser. Mens vi med hjælp af **en kop Haakebeck** nyder hinandens selskab inden nattesøvnen overmander os.

Efter morgenmaden tager vi igen ind til Det gyldne Tempel, for at opleve **dagens aktiviteter.** Igen afleverer vi fodtøjet i garderoben, og undres over at de kan hitte rundt blandt de tusinder par af sko. Ved indgangen er der vandkummer, hvor man skal vaske både hænder og fødder, inden man får lov at komme ind, og vi kan se, det gøres virkelig omhyggeligt.

Templet bespiser hver dag ca. 50.000 mennesker **ganske gratis**. I en stor hal ligger der for hver tre meter lange måtter i hallens længde. På dem sætter man sig ned i skrædderstilling, og det er inderne gode til. Vi sætter os også ned, om end det ser knap så graciøst ud. Når hallen er fuld, kan der sidde 3.000 mennesker. Imellem måtterne går betjeningen, først giver de os en blik tallerken og en skål til vand, bestik - det er fingrene. Straks efter kommer mænd og drenge rundt med chapati i bastkurve og ærtesuppe, der er "*dagens ret*" i små transportspande. Chapati smager nogenlunde som dem, vi kender fra andre måltider turen igennem, ærtesuppen er stærk krydret med ingefær, så det bliver ikke den store portion, vi får sat til livs. Helt let er det nu heller ikke at spise ærtesuppe med fingrene, men inderne klarer det fint, de bruger chapati brødet som en slags ske. Vandet må vi endelig ikke drikke, vores maver er ikke kodet til Indiens bakterier. Det er også muligt her i templet at få gratis logi i op til tre dage. Her som alle andre steder bliver vi kigget på, nej rettere sagt - overbegloet. Vi sidder også temmelig urolige, i hvert fald væsentlig mere urolige end inderne. Der er nok for få skræddergener i os danskere, til at vi bare kan sidde i den stilling og slappe af.

Ustandselig er der en **strøm af mennesker**, der får sig et måltid. I de ti minutter vi sad "*til bords*," blev næsten tre rækker i hallen fyldt dvs. hen ved 500 mennesker. Efter maden går man ud og afleverer sin tallerken og skål, for vores vedkommende er det lidt vaklende, ti minutter i skrædderstilling sætter sit præg på benene, eller måske var der spiritus i den ærtesuppe? Eventuelle madrester samles i store spande og bruges til foder til svinene. I opvaskerafdelingen står lange rækker af opvaskere, der under rindende vand vasker tallerkner og skåle. På skrå borde drypper de af, og kort efter kommer serveringspersonalet og henter en stabel tallerkner til en ny runde. Så vidt vi kunne se, brugte man ikke sæbe, der var i hvert fald intet der skummede, så sulfoforurening var der ikke tale om. Udenfor står der bokse beregnet til donationer.

I køkkenet ser vi kæmpekedler over bål og **svedige mænd** der med store stokke rørte rundt i ærtesuppen. I bageriet sidder der flere grupper af 12-15 mand, de ælter dej, ruller chapati ud, der som en frisbee smides hen på store bageplader. Her sidder andre mænd med en lang gaffellignende tingest og vender dem på bagepladen et par gange. Når de er færdige, skubbes de ud på en stor måtte på gulvet. Herfra er der andre, der stabler dem på de bastkurve, som tjenerne serverer fra. Ikke mindst her i bageriet er de helt vilde med at blive fotograferet. Det lyder også som om, man har en frisk og munter tone imellem sig.

Alle de forskellige arbejdsopgaver er **frivillige og ulønnede**. Interessant er det at se, at der konstant står en kø, der venter på at komme i arbejde, når andre går fra. Vi fik fortalt, at der findes ingen arbejdsplan og ingen arbejdstider, dem der står i køen fra morgenen kommer i gang, og skal man på arbejde efter en time eller to, så går man bare, der er altid en anden der hopper ind. Sådan kører det dag efter dag, uge efter uge, år efter år.

Konstant er der personer, der kontakter os for at **blive fotograferet**. Meget ofte ønsker de, at vi skal med på billedet. Et billede i fotoalbummet sammen med en af de "*rige europæere*" er åbenbart et must. Ikke underligt er Karina, gruppens lyse kvindelige ungdomsrepræsentant, den mest eftertragtede, men vi andre, med en noget anden nuance i hårpragt, kan også bryste os af at være i høj kurs.

Undertiden var vi i tvivl, om det var lutter venlighed fra indernes side, eller måske "*venlige*" lommetyve, hvad vi dog aldrig fik grund til at tro.

Med 39° C har vi det lidt lunt, så vi falder ind på en **lille fortovscafe** udenfor Det gyldne Tempel. Der er en øredøvende larm fra kedelig båndmusik, men de kolde vand og colaer er populære.

Næste besøg er **Martyrernes Have** kun 100 meter fra Det gyldne Tempel. Indien var engelsk koloni frem til 1947, men englænderne værdsatte kun inderne, når de havde brug for dem i militær henseende. Modstanden mod englænderne voksede stødt, og 13. april 1919 holdt man en fredelig protestdemonstration netop i denne have. Demonstrationen havde tilslutning af 20.000, og sikherne, der var et stolt krigerfolk, var rigt repræsenteret. Demonstrationen var specielt rette mod, at englænderne uden nogen som helst grund kunne fængsle de indere, de havde lyst til. Demonstrationen foregik fredeligt, indtil den engelske general R.E.H. Dyer og hans 150 skytter gik til angreb og majede alt ned.

På en mindetavle i haven står der, at **massakren kostede 2000 livet**, mange af dem var sprunget i en stor brønd for at redde livet fra Dyers kugler. Alene her druknede 120 mennesker. På væggen i haven ses de mange skudhuller. Dyer udtalte, at de først holdt op med at skyde, da de ikke havde flere patroner. Under en bue i haven med den korte inskription - India - brænder en evig flamme.

Efter massakren blev Dyer valgt ind i det engelske parlament, men fire år senere indhentede hævn ham, han blev dræbt af en sikh - i Parlamentet.

Resten af verden rasede mod England, og Mahatma Gandhis budskab om civil ulydighed blev virkelig hørt og forstået.

Turen tilbage til hotellet foregår i en **tonga**, en tohjulet hestegig eller hestedrosche. Der er plads til tre passagerer. To på bagsædet og en sidder på bukken ved siden af droschens ejer, han har et langt gråt skæg, og er i lang lyseblå kjortel med hvid turban på hovedet, så han må være sikh.

Den arme lille hest har sit besvær med at trække tongaen. Et sted bliver vejen til en bro op over en jernbane, og man ser næsten, at hesten får sved på panden, for at tongaen ikke skal gå i stå. Kusken ved udmærket, hvad der er effektivt, så vores lille hest får et rap over testiklerne, og så løber den i fuld fart op ad den lille bakke.

Sikherne har alle **uklippet langt hår**, håret er for dem helligt. De skjuler håret under deres turban, hvis farver er personligt valgt, men hvid er forbeholdt de ældre. Sikherne kan vise venskab overfor hinanden ved at bytte turban.

Hanne og jeg sidder **på bagsædet** af tongaen med front bagud, det giver et herligt udsyn over gadens brogede og myldrende trafik. Alle smiler og vinker til os, vi har da vist netop vundet verdensmesterskabet i parløb.

En inder på scooter er særlig interesseret i os, han spørger, hvor vi kommer fra, da han hører navnet Danmark, sker der en forandring i hans ansigt, han siger ivrigt en hel masse og hurtigt, vi har lidt besvær med at forstå, hvad han mener, for indisk-engelsk er ikke særlig let forståeligt for os, der absolut ikke er eksperter udi det engelske sprog.

Men så hiver han noget op af brystlommen og rækker os det, straks genkender vi vores egen Dronning Margrethe - hundrede danske kroner i vore egne fine guldmønter.

Vi parlamenterer frem og tilbage om prisen, inderen mener, **han skal have 600 rupees** for sine hundrede kroner, handelen slutter med, at han får 500 rupees, og så forsvinder han igen smilende og vinkende i trafikken.

Egentlig skulle du nok have haft de 600 - undskyld Mr. Indian.

Meget, meget mærkeligt - siddende på bagsædet af en tonga, foretage **en bankforretning** mens trafikken uantastet fortsætter, i det fjerne Indien, hvor langt de fleste indbyggere aldrig har været udenfor deres eget lands grænser, og slet ikke aner, der er noget på denne vor dejlige jord, der hedder Danmark. Her møder vi en inder, der lige tilfældigvis har hundrede Margrethe kroner i lommen. - En herlig oplevelse.

Der er utrolig **mange scootere** her i Amritsar, og rigtig mange af chaufførerne bærer styrthjelm, hvad der bestemt ikke var tilfældet længere nordpå. Selv om scootterne er beregnet til to personer, ses der meget ofte tre, ja - en enkelt gang talte vi fem på én scooter.

Næste oplevelse blev noget af **det mest groteske**, vi oplevede på hele turen.

Indien løsrev sig fra England 15. aug. 1947, og landet blev delt i det hinduistiske Indien og det muslimske Pakistan, der igen består af Vest- og Østpakistan. Vestpakistan grænse blev trukket gennem Punjab og Østpakistan grænse gennem Bengalen, det der siden 26. marts 1971 har heddet Bangladesh. I Bangladesh, der kun er tre gange så stor som Danmark, bor der i dag 130 mio. mennesker, og landet hører til verdens fattigste og tættest befolkede områder. Delingen blev en frygtelig massakre, og siden delingen i 1947 har Indien og Pakistan været i krig med hinanden.

Før 1947 levede de forskellige trosretninger sammen i fred og fordragelighed. De havde en fælles hær, der tappert deltog i krige bl.a. i Burma.

Trods landenes blodige genvordigheder gennem mere end 50 år har man ved grænseovergangen ved Amritsar siden hin 15. aug. 1947 hver eneste aften kl. 18:30 haft en fælles flagnedtagningssceremoni.

Vi har hyret en taxi ud til grænsen for at se dette **“show,”** som vi, efter at have oplevet det, mener, må være den rette betegnelse. Betydning for øvrigt, men taxien, der var bestilt allerede om morgenen, holder kort efter starten ind for at tanke benzin. Vi føler, vi er i god tid i hvert fald ½ time før ceremonien.

Taxien holder et godt stykke fra grænsen, så vi går **gennem ingenmandsland**, til vi kommer til en bygning, hvor vi læser Check Point 1949. Det vrimler med folk, skønt det er en ganske almindelig torsdag aften. De opfører sig præcist, som venter de på at komme ind til en fodboldkamp og tripper for at erobre de bedste pladser.

En lille gruppe elitesoldater holder folkemassen tilbage, de er ganske usædvanlig høje af indere at være - mindst seks fod. Det kan også være nødvendigt, for de skal kunne ses af den utålmodige folkemængde. Flotte mænd med prangende hovedbeklædning, der næsten tangerer en narrehat. Ind imellem brøler soldaterne gevaldigt op og skubber voldsomt kødranden tilbage. Brølene virker nærmest som led i underholdningen. På et tidspunkt bliver alle kvinder beordret til højre side foran grænsen.

Jeg står i en massiv indisk **mandemenneskemasse**. Pludselig er der en inder, der højt råber noget for mig uforståeligt, men åbenbart beregnet på mig, for hele mandemenneskemassen

vender sig og kigger venligt på bette mig, og langsomt åbner mandemenneskemassen sig foran mig, jer skal ud i forreste række. De synes, at jeg som europæer skal have fuldt udbytte af oplevelsen. I Danmark ville en tyrker næppe få samme venlige opmærksomhed. Og jeg er naiv nok til at tro, det ikke er fordi at fronttropperne har størst risiko for at blive trampet til døde.

Tiden nærmer sig, **soldaterne brøler** højere og højere. Pludselig åbnes slusen for kvinderne, de skal først ind i det lille grænseområde, der er indrettet med terrasser ved siderne og ved enden af selve grænseovergangen, meget lig som var det et almindeligt stadion. Da kvinderne har fået et lille forspring, er det mændenes tur, de forreste løber for at få de bedste pladser. Ikke alle følger indgangen gennem lågerne, men springer over stakittet for at stikke genvej, det gør jeg naturligvis også, selv om stakittet er to - nej tre meter højt. Der falder lidt ro over gemytterne, for der er faktisk god plads til alle. I menneskemylderet er jeg for længst helt tabt af min gruppe, men det gør nu ikke så meget, for jeg er indhyllet i "*folket*."

Her på den indiske side er der **skønsmæssigt hen ved 5.000 mennesker**. På den pakistanske side, hvor der er tilsvarende publikumsfaciliteter, kan vi se der også er mange mennesker. Vi får senere fortalt, at der normalt er næsten lige så mange på den pakistanske side.

Ceremonien tager sin begyndelse, fem elitesoldater i **strækmarch** under høje brøl når frem til grænseovergangen. I det øjeblik de åbner porten, bryder "*folket*" ud i øredøvende jubel, som har vi scoret mod svenskerne. I baggrunden aner vi, at pakistanerne jubler tilsvarende. Så kommer der marcherende en sildesalatdekoreret indisk officer hen til den åbne port, fra den pakistanske side kommer en tilsvarende "*dekoration*." De hilser hjerteligt på hinanden, jubelen vil ingen ende tage, nu fører vi 2-0 over svenskerne. På den pakistanske side jubles der i samme høje toner, de fører også 2-0 over deres arvefjende.

Under en lille pause i arrangementet bliver jeg af "*folket*" gjort opmærksom på, at jeg skal kigge mod et bestemt punkt nær scenen. Det varer lidt, inden jeg finder ud af, hvad meningen er, men pludselig ser jeg mine landsmænd "*de rige europæere*," de er blevet ført frem i absolut frontlinie. Vinkende med hatte, paraplyer og andet isenkram forsøger de at fange min opmærksomhed. Jeg - der virkelig er blevet en del af "*folket*" vinker nonchalant tilbage.

Dernæst udfører de enkelte elitesoldater forskelligt meget **overdimensioneret eksercits**, der mere bærer præg af et cirkusshow end af militær parade. Og hver gang en soldat har udført en ekstrem bevægelse, modtager han "*folkets*" hyldest. Showet slutter, da flagene på begge sider grænsen stryges under stor jubel, og folkemassen forlader "*stadion*."

Det er **uhyre grotesk**, at to nabolande, der ligger i blodig krig med hinanden, på denne måde hver eneste dag siden 1947 har udført denne flagceremoni. Hvor officerer såvel som soldater fra begge nationer viser hinanden kammeratskab, og hvor hen mod 10.000 mennesker hver eneste dag åbenlyst demonstrerer, at denne krig er uønsket. Men politikere og religiøse fanatikere fra Indien og Pakistan lukker åbenbart øjnene, og lader soldaterne kæmpe videre.

Er det mon fordi Pakistans store **våbenindustri**, løbende skal afprøve deres produktion? Eller er det også her den forbandede religion, ja - undskyld - men sådan kan religion desværre også værre, der skyder mennesker i Guds navn, og det uanset hvilken gud man har?

Hvis det var politikerne og de religiøse fanatikere, der blev sent til fronten, med gevær i hånden og uden skjold, mon krigen så også ville fortsætte?

Uanset hvad er det tåbeligt at **to nabonationer**, der før 1947 var et og gennem århundreder har levet sammen i fred og fordragelighed om de var muslimer eller hinduer, skal ligge i krig og dermed skabe kløfter i familier og venskaber. Men desværre - det ser vi jo igen og igen.

Tilbage på hotellet har vi aftalt at spise kl. 20:00. Men den ene taxi har fået **motorstop**, så nogen kommer lidt sent til middagen, men heldigvis uden yderligere men. Til middagen får vi Haakebech, en 5% øl brygget på licens fra Bremen: "*For sale in Punjab only.*" Sidst under middagen kommer tre musikanter, en spiller på tromme, en spiller på kuffertharmonika, et hjemmelavet ord for det er en mærkelig tingest med tangenter og blæsebælg, den tredje musikanter er en kvindelig sanger. Den indiske musik lyder for os meget ensformigt og mærkeligt. Ejendommeligt er det, at kvinderne synger en oktav højere end hvad vi europæer gør.

Endnu en oplevelsesrig dag er til ende, og så er det på hovedet i seng - **men - men - men** - der er hotelvækning kl. 3:30.

- Er vi da ikke på ferie?

Nej - og din kuffert skal stå på gangen kl. 4:00, samme tid kan du få en kop hurtig morgenkaffe i restauranten. Derefter afgang i bus til Amritsar Hovedbanegård, for at finde toget til Delhi, 500 km og seks timer mod SØ. Sådan lød aftenens sidste upopulære replik fra vores guide, – der var ingen bifald.

Stadig med lidt **søvn i øjnene** kom de første af os ned i restauranten få minutter før kl. 4:00. Ikke et øje var at se, men på køkkenbordet fandt vi en af tjenerne, her lå han og sov. Vi fik lavet så meget malør, at der efter en stund kunne konstateres begyndende liv. Minutterne efter dukker flere af selskabet op. "*Det sovende køkkenbord*" begynder at sætte kopper m.m. på bordet, tempoet er absolut slow motion, ingen begejstring udstråler han. Begejstring er ikke at spore nogetsteds ej heller indenfor egne rækker. Kl. 4:20 kommer kaffen, den efterfølges for hver fem minutter af to skiver ristet brød. Pludselig er vi bevidst om, at to fra vort hold ikke er dukket op, et ilbud sendes af sted, og der er to, der får meget travlt, morgenvækningen havde ikke fungeret hos dem, så de sov stadig. Alt i alt var det en sløv betjening fra et stort hotel, i forvejen var vi morgenstille, men oplevelsen gav hotellet et par mugpletter i stedet for et par stjerner. Det hele blev dog nået, endda i god tid var vi på stationen, men vi der havde siddet på vores pind fra kl. 4:00 følte os lidt til grin.

Fra hotellet fik vi **frokostpakker** med. Senere på formiddagen kom en melding om, nu skulle vi snart ind og have frokost. Først her fortalte vores guide os, at de pakker vi havde med, ikke var frokostpakker men "*morgenmadssuppleringspakker.*" Dette kan ikke lastes hotellet, så hermed fik vi også konstateret, at vores guide havde haft en alvorlig morgenblund.

Trods diverse kontroverser nåede vi toget i pæn tid. Der er arrangeret **dragere på stationen** til at bære vore kufferter, det syntes jeg egentlig var overflødig luksus. Men det blev en oplevelse, vi bestemt ikke ville have været foruden. I deres røde jakker med hovedet prydet af turbaner i forskellige farver er de et festligt syn. De råbte og skreg i munden på hinanden,

inden hver af dem fik svunget to kufferter op på hovedet og gik ranke fra bussen til stationen. Her begynder igen en større palaver, hvad de snakker om ved vi ikke, men alle har i hvert fald en mening om et eller andet, som for enhver pris skal sælges. På et tidspunkt enes de dog om, at kufferterne skal ind i toget, og de bliver da også pænt placeret over vore pladser. Alle sæder i toget vender samme vej, som var det et fly, men da toget kører, undres vi over, at vi skal køre baglæns. Her vendes vognene ikke, men på returvejen ville vi komme til at sidde korrekt, det får vi desværre ikke megen fornøjelse af, for vores videre færd er helt andre destinationer.

Vi har plads på **første klasse**, med aircondition, så der blev hurtig ret køligt. Men første klasse i Indien er bestemt ikke bedre end vores anden klasse - nærmest lidt ringere. På togvognens indvendige gavpladser er der reproduktioner af indiske kunstværker udstillet på Modern Art of Delhi. Der er god plads i toget, togetjentene er i meget flotte uniformer, men det eksklusive indtryk ødelægges helt og fuldstændigt, hvis du er så uheldig at se på de flotte mænds "flotte" sko - hvide gummisko. Jævnligt går et par soldater med "gebøs" over skulderen kontrollerende gennem vognen.

Jeg forsøger at gå gennem toget ned til "**folkets**" afdeling, hvor jeg plejer at høre hjemme for at studere standard og miljø her, men jeg bliver venligt men bestemt forment adgang. Ved et langt kik ned ad gangen konstaterer jeg, at standardklassen har en mere tarvelig komfort. I mellemgangen står en mand og ryger, han har lukket togdøren op ud til det fri, så der er fri udsyn og masser af frisk luft. Flere gange passerer vi et tog på det modsatte spor, det giver et mægtig sug og tager rimelig lang tid, for togene i Indien er som oftest på over 50 vogne. Det kan jo godt dupere en fra Ringkjøbing, hvor der aldrig er over to vogne. Forhåbentlig passerer togene ikke så tæt på hinanden, at der sker en ulykke, hvis de begge har en ryger stående for åbne døre.

Inderne taler meget gerne med hinanden og særdeles gerne med os fremmede. Noget vi danskere kunne lære meget af, vi er alt for tilbøjelige til at rulle gardinet ned.

Vi passerer to vandrige floder og bemærker at hytterne til foder skifter stil fra spidse stråhytter til næsten kuglerunde. Kun tre gange standsede toget på den 500 km. lange rute fra Amritsar til Delhi, og efter sidste stop er toget fyldt.

Vel fremme på **Delhi Hovedbanegård** står andre dragere klar. Igen er der tumult, for allerede før toget holder, springer dragerne ombord. De vrimler ind, råber, skriger og gestikulerer. Jagten på kufferter er gået ind. Flere gange kommer det til håndgemæng mellem dragerne om, hvem der først havde fat i en given kuffert for dermed at kunne tjene 5-10 rupees. Der ligger sikkert en del tragiske historier bag disse dragere, der uden tøven synes at gå i krig for at tjene 1-2 kr.

Et par af os i selskabet nødsages til snarest muligt at finde **et urinal**. Det synes, som om symbolet for toiletter er ukendt i dette land, til trods for at vi har så stor brug for omtalte. Vi skuer ud over den store plads, hvor "1000" tuc-tucer står klar til at transportere de rejsende, hjul ved hjul står de ganske tæt. Endelig ser vi i det fjerne det eftertragtede symbol.

Nødsages var et godt udtryk, for tidligere besøgende har bestemt ikke forstået ordet urinals rette betydning. Her er foregået meget, meget mere, selv om der er fri udsyn til ståpladserne fra gaden. Sandaler er ikke det ideelle fodtøj her, selv om din sandal kun var størrelse 24, kan

du ikke få forbindelse med undergrunden uden at betræde menneskelige efterladenskaber. Stedets odeur svarer præcis til området udseende - føj for en ulykke.

Vi sender en varm **tak til Vor Herre**, nå nej - her i distriktet er det jo Shiva eller Brahma eller Lakshmi eller Kali med den røde tunge eller Vishnu eller Krishna, nej, Krishna er det ikke, han er jo en reinkarnation af Vishnu. Hvem er egentlig høvdingen her - ja hvem?

I vores betrængte situation kan vi ikke huske et dyt om, hvor de mange guder har hjemme, og hvad med alle dem vi har glemt. Der er alt for stort et udvalg i guder, så vi vælger at holde os til Vor Herre. Kære Vor Herre en varm tak fordi vi ikke også her som i Det gyldne Tempel blev påbudt at gå i bare tæer. Nej - kære Vor Herre ikke kun en varm tak, men en særdeles stor og hjertelig varm tak.

Den lille flok af dragere der har erobret vore kufferter i toget, er på vej ud til vores "gamle" bus, chauffør og chaufførens rare medhjælper. Vi hilser et varmt på gensyn og bukker dybt, som vi har lært. De skal nu befordre os de 231 km til Agra.

Netop hvor vi kører ud fra hovedbanegårdens område, ser vi kvarteret hvor **tuc-tuc kulierne** bor. Et slumkvarter hvor lange rækker af stolper er slået i jorden. Hver enkelt lille hjem består typisk af fire stolper overspændt med sort plastic. En skillevæg af pap, tilfældige brædder eller også sort plastic danner væggen ind til soveafdelingen. Gaderne mellem rækken af boliger er næppe meget over en meter, her ligger henslængt al mulig affald.

Det er her som i stort set alle verdens storbyer, folk fra landet strømmer ind til byernes forjættende lys med de store muligheder. Resultatet for langt de fleste bliver yderligere fattigdom, elendige boligforhold der resulterer i elendig hygiejne, der er årsag til smitsomme sygdomme. Arbejdsløsheden rammer mange og fremtvinger lovløshed og kriminalitet.

Det er virkelig en ond cirkel.

Som en kraftig og lidt ubehagelig kontrast til slumkvarteret ser vi umiddelbart efter WHO's store fine bygninger.

På turen mod Agra oplever vi nogle kraftige byer, det er **monsunregnen**, der kommer ind fra Indiske Ocean. Den er meget velkommen, for de sidste to år har det næsten ikke regnet med enorme problemer for afgrøderne. Op mod 80 % af Indiens befolkning er særdeles afhængig af, hvordan det går landbruget. Og 68 % af befolkningen bor på landet.

Erhvervene i Indien fordelt efter medarbejdere:

landbrug	30 %
industri	29 %
serviceerhverv	20 %
handel og transport	19 %

Indiens vigtigste eksportvarer fra:

tekstil	20%
landbrug	18%
juveler og ædelstene	18%
kunsthåndværk og tæpper	14%

Indiens største importvarer er:

olie	26%
maskiner	24%

Indiens industri har været i stærk fremgang og dækker i dag stort set forbruget. Fx producerer man 400.000 biler og 450.000 scootere om året. Landets nationalprodukt er steget så meget, at de er kommet op i de "riges" klub, og betragtes ikke mere som et uland.

Vejen fra Delhi til Agra er en af Indiens få **firsporede veje**. Trods tørken er der i midtterrabbatten lange rækker af flotte bougainvilleaer i røde, lilla, gule og hvide nuancer. På markerne ser vi traner og påfugle. Vi kører i Indiens folkerigeste delstat Uttar Pradesh, her bor såmænd "kun" 250 mio. mennesker, så mennesket kan ikke siges at være en truet race.

Ved en stor ny vejkro spiser vi frokost, også her må vi på vej til "**kødgryderne**" nødvendigvis passere flere små butikker. Efter trængslen i butikkerne at dømme er mange ganske godt tilfreds med det. Naturligvis er Jan først på pletten, når der skal købes ind, den stakkels mand har jo "kun" tre kufferter, han skal have fyldt. Her kommer Karina også på resultattavlen, hun investerer i en elefant, ganske vist i træ og ikke helt i naturlig størrelse - men flot.

I en lille landsby bemærker vi usædvanlig mange **små smedeværksteder**. De udstiller deres håndværk ud mod vejen, hvor vi kan glæde os over flotte låger i de utroligste variationer. Her var der ingen, der bad om, at vi skulle holde for indkøb. På afstand ser vi et olieraffinaderi og et pyrolyseværk. Indiens olieforbrug kommer fra borerne i Arabiske Hav udfor Bombay eller Miumbai som inderne kalder byen. Herfra fragtes olien ind i landet på meget forurenende tankbiler. Der arbejdes kraftigt på at få etableret en pipeline. Det er for øvrigt forbudt alle lastbiler at køre i døgnets mørke timer uden en særlig tilladelse. Det årlige energiforbrug i Indien ligger på 250 kg olie pr indbygger. Og hold nu fast - i Danmark bruger vi 5.000 kg olie pr indbygger.

Jens Otto har **en svimmel dag**, tænk - han får "*en skideballe*" af Edith, fordi han har drukket for lidt. Det er aldrig overgået Jens Otto før, og vil næppe ske igen.

Landskabet mellem Delhi og Agra er **utrolig fladt**. Mindst lige så fladt som på Lolland hvor jernbaneoverkørslerne er øens største bakker. Ved en jernbaneoverkørsel er bommen nede, og trafikken går i stå, men det er kun en halv sandhed for samtlige fodgængere, cykler, scootere og motorcykler kravler ind under bommen og over skinnerne. Det forstår vi efterhånden godt, for der går utrolig lang tid næsten 10 minutter inden togets 43 vogne passerer. Men vi, der er i bil, nødsages til at vente. Der ligger et bomhus ved overskæringen, her bor den ansvarlige for bommens funktion.

Foran os ved Yamuna floden ligger **Agra** med 1 mio. indbyggere. Heller ikke her har man et fungerende kloaksystem, hvad man godt kan se. Trods det er det Indiens mest historiske by med kapitol, universitet og college. Industrielt er byen kendt for læder-, sølv- og guldvarer samt kandis og biskuit. I 15-1600-tallet var Agra mogulernes hovedstad.

Men byens altoverskyggende seværdighed er **Taj Mahal**, (se 1632) den er årsag til, at byens største virksomhed en lædervarefabrik er blevet lukket. Fabrikken forurenede, det gik ud over Taj Mahals marmor, og så blev fabrikken lukket. Man forsøgte ikke først med filtre og andre foranstaltninger at begrænse forureningen. Men i dag skal man dog, det sidste stykke ud til Taj Mahal, køre i eldrevne busser. Det er blevet et kæmpeproblem for Agra, der plages af en ekstrem stor arbejdsløshed. Et andet problem står og venter i kulissen, gennem de sidste 20 år

er Taj Mahal sunket syv centimeter. Fortsætter dette vil Taj Mahal om 1000 år være sunket 3½ meter. Men hvorfor skal vi spille tiden på at være pessimister, Solen skinner, og vi glædes over noget meget, meget smukt - endda menneskeskabt.

Vi ser mange unge mænd gå **hånd i hånd**, men kan ikke rigtig finde ud af, om det skyldes venskab, som vi har set mange eksempler på i Kina, eller det betyder noget mere.

I området her er de **vigtigste afgrøder** hvede, lucerne, majs, linser og bønner. I dag er Indiens fødevarerproduktion så stor, at man har eksport.

Fremme ved vort opholdssted **Jaypee Palace Hotel** bliver vi virkelig duperet. Det er med åben mund, vi kører ind på hotellets område. Stort, rent og flot. En kæmpepark med springvand, tennisbane og svømmepøl står til vores rådighed.

Ikke kun ved hovedindgangen stod en flot uniformeret tjener, der åbnede døren for os, det gjorde der også, da vi kom ind i paladset.

I receptionen bliver vi hjertelig modtaget, får en blomsterkrans af tagetes og gardenia om halsen, og får trykket et hennafarvet dekorationsmærke i panden. Mærket er ikke, som mange tror, et kastemærke men kun til pynt. Et glas orange hørte også med til velkomsten.

Der findes for øvrigt 3.000 kaster i Indien.

Værelset er med aircondition og rigtig **flot møbleret**. Skrivebord med lampe, lænestol, sofa, køleskab og tv, som vi stadig ikke åbner. Men - sengene er skilsmissesenge. Ved nærmere eftersyn viser det sig, at de hver for sig er særdeles brede, så det giver ikke anledning til kværlanteri. Væggene prydes af to grafiske billeder og et tempelbillede. Badeværelset har det udstyr, der er behov for, og det hele virker. På ruden sidder et skilt, hvorpå der står, at vi skal holde altandøren lukket, da vi ellers risikerer, at aber vil tyvte lejligheden.

Hanne og jeg indtager straks **svømmepølen**. Skønt med en dukkert her i varmen selv om vandet dog var rigeligt varmt.

Til aftenens middag konstaterer vi, at maden absolut er turens **kulinære topscorer**, hvad der ikke mindst skyldes et helt fortryllende dessertbord. Betjeningen er hele vejen rundt uhyre elskværdig, på hver etage står en security vagt, han gør med et smil honnør, hver gang vi passerer. Hotellet har knap 400 værelser og kan huse 800 liggende gæster.

En herlig morgenmad er linet op, med et kæmpe udvalg af **alt hvad hjertet kan begære**, selv herlige papaja frugter er der. Efter denne kulinariske oplevelse er der afgang til en af de oplevelser, vi har set allermest hen til - nemlig Taj Mahal.

Stormogulen Shan Jahan (1592-1666), der var sultan fra 1628-58, havde tre koner.

Hans anden kone og yndlingskone Mumtaz Mahal "*Paladsets Juvel*" døde i 1630 som 39-årig efter 18 års ægteskab under fødsel af deres 14. barn. Shah Jahan blev så nedtrykt over dødsfaldet, at man frygtede for hans forstand. Men så kastede han sig, med sin lidenskab for kunst, arkitektur og ydre pragt, over opgaven at byge et gravmonument over "*Paladsets Juvel*." Resultatet blev fabelagtigt, en bygning der ikke finder sin mage.

Arbejdet blev påbegyndt i 1632, det tog 22 år for 20.000 arbejdere at bygge dette pragtpalads, derfor er der også 22 kupler. Taj Mahal er markeret af fire 41,6 m høje minareter, de hælder

svagt væk fra bygningen, så de i tilfælde af jordskælv falder bort fra bygningen, der er bygget i hvidt marmor. Trods det massive materiale udstråler bygningen lethed. Marmoret kom fra Jodhpur i V Indien, og blev transporteret de 300 km af 1000 elefanter. Kuplen er 70 m høj og flankeres af fire mindre kupler. I marmoret er udhugget mange, mange tusind relieffer, hvori der er indlagt halvædelstene. Et helt fantastisk, overdådig og uforklarligt smukt kunstværk, der årligt besøges af 2,7 mio. gæster.

Shah Jahans **første og tredje kone** ligger begge begravet i udkanten af området. De har hver deres flotte kuppel, som dog blegner sammenlignet med Taj Mahal.

Det var også Shah Jahan, der byggede **Jama Masjid-Fredagsmoskeen** i Delhi, der er Indiens største moske. På den store plads foran kan der være 25.000 mennesker til fredagsbønnen. Moskeen er bygget i persisk byggestil, det tog ni år at bygge moskeen der stod færdig i 1658. På den tid var Indien verdens rigeste samfund. Shah Jahan blev styrtet af sønnen Aurangzeb (1618-1707) og sat i husarrest på Agra Fort. Aurangzeb blev stormogul i Delhi fra 1658. Han var en hård hersker, der forsøgte at omvende alle til islam, og kom derfor i alvorlig konflikt med hinduerne. Men da Aurangzeb døde, gik riget i opløsning. Samtidig med at stormogulernes magt smuldrede, øgede briterne deres indflydelse.

Religionen i Indien er fordelt ca. sådan:

82 %	hinduisme	779 mio.
12 %	islam	114 mio.
2,4 %	kristne	23 mio. kristendommen opstod i Indien
1,8 %	sikhisme	17 mio.
0,9 %	buddhisme	8,5 mio.
0,6 %	jainisme	5,7 mio.
0,3 %	andre	2,8 mio.

Hindu betyder: *“De folk der bor ved floden Indus.”* Det gamle ord for Indien var Hindustan. Hinduerne har ingen religiøse skrifter eller trosbekendelse, deres religion er rummelig, men ikke kun en religion, det er en levemåde, der fokuserer på etik og pligt. De har guder der kan tælles i tusindvis. De tænker i cirkler, hvor vi tænker i linier. Tror på reinkarnationen betinget af *“karma.”* De drømmer ikke om Paradis, men om et bedre liv i næste tilværelse.

Islam betyder: *“Hengivelse til Gud.”* Islam (se 622) er en af verdens yngste religioner, grundlagt af Muhamed (se 571). Deres Gud er Allah, Jesus er kun en profet. Koranen er muslimernes bibel, den påbyder dem at bede fem gange om dagen, først gang ved daggry. Bønnerne kan foregå hvor som helst, men om fredagen helst i en moské. Forinden bønnen vaskes ansigt, hænder og fødder. Under bønnen skal ansigtet vende mod Mekka. I fastetiden - Ramadanen, afholder man sig i dagtimerne fra at spise, drikke, ryge og fra seksuelt samkvem.

Tæt ved Taj Mahal ligger Akbars Fort også kaldt **Det Røde Fort**. Akbar er en efterkommer af Djengis Kahn, han påbegyndte fortet i 1565. Senere blev det revet ned og bygget op igen i røde sandsten. Fortet er imponerende stort, fra ydermur til ydermur er der næsten 3 km. Indenfor området er der en stor persisk krydderhave samt et springvand med marmorbund, der er udformet med mønstre som et imponerende persisk tæppe. På en stor plads, der tidligere

har været overdækket, ser vi en sort platform, det har været kejserens trone, og en hvid platform hvor dronningen har siddet og nydt musik og andre former for optræden. Det Røde Fort i Delhi, der stod færdig i 1648, er næsten en kopi af fortet her i Agra. Men Agra fortet har flere og bedre bevarede bygninger.

Et af fortets seværdigheder er **Perlemoskeen**, men her står "*closed*." Grunden er politiske uroligheder, der her som så ofte bundet i de forskellige religioner. Et andet sted er der i en meget stor sal en stor trone til kejseren. Rummets loft bæres af store stolper, der er konstrueret og placeret sådan, at det ikke er muligt fra den omliggende mur at skyde mod kejserens plads. Her som flere andre steder ser vi gittervinduer udskåret med sirlige mønstre i store marmorplader. Tidligere har flere af lofterne været belagt med bladguld, men på tidspunkter hvor fortet er blevet forladt, eller der har været "*smalhans*" i kassen, har man tændt store bål i hallerne, for dermed at smelte guldet af.

Ved hoffet her i Akbars Fort levede 7.000 mennesker. Byen omkring fortet havde mellem 6-12.000 indbyggere. Fortet var uhyre svært at indtage, det var dengang, man brugte elefanter som tanks, der kunne bryde porte op. Fra murene ved Amar Sing Porten hældte man kogende olie ned over angriberne.

Akbar den Store (1542-1605) underlagde sig hele **Indien og Afghanistan**, skønt han var analfabet. Han opbyggede administrationen med lov og orden. Sekulariserede samfundet, dvs. at stat og kirke blev adskilt, og sådan er det stadig i Indien. Skønt muslim var han tolerant overfor alle religioner. Han havde tre koner, de havde hver deres religion, hvad der var en politisk fornuftig fordeling. Derudover havde han 556 konkubiner, eller måske var det kun 380, begge tal kan læses i forskellige værker.

Stormogulernes hovedstad var **Fatehpur Sikri**, den er også anlagt af Akbar den Store i 1570-74 og ligger 37 km SV for Agra. Men byen blev forladt efter få år, formentlig på grund af manglende vandforsyning. Derfor er den særdeles velbevaret men ligner mest en spøgelsesby. På plænen ser vi en stor støbt ring, den har været brugt til at fastbinde en elefant. Elefantens opgave var at være bøddel, idet den skulle trampe dødsdømte til døde. Nogle hundrede meter fra spøgelsesbyen har Akbar den Store bygget et mausoleum, en gravplads for hans elskede elefanter, et højt tårn udsmykket med elefanternes stødtænder.

Det er en meget "**hot**" tur 40° C. Vores lokale guide Utbal går i en flot rød pondjabi, en slags kjortel med lange hvide benklæder under. På vej til bussen er der også her en sværm af gadesælgere voksne såvel som børn. Her er der særlig mange, og de er meget aggressive, for der er, grundet den tidligere omtalte store arbejdsløshed "*smalhans*" i de mange små hjem.

Vi fik **fornuftigvis besked** på ikke at handle med dem, før vi sad i bussen, det formindsker risikoen for øjeblikkes uopmærksomhed med fald eller stjålne effekter til følge. Gadehandlerne stimlede sammen om bussen, der var vel omkring 30-40 stykker, så kun nogle af dem fik lejlighed til at præsentere deres husflidsprodukter. Det skete ved, at de rakte tingene op til guiden, og sagde deres pris. Guiden holdt tingene op i bussen, så vi alle kunne se produktet og nævnte prisen. Set med vore øjne var det en sikker, behagelig, afslappet, uddramatisk og udmærket fremgangsmåde, og der blev da også på den måde solgt en hel del. Men der var jo nogen yderst i kødranden, der ikke nåede hen til bussens forjættede dør.

En episode brændte sig fast på min nethinde. Da bussen kørte, bemærkede jeg en af dem, der ikke fik lejlighed til at præsentere sine ting i bussen, før døren blev lukket.

En dreng omkring de 12 år havde i hånden et backgammon spil, som han fortvivlet rakte op mod bussens ruder, mens han løb langs bussens side, så længe hans små ben kunne følge med. Til sidst måtte han give op. Da han måtte stoppe, så jeg, - han græd.

Jeg blev meget tavs og tankefuld, det havde ikke betydet noget som helst for mig, om jeg havde lukket vinduet op og rakt ham en håndfuld rupees, - men jeg gjorde det ikke.

- Det piner mig stadig.

Ganske vist kan jeg ikke med sikkerhed vide, om han blot var en dygtig skuespiller, men hvis dette var tilfældet, så havde denne præstation også fortjent en belønning. Men det kunne jo også tænkes, at de få rupees han skulle tjene ved en lille handel, var hans mulighed for at skaffe mad til dagen, for slet ikke at tale om morgendagen. Måske var han sin unge alder til trods forsørger for sin familie, hans forældre eller søskende havde måske et handicap. Det sociale netværk, som vi opfatter som en selvfølge, det kender de ikke.

Måske er det nok en lille og banal episode, men jer er ret sikker på, at det vil blive en af de oplevelser fra indturen, der fremover vil stå meget stærk i min erindring.

Undervejs dukker mange oplysninger op, efterhånden som vi passerer noget interessant.

Her passerer vi et mindesmærke for en **enkebrænding**. Tidligere var det en enkes lod at blive levende brændt på ligbålet sammen med hendes afdøde mand, men en lov af nyere dato har heldigvis forbudt dette barbari.

Også **brudebrænding** kendes. Det foregik, hvis en mand var utilfreds med sin kone, og der kunne være flere årsager. Skal vi tro på rygterne, så dræbes der hvert år i Indien omkring 5.000 kvinder. Utilstrækkelig medgift ved ægteskabet nævnes som den hyppigste årsag.

Ligbrænding er den almindeligste form for begravelse i Indien. Det foregår i det fri ved havet eller en flod. Til en fuldstændig kremation skal der bruges 300 kg træ, og det skal helst være sandeltræ. Træet overhældes med smør, og der sættes ild til bålet. En i familien udvælges til at knuse afdødes kranie, og når ilden har tæret alt, kaster familiens ældste søn asken over skulderen og ud i floden eller havet. Allerhelst skal asken drysses i Ganges' hellige vand. Familien er meget opmærksom på, at tingene går ret for sig, det er nemlig afgørende for afdødes næste tilværelse, da hinduerne tror på reinkarnation. Men kvinderne deltager ikke ved ligbrændingshøjtideligheden.

Ganske mange har ikke råd til at købe **300 kg sandeltræ**, de nøjes med en mindre portion eller en billigere træsort. Bålet bliver derfor utilstrækkelig til, at liget bliver totalt brændt. Så kastes resterne i havet eller floden med endnu mere forurening til følge. Det er ikke usædvanligt at se lig eller ligrester flydende i fx Ganges, der betegnes som verdens mest forurenede flod og en smittebærer af rang. Det skyldes dog ikke kun disse lig, men også dyrekadavere der går samme vej og ikke mindst spildevand fra fabrikkerne.

Men der er også mange, der slet ikke har penge til brændsel, de bruger **den gamle skik**, at skære liget op, og lægge det ud på klipperne som føde for dyr og rovfugle. En gave til alt levende som er helligt.

Vi besøger Handicrafts Inn et værksted, hvor de fremstiller **kunsthåndværk i marmor**. Marmoret får de fra et marmorbrud 50 km udenfor Agra. På marmorfladerne pålægges et farvelag, herefter tegnes mønstret på, og med en hård og skarp skalpel graves en fordybning i marmoret. Heri lægges små tilslebne halvædelstene og træstykker, så de danner det ønskede mønster og i de farver der passer. Det er et utroligt fint og meget perfekt håndværk, der her udføres. Unge mænd der udfører arbejdet sidder på gulvet i skrædderstilling dagen igennem. De meget små detaljer må absolut være utrolig hårdt for øjnene. På spørgsmålet om hvorfor de sad på gulvet og ikke på en stol ved et arbejdsbord, fik vi det svar, at de havde prøvet at stå op, men det duede ikke, en stol havde de åbenbart ikke overvejet. Det må virkelig være "*guf*" for en fanatisk dansk arbejdstilsynsdame. Dame - siger jeg grundet en oplevelse fra det virkelige liv, hvor en sådan idiot - nej - undskyld psykopat gjorde livet surt for mig, hun kostede mig 200.000 bananer, og nu skal du bare høre - - - stop Frede, det var dengang . . .

Naturligvis er der en bagtanke med **det venlige besøg**, stedet har en stor forretning hvor vi lige skal ind og studere de flotte arbejder. Foruden marmorkunst har de fine træskærerarbejder og silkestoffer, men også mere turistprægede ting.

Ved guidens forudgående information om stedet havde vi fået den opfattelse, at her "*pruttede*" man ikke om priserne. Egentlig passede det vores psyke ret godt, det var nok et seriøst sted, hvor priserne var sat, hvor de skulle være, og vi slap for den undertiden ubehagelige kamp for at komme ned på det normale prisniveau, så det var vi ret trygge ved. I starten gik handelen da også ret fint. Men - jeg er jo sådan en snuser, der lister rundt og vurderer tingenes tilstand, og snart fandt jeg flere eksempler på, at priserne her på stedet absolut ikke var billigere end, hvad vi så andre steder. Jeg tillod mig den frihed at gøre guiden opmærksom herpå, og udtrykte min undren over, hvorfor vi netop her ikke måtte "*prutte*" om priserne. Spørgsmålet var bestemt ikke populært, sådan havde han aldrig udtrykt sig, selvfølgelig "*pruttede*" man om priserne her, som man gjorde alle andre steder i Indien. Skyndsomt sprang jeg rundt i butikkens salgslokaler, der bestod af mange små rum, og informerede rejsekammeraterne om denne lille misforståelse. Desværre kom min melding for nogens vedkommende lige sent nok.

På en mark så vi damer, der gik og **plukkede bønner**. På hovedet bar de en spand, hvor de smed bønnerne op. Vi undredes over med hvilken elegance, de kunne smide bønnerne op i luften, og de ramte spanden hver gang.

Her i området ser vi mange træer af sorten sort akacie, et træ der er indført fra Australien, fordi den vokser hurtigt i tørre områder.

På strækningen her ser vi langs vejen **mange bjørne**, roligt - de går i snor med deres herrer og har mundkurv på, hvad der synes meget fornuftig.

Når en bil holder, laver bjørnen kunststykker og bliver fotograferet, for dermed at tjene nogle rupees til livets ophold for såvel bjørnen som dens ejer.

Vi holder ikke, med den begrundelse at dyreorganisationer er imod. Denne form for optræden må ikke blive en god forretning for bjørneejerne. For det vil nemlig bevirke at endnu flere vilde bjørne vil blive fanget og opdrættet til dette formål, med fare for bjørnebestandens overlevelse. Jeg forstår udmærket disse betænkeligheder, men kan ikke lade være at tænke på den arme lille hest der fik et rap over testiklerne, for at trække os og sin vogn på vejen over jernbanen. Var det mon bedre? Eller kamelen der ikke helt frivilligt gav os en ridetur, mens den brølende kaldte efter sit føl ude i skoven.

Også dyreorganisationer er fanget af **prestigeprojekter**, vi kan blot tænke på Brutalis, det stakkels næsehorn man ofrede mange hundrede tusinde kroner på. Et beløb der kunne have gjort langt, langt større gavn på andre felter indenfor de truede dyr. Men Brutalis blev brugt som reklamesøjle til at gøre verden opmærksom på de truede dyrearter, og set med disse øjne var dispositionen sikkert fornuftig.

På en el-ledning eller hvad det nu er, ser vi 200-300 grønne parakitter, en almindelig fugl her i området, så de er nok ikke truet. De sidder og nyder udsigten over bjørnene og det flade land.

Lidt længere fremme ser vi **en hob af mennesker**, der næsten spærrer vejen. Da vi kommer nærmere, ser vi, at en stor bus er væltet. Det ser dog ikke ud, som der er sket et sammenstød. Mennesker kravler fortsat ud af bussen, de ser heldigvis ikke ud til at være kommet alvorligt til skade, og ingen på stedet virker ophidsede, så vi kører hastigt videre.

I Agra besøgte vi **Kohinoor**. En fornem forretning med luksus smykker og broderet kunst som speciale. Disse varer var i den dyre ende, men derudover havde de også mere turistprægede ting såsom tasker.

Firmaet har lavet mange arbejder for de kongelige, det ejes af Mr. Shams som er syvende generation. Desværre er der ingen, der kan tage arven op.

Besøget gjaldt primært firmaets private museum, her så vi helt utrolig flotte broderede ting ægte kunstværker. Kun 10 personer må komme ind ad gangen, de bliver serviceret, eller skal vi sige passet på, af fire guider fra museet.

Museets klenodie var et tæppe ca. 2½ x 2½ m med afrikanske motiver. Det havde taget 30 år at brodere dette utrolig flotte og enestående kunstværk i silke.

De kostbare tæpper opbevares i et rum uden vinduer og bag sorte rullegardiner, og der rulles først op for de enkelte tæpper, efterhånden som vi når frem.

I smykkeafdelingen får damerne lov at prøve et meget **kostbart smyksesæt**, bestående af halskæde, armbånd og fingerring. Sættet var skænket af stormogul Shan Jahan til sin yndlingskone Mumtaz Mahal "*Paladsets Juvel*," for hvem han byggede Taj Mahal.

Så vi taler om næsten 400 år gamle smykker i millionklassen.

At det kun var stenen i ringen, der var den ægte fra stormogulens tid blev ikke sagt så højt, at vi alle hørte det.

Demonstrationen sker da også under skarp bevogtning.

Vi må dog nok indrømme at damernes rober, om end nok så nysselige, ikke helt levede op til smykkernes høje niveau. Damernes ansigtsudtryk bar også præg af en vis benovelse eller nervøsitet, eller var det kun respekt, deres sædvanlige selvsikkerhed var for en kort stund forsvundet. Også her blev der handlet lidt om end i beskedent omfang.

Ved en **kryddeributik** med navnet Maharaja gør vi holdt. Igen bliver der først "*pruttet*" og derefter handlet. Butikken handler også med delikatesser, souvenir, bøger og musik. Det er bestemt et særdeles upraktisk sortiment, for hver gang en CD skal afprøves, spiller de så højt i det samme lokale, at ingen hører noget, så det er et ubehageligt sted at gå og kigge. Udenfor butikken overfaldes vi igen af gadehandlere, og for en gangs skyld handler vi uden guidens tilsyn, - men sig det endelig ikke til nogen. Jeg investerede i 10 halskæder og otte armringer til en pris af 400 rupees. Vi overvejer at bruge dem som værtindegaver, så nu er du advaret.

Da vi når tilbage til hotellet og forlader bussen, får vi **et mindre chok**, vores buschauffør gennem turen i lavlandet har en gave til hver enkelt af os. En flot og særpræget kuglepen fremstillet som håndarbejde med små indfattede spejle og teksten Taj Mahal, samt en nøglering hvor vedhængen er en fin lille trææske indeholdende en *“levende”* bille også fremstillet som håndarbejde. Vi takker varmt og bukker dybt for den flotte gestus, som vi slet ikke havde forventet. Hans løn er næppe fyrstelig, men han og hans assistent har åbenbart været glade for os som gruppe og haft lyst til at takke derfor.

Og vi er da bestemt også rare alle sammen - selv ham nordmanden.

Vi skal forlade Agra, og igen går turen de 231 km mod nord til Delhi. Under den helt unikke og herlige morgenmad ser vi på plænen udenfor vinduerne en bulbul spankulere, den indiske bjergfugl. Der er også masser af de små grå jordegern, der charmerende hopper rundt i træer og på husmure.

Før bussen starter, bliver vi fotograferet sammen med den flotte uniformerede dørvagter.

Vi hilser af med al den luksus, vi her har nydt, det gælder såvel på det kulinariske plan som stedets uovertrufne faciliteter.

Kort efter afgangenen gør bussen stop ved en gadehandler, der på sin vogn har isblokke beregnet til bussens køleskab. Der skal nemlig ny energi til nedkøling af den *“tibetanske whisky.”*

Da vi kommer **udenfor byen**, ser vi her fra morgenstunden mange almindelige cykler, der på bagagebæreren har fastspændt en mælkejunge. De er på vej til landsbyen for at sælge gårsdagens mælkeproduktion.

De indiske køers **mælkeproduktion** er særdeles beskeden, men netop under vores tur offentliggjorde en indisk avis, at der netop var sat ny indisk rekord, hvor en ko havde ydet 52 kg mælk pr dag.

Skønt deres produktion af mælk for os synes utrolig urationel, kan man læse i bogen om Indien, at de er verdens største mælkeproducent. Så det kan kun skyldes, at der er så utrolig mange køer. De indiske køer er overvejende af racen lys jersey. Foruden deres mælk bruges de også som trækdyr i stil med bøfler og dromedarer.

Der er et **morgenmylder** uden lige af cykler med lad, de fragter grøntsager, frugter, tørrede kokasser til brændsel, møbler og meget andet. Ofte er hele butikken på cyklen, de er nemlig på vej til dagens marked. Ovenpå ladet og varerne sidder ofte en hjælper eller to, mens den arme cyklist må træde hårdt i pedalerne for at trække læsset og komme frem.

Vi bemærker, at næsten alle mænd trods varmen går i **lange bukser**, men vi skal kigge meget, meget længe, før vi ser et par cowboybukser. Enkelte gange kommer en elefant luntende med sin bagage. Elefanten står som symbolet på visdom og kraft.

Et stop på vejen i **pilgrimsbyen Govardhan** hvor guden Krishna er født som Vishnu. Templet er fra 1600-tallet. Ved indgangen hænger store klokker, som besøgende skal slå på for at vække guden. Krishna betegnes som den mest menneskelige gud, en spilopmager og kvindebedærer, der havde den særlige evne, at kunne besvangre 100.000 kvinder på én nat. Og så ser han ikke engang nedslidt ud. Stedet er så helligt, at også her skal vi gå med bare tæer, og vi må ikke fotografere. Jeg er nu mere af den opfattelse, at det er for, at dem der passer på tøflerne, kan tjene en drikkeskilling.

Stedet her er efter min opfattelse så absolut kun **et religiøst supermarked**, hvor alt muligt skrammel sælges. Der er indrettet alre for alle trosretninger.

Vi går gennem de forskellige huse og rum. Et sted er der glad musik og sang - nærmest ekstaselignende - rummet er tætpakket af folk, der danser med et saligt blik i ansigtet.

Et andet sted sidder en hellig mand og spiller meget højt på sin tromme.

I den største sal er der flotte loftmalerier med bibelske motiver.

Efter at have forladt dette **“gedemarked”** går vejen videre nordpå. Frokosten spiser vi på samme vejkre som på udturen. Igen er det nødvendigt at passere de mange små butikker på vej til **“kødgryderne.”**

Også denne gang er der trængsel i butikkerne, ikke kun af Jan, der efterhånden må have mere end fyldt sine tre kufferter.

Nej - denne gang er det skriverkarlen, der er kommet i uføre og må bede sin bedre halvdel om en markant økonomisk forstærkning. Han blev besat af guden Krishna, der med en flot udskåret træfigur fristede over evne.

Trods ihærdig **“prutten,”** der gjorde luften helt tyk, kostede den - - - av min arm.

Udenfor salgsboden sidder en **slangetæmmer**. Foran sig har han tre bastkurve med hver sin slange, de stikker pligtskyldigt hovederne op, hver gang inderen spiller på sin ret specielle træfløjte.

Jeg tager et par billeder af sceneriet, men da er det ikke slangen, men slangetæmmeren der springer op og stikker endnu en bastkurv frem, jo - lidt rupees til livets ophold skal man ikke fornægte sig, når chancen er der.

Hen på eftermiddagen er vi igen havnet på vort **“gamle”** hotel i Delhi. På hotellet er der **pyntet op til bryllup** med store og flotte blomsterdekorationer. Vi møder bruden sammen med hendes søster og mor, og får lov til at fotografere bruden, der ganske rigtigt som tidligere omtalt er i rød brudekjole med slør og en masse tingeltangel.

Vi kan ikke helt lade være at spekulere på, hvad hendes skæbne vil blive. Og tænker her på de barske meldinger, vi tidligere har hørt angående bryllup såvel økonomisk som menneskeligt.

Endnu er det muligt at få brugt nogle rupees, så kufferterne kan blive proppet godt til. Det er der flere, der benytter sig af. Hanne investerer i en flot lysegrøn pondjabi dragt. Meget flot endda - synes jeg.

Til aftenens middag, der er turens **afskedsmiddag** i Indien, havde Hanne iklædt sig sin nye erhvervelse, jeg konstaterede med tilfredshed, at det ikke kun var mig, der syntes dragten var flot.

Vi fik dejlig mad om end rigelig krydret. Denne gang hedder øllet Sandpiper 5%, men av min arm øllet er ikke bare krydret, nej - den er også pebret, 200 rupees altså 40 kr. for en flaske, vi er så sandelig kommet til Delhi igen. Det er mindst det dobbelte af, hvad vi har givet andre steder turen igennem. Til gengæld er desserten guf-guf.

Vores guide Ole får en lille hyldesttale på vers. Skrevet af Johan Herman Wessel - mente Jan, det kender jeg en, der blev meget stolt af.

Kære Ole!

*Fra verdens top til det flade land mod syd
 Fra kulde i højden til hede i lavlandet
 Fra svævende ørne på Himlen til påfuglenes gang på Jorden
 Fra yakoksens søgen i bjergene til jordegernets elegante løb på muren
 Fra Indiens hellige Køer til hundenes natteglam
 Fra kamelens vuggende gang til kørsel i rickshaw og tuc-tuc
 Fra tidlige tiders overdådighed til nutidens elendighed
 Fra glade smil til tomme håbløse blikke
 Fra Taj Mahals skønhed til byernes slum
 Fra juvelbutikkens elegance til gadehandlerens energi
 Fra lufthavnens stress til bussens humor
 Fra tempel til tempel i bare tæer og høflig lytten om Buddha og alle de andre
 Fra skrammer på knæet til tynde maver
 Vi meget forbavset er, at alle stadig er i live
 Med hjælp fra Buddha og "folket" har du ført os trygt gennem Indiens Perler
 Og da vi alle livet kan li', si'r vi tak alle ti*

Ovennævnte blev også afleveret skriftlig med **gruppens navn** Mata Pearl 1 og alle vore navnetræk. Vi tror at Ole blev glad for det beskedne bidrag, for pengene havde vi jo brugt på "tibetansk whisky" bedyrede vi.

Det **næste hold** rejsende fra Albatros er også kommet til hotellet med deres guide. De sidder tæt ved os og lytter interesseret med på den lille fortælling om vore ekstreme oplevelser.

Da vi går fra restauranten, ser jeg **på skranken** to fade, hvorpå der ligger sammenrullede grønne blade med noget farverigt indeni. Jeg ser flere indere, der, når de går forbi, tager en i munden og tygger veltilfreds. Efterhånden føler jeg mig også lidt som inder, det må prøves. Diskret erhverver jeg mig et eksemplar, og føler mig næsten som dreng da jeg i skjul skulle prøve en cigaret. Jeg tygger på det grønne blad, det smager frisk og helt dejlllliiigggggtttttt - hjælp - der er noget indeni.

Det jeg så uforsigtigt har sat tænderne i er **en paan**. Et blad fra betelbusken rulles om stumper af arekapalmenød, katha udvundet af akacie, tobaksblade og forskellige krydderier. Paan er euforiserende, og når man tygger den, giver det rødt spyt. På husvægge ser man ofte røde pletter, det er ikke blod, men en paantygger der er gået forbi og har spyttet. En analyse siger, at paan indeholder giftige alkaloider, hvad det så er, men det overvejes at gøre paan forbudt. Der står også, det kan give paradentose, ja, - - - men så falder tænderne jo ud.
 - Et øjeblik - 1-2-3-4-5-6 -7 - - - hjælp - jeg mangler 4.

Senere fik jeg at vide, at der var to fade, fordi der var én med **den stærke paan** og én med den milde paan rullet på hver sin måde. Heldigvis havde jeg taget af den milde paan, ellers var denne historie aldrig blevet født.

Herefter går alle til ro for turens sidste nat i Delhi. Efter at have farvet hele badeværelset rødt får også jeg en god euforisk søvn.

Med **færdigpakke kufferter** klar til hjemturen er der tidlig morgenmad i restaurationen.

Her får vi en **ubehagelig meddelelse**. Flyafgangen til Kastrup er blevet aflyst, flyet står stadig i Kastrup grundet tekniske vanskeligheder. Der spreder sig lidt uro i flokken. Det gør ikke de maver bedre, der i forvejen havde problemer. Enkelte af gruppens maver kræver her på falderebet et lægebesøg.

Efter et par timers ringeri mellem flyselskab, rejseselskab og guide får vi den endelige melding. Afgang fra Delhi 4. juli kl. 2:25 med mellemlandning i Frankfurt og ankomst København kl. 9:40 og vores norske ven Jan i Oslo kl. 10:45 hvis Buddha, Shiva, Vishnu og alle de andre guder vil. Forsinkelsen er på knap 20 timer. Vi tager meldingen med oprejst pande, alt andet ville være det rene spild, måske giver denne ændring andre og endnu bedre oplevelser, lidt eventyrere er der vel i os, der rejser ud i verden.

Men vi jydere intelligens blev sat på prøve, vi har meget svært ved at fatte, at når en nordmand har evner til at finde et fly i Frankfurt, der går til Oslo, uden at skulle omvejen over Kastrup, hvorfor så ikke seks jydere sammenlagte intelligenskvotienter kan finde flyet fra Frankfurt til Billund, men absolut skal over Kastrup, når vi ved, at der daglig går fly mellem Frankfurt og Billund. Men - vi må jo erkende, at ham nordmanden er "*myget, myget snell.*" Vores venlige forespørgsel desangående blev absolut ikke modtaget særlig positivt af vores guide. Ole bar præg af, at han havde mer end rigelig af problemer, der skulle løses og meldte os kort, - at dette ikke var muligt. Vi bevægede os om guiden som om et elektrisk hegn. Naturligvis kan vi ikke vide, om den manglende velvilje skal findes hos flyselskabet, rejseselskabet eller hos guiden, eller om den mulighed rent faktisk ikke var til stede. Men i hvert fald troede vi ikke på, at man havde gjort sit bedste for, at vi skulle spares for besværet. Nogle af os ville ved forsinkelsen komme en dag for sent på job, og dermed miste en dagløn.

Hanne og jeg havde mange problemer med at komme **telefonisk igennem** til Danmark for at give besked om en dags forsinkelse. Vi skulle begge møde på job tirsdag kl. 8:00, og det lod sig jo ikke gøre, hvis vi hang over Himalaya på samme tidspunkt. For os lykkedes det at komme igennem til Danmark, men det gjorde det ikke for alle, hotellet sagde, at forbindelserne til Danmark var afbrudt.

Hotellet stillede velvilligt værelserne til rådighed også denne dag, men da alle vore ting er pakket ned, og **kufferterne stod klar** i receptionen til afgang, føler vi os alligevel lidt hjemløse. Vi skal være her hele dagen. Heller ikke jeg turde foreslå "*det elektriske hegn*" at arrangere en tur i Delhi, hvad der jo ellers var rig mulighed for. Så vi bruger i stedet ventetiden til terningspil, læsning, skrivning og almindelig afslapning.

Frokosten er rigtig lækker og denne gang får vi **Stroh's the great american beer**. For sale in Delhi only. Men der er dobbeltkonfekt på denne etiket: Not for sale in Rajasthan.

I en filosofisk stund bliver jeg pludselig opmærksom på et besynderligt faktum. Vi er midt i myldretiden, neden for hotellets vinduer suser en tæt trafik forbi i begge retninger. Der er ingen midterrabat, og vejen er så bred, at seks rækker biler og tuc-tucer kan køre ved siden af hinanden. Men på et bestemt sted slår trafikken hele tiden en ejendommelig bue. Omtrent midt ude på vejen står der et 10 m højt træ med 1/2 m tyk stamme - utrolig, jeg misser engang med øjenlågene, er det mon den paan fra i aftes, der stadig virker, nej, træet står der stadigt, og det er uden den ringeste advarselsskiltning, mens biler og tuc-tucer fornuftigvis viger udenom.

Det blev et af de sidste billeder der tegnede sig for os af Indien, **et spændende land** og en levevis langt fra vores. De affinder sig med tingene, som de er. Forestil dig hvad der ville ske, om et stolt træ stod midt på Vesterbrogade? Jeg skal undlade at kommentere - lad fantasien arbejde.

Kl. 22:00 er der **afgang til lufthavnen**, denne gang fungerer tingene som forudsagt, kufferterne stilles i bussen som kører vores sidste tur i Delhi, vi hilser varmt af med vores chauffør og hans flinke hjælper og takker dem for deres sikre kørsel og forplejning med "*Tibetansk Whisky*" under turen.

Kl. 2:25 sidder vi i flyet, trætte og modne til at komme hjem. Flyet accelererer hen ad startbanen, og vi kan vinke farvel og tak til den store oplyste by, det dunkle store land med de natsorte bjerge i baggrunden der gav os så mange oplevelser. Efter natmad og en urolig søvn er vi pludselig kommet til Frankfurt. Da vi er kommet gennem kontrollen, vil vi hilse af med vores norske ven Jan, men Jan er allerede på vej til fjeldene. Nervøs for ikke at nå sit fly er han straks ilet videre til sin gate, og har helt glemt sine danske venner. Men vi har alle fået et problem, hele tiden ramler vi ind i folk, er de eller vi fulde eller hvad. Nå nej - vi er jo igen kommet til et land, hvor man holder til højre.

Da vi ankommer til Kastrup, får vi hilst pænt af med vore **københavnske rejsevenner**. Skyndsomt skal vi til hovedbanegården for at nå toget mod hovedlandet. Men først skal vi i SAS informationscenter for at få ændret vore "*gamle*" billetter til Jylland, fordi vi er en dag for sen på den, det var nemlig ikke guidens opgave, fik vi at vide. Ved SAS skranken mente man dog ikke, det var deres problem, damen var uinteresseret og helt kold overfor den situation, SAS havde bragt os i, hun henviste os til DSB informationscenter. Her får vi at vide, at vi skal med første tog fra lufthavnen kl. 10:11, så kan I netop nå toget mod Jylland fra Hovedbanegården.

Vi spæner ned til togperronen slæbende "27" kufferter, her møder os et skilt "*afgang kl. 10:11 er aflyst.*" Tilbage til DSB skranken der mener, at afgang kl. 10:31 lige kan nå den ønskede afgang til Jylland. Med store bogstaver får de at vide, at toget f - - - - g - - - m - - skal vente, til vi kommer. Seks jyder med "27" kufferter styrter af sted mod afgang kl. 10:31. Hovedbanegården har da også fået beskeden, de ventede, og vi entrede skyndsomt Niels Kjeldsen (se 1840) som var togets navn.

Bryderierne var dog ikke helt forbi. Efter at al bagagen var proppet ind i toget, var det nemlig ikke muligt at få en siddeplads, jo - hvis vi ville købe en førsteklases billet, men da vi havde investeret i en billet til dagen før, blev vi pludselig nærige. Resultatet var, at vi seks personer med "27" kufferter og tasker måtte stå op i mellemgangen fra København til Vejle til stor irritation for togstewardessen, der næsten ikke kunne passere med sin blad- og slikvogn. Fornemmelsen af at være svigtet af SAS, DSB og rejsebureauet stod tydeligt læse i vore ansigter. Det var bestemt ikke vores skyld, at flyet fra Kastrup ikke var kommet som aftalt. Derfor syntes vi også, at man allermindst burde have skaffet os en siddeplads, også selv om det skulle koste de ansvarlige en 1. classes billet.

Billederne vi tog under denne etape taler sit tydelige sprog en blanding af skuffelse, irritation, træthed og arrigskab. Efter Vejle, hvor der kun var Hanne og jeg tilbage, blev der bedre plads, og vi dristede os til at erobre en siddeplads.

Tankevækkende er det, at de fire ting der svigtede under turen, alle kan henvises til DSB og SAS. Først DSB's sporskifte problemer i Hvidovre på udturen, dernæst SAS problemer først med aircondition og dernæst flyet der ikke nåede frem og sidst DSB aflysning af en afgang. Rejsebureauets manglende vilje til at løse de sidstnævnte problemer står også klart i erindringen.

Men ude i det store fattige og underudviklede Indien var der ingen forsinkelser, der gik det hele bare perfekt.

Trods disse lidt sure opstød på falderebet så får de ikke lov at stjæle **positiviteten fra os optimister**. Det har været en meget oplevelsesrig tur. Mange fremmedartede skikke har vi stiftet bekendtskab med, og helt utrolig mange billedskønne motiver har vi set. Fotoapparaterne blev da også meget flittigt brugt. For Hanne og mit vedkommende blev det til ni film af 36 billeder, det har vi vist aldrig præsteret før.

Selv om vi kom temmelig nær Himmelen, så har vi stadig begge ben på Jorden.

Men vi har rørt ved verdens tag.

Tak for selskab og på gensyn i Munkebo, Maribo eller Mexico?

Frede Lauritsen

Supplerende oplysninger til - En lille stump af Himalaya - verdens tag

Opbygget kronologisk.

560-480 f.v.t.

Buddha grundlæggeren af buddhismen. Hed oprindeligt Siddharta født i Lumbini i Nepal af en adelig slægt ved navn Gautama. Stiftede familie men forlod den som 29-årig grundet livslede. Fik undervisning og søgte at finde frelse ved askese men opgav. Modtog en nat pludselig den "*fuldkomne oplysning*" herfra stammer titlen Buddha, som på sanskrit betyder "*den oplyste.*"

Der findes ca. 600 mio. buddhister i verden. Buddhismen startede oprindeligt som en købmandsreligion i de borgerlige kredse. Den er mere en filosofi og livsstil end en religion. Man skal overvinde lidelser og skuffelser og leve livet. Buddhisme taler mod egoisme, man deler med hinanden. Det mest ekstreme er brødre, der deles om én kone, hvor der er mangel på kvinder.

273-232 f.v.t.

Asoka indisk kejser der samlede Indien omkring Indus- og Gangesdalene samt det mellemste Indien. Gik over til buddhisme med barmhjertighed og tolerance.

Asokas symbol er fire løver ryg mod ryg buddhismens fire sandheder.

571-632

Muhamed eller Muhammad ibn Abd-Allah arabisk profet født 20. april 571 i en rig købmandsfamilie i den livlige handelsby Mekka. Forældrene døde, da Muhamed var barn, så han opvoksede hos farbroderen Abu Talib i Kuraiskstammen under beskedne kår som fårehyrde. Muhamed blev kameldriver i den rige enke Kadidjas karavanehandel. Som 25-årig giftede han sig med enken, der var 40 år og altså meget velhavende, det gav prestige, var praktisk og aldersforskellen var dengang helt normalt. Ægteskabet blev lykkeligt, og trods Kadidjas alder fik de seks børn. En af dem, Fatima, blev stammoder til profetens efterslægt.

Men årene havde også været svære. Muhamed søgte ensomhed og mediterede i en hule i bjerget Hira i ørkenen udenfor Mekka. Her fik han omkring 20 åbenbaringer og i 610 som 40-årig en åbenbaring, hvor ærkeenglen Gabriel viste sig for ham.

Gabriel fortalte, at dommedag var nær, og at der kun er én Gud. Disse åbenbaringer danner grundlag for Koranen.

Muhamed begyndte at prædike, folk grinede af ham, og det var meget småt med tilhængere, trods det stiftede han islam 16. juli 622 med tro støtte fra sin kone.

Penge skaffede han sig ved røveri fra karavaner, som der står: "*Fra de ikke troende.*" Muhamed blev uvenner med jøderne. Herefter indtog han i 630 Mekka,

der blev gjort til islams helligste by i stedet for Jerusalem, fordi han igen havde fået en åbenbaring om, at bederetningen nu skulle være mod Mekka - praktisk.

Muhamed døde 8. juni 632 i Medina.

622

Islam stiftes 16. juli af Muhamed. Derfor regnes år 622 af muslimerne for år 0.

Ordet islam betyder: "*Hengivelse til Gud.*" Islam er en af verdens yngste religioner. Deres Gud er Allah, Jesus er ikke Guds søn, men en profet på linie med Adam, Abraham, Moses, Ismail, Johannes og Muhamed som er den sidste profet. På det 70 m høje Tilgivelsens Bjerg ved Arafatsletten i Mekka hvor Mumamed holdt sin sidste prædiken, ligger den firkantede Al-haram verdens største moske der iflg. Islam blev bygget af Abraham for 4.500 år siden. I Al-haram står den sorte Ka'aba muslimernes største helligdom, præcis der hvor Adam og Eva byggede sit hus. Fra en minaret, som er moskeens tårn, kaldes til bøn. I stil med hvad kristne gør med kirkeklokken.

Kernen i Islam er de fem søjler Trosbekendelsen, Bønnen, Pilgrimsrejsen, Almissen og Fasten. Bønnen skal udføres fem gange daglig første gang ved daggry og altid barfodet. Bønnerne kan foregå hvor som helst, men om fredagen helst i en moské. Før bønnerne vaskes ansigt, hænder og fødder. Under bønnerne skal ansigtet altid vende mod Mekka. Pilgrimsrejsen kaldes hajj. Almissen kaldes zakot, og det er en pligt at skænke 2½ % af sin årsindkomst til velgørende formål. Fastetiden kaldes Ramadanen, den følger den gregorianske kalender. I fastetiden afholder man sig i dagtimerne, dvs. 1½ time før solopgang til solnedgang, fra at spise, drikke, ryge og fra seksuel samkvem. Fasten afsluttes med Eid-al-fitr. Under offerfesten ofres der op mod 2 mio. dyr i Mekka.

Sunna'en fortæller, hvordan man skal forholde sig i livets forskellige forhold. Fx at kvinder skal være klædt i sort og være tilhyllet. Mænd skal være klædt i to stykker hvidt stof, der ikke må være sammensyet, fodtøjet skal være badesandaler, præcis som Muhamed gik klædt. Efter dommedag er der et liv i Himlen eller i Helvede. Sharia'en er muslimernes lov. Koranen deres Bibel.

Islam menes at have over i mia. tilhængere i verden.

- 890- 940 **Gorm den Gamle** dansk konge formentlig søn af Hardeknud gift med Thyra. De havde to sønner Knud Dana-ast og Harald Blaatand, begge drog i viking til England, hvor Gorms og landets yndlingssøn Knud mistede livet. Thyra meddelte Gorm dødsfaldet indirekte: "*Det sagde I, herre konge, ikke jeg.*" Kongerækken før Gorm den Gamle kendes ikke med sikkerhed, derfor begynder den anerkendte danske kongerække her. Gorm rejste den lille Jellingsten kaldet Gormstenen med inskriptionen: "*Kong Gorm gjorde disse kumler (mindesmærker) efter Thyra sin kone Danemarks bod.*" Det er den ældste indskrift, der findes med navnet Danmark. Derfor kaldes stenen også for Danmarks navneattest. Gorm og fru Thyra blev formentlig gravsat i Nordhøjen ved Jelling Kirke. Deres kristne søn Harald Blaatand flyttede sin far til en plads under kirkens gulv. Hvor den nuværende Jelling Kirke ligger, har der tidligere været tre trækirker, der ret usædvanligt har været større end den nuværende kirke. De menes alle at være brændt og hørte sandsynligvis til landets største kirker. Den ældste af dem er dateret til 960-985. Ved udgravninger i Jelling fra 1976-79 fandt man under kirkegulvet skeletrester, der menes at være Kong Gorms. Man har konstateret, at Gorm plagedes af slidgigt, og han havde slidmærker på tænderne, som beviser, at man allerede dengang brugte tandstikkere, sandsynligvis af metal. Gorms knogler blev for tredje gang gravsat, denne gang i et metalskrin foran koret i Jelling Kirke. Det skete 29. aug. 2000 i overværelse af kongefamilien, efter at kirken netop var blevet restaureret for 10 mio. kr.

Et udstillingshus lige overfor kirken "Kongernes Jelling" på 350 m² til 65 mio. kr. blev åbnet 3. dec. 2000.

1451-1506 **Christoffer Columbus** italiensk søkaptajn og søkortsælger. Columbus kunne ikke i Italien finde donorer til den forestående og farlige opdagelsesrejse. Det lykkedes i Spanien, hvor dronning Isabella tildelte ham tre karaveller Pinta, Nina og Santa Maria samt 100 mand til hans store projekt, nemlig at finde søvejen til Indien. Det var svært at skaffe søfolk til dette "galmandsværk," først satte man hyre og bonus op, men det hjalp ikke. Først da den agtede skibsreder Martin Alonso Pinzon indskrev sig, så kom mandskabet. Kortegen forlod Palos i Sydspanien 3. aug. 1492 med kurs mod De Kanariske Øer, videre herfra 8. sept. mod Østasien, troede Columbus, men han tog fejl på tre væsentlige punkter.

1. Jordens omkreds var 25% mindre.
2. Asien strakte sig længere mod øst.
3. Bibelens ord at 1/7 af klodens overflade er vand, er i virkeligheden 70%.

Efter De Kanariske Øer forventede Columbus at se land i løbet af et par dage. Efter 14 dage havde de stadig ikke set land, mandskabet blev mer og mer bange. Columbus snød dem ved at fremvise en falsk logbog. Efter yderligere 14 dage ændrede han 7. okt. kurs, idet han fulgte fuglenes træk. Havde han ikke foretaget denne manøvre, var de havnet i Florida. Men 9. okt. sagde besætningen stop og aftvang løfte om, at hvis ikke de så land inden to dage, skulle de vende om. Netop 11. okt. sås træstykker og planter i vandet, hvad der fik besætningen til at give en yderligere frist og dagen efter 12. okt. 1492 så de hvide sandstrande. Øen blev døbt San Salvador, som betyder Frelseren, og ligger i Bahamas øgruppen, der består af over 600 øer. Efter 70 dage havde Columbus fundet en ny verden, men han vidste det ikke. Han troede, det var Østasien eller rettere Indien, af den grund kaldte han indbyggerne for indianere. År senere, da europæerne opdagede fejltagelsen, vedblev man at beholde betegnelsen Vestindien og Ostindien. Der findes ingen beviser på, at der før Columbus har været forbindelse mellem kontinenterne. På hans følgende tre rejser fandt han foruden Sydamerikas nordkyst, 27. okt. 1492 Cuba, som han troede var det nordlige Kina, derudover Haiti, Små Antiller, Jamaica og Puerto Rico. Eftertiden er enig om, at Columbus var en dårlig udforsker og leder, men en dygtig sømand, thi dengang navigerede man kun efter kompas, stjernernes placering var ikke kortlagt.

I sin dagbog noterede Columbus 15. nov. 1492, at indianerne bruger tobak, det er den først kendte omtale af tobak.

Columbus blev hentet tilbage til Spanien i lænker grundet sine dårlige evner som guvernør. Han fandt aldrig det guld, som han havde stillet sin sponsor dronning Isabella i udsigt. Han fandt kun et vildnis og tobakken, men tobak blev først en handelsvare efter hans død. Christoffer Columbus døde 20. maj 1506 i byen Valladolid NV for Madrid. Han døde ensom, skuffet, bitter, syg af syfilis og vred, for han kunne ikke overbevise verden om sin teori. De store rigdomme af guld fandt europæerne først efter hans død. Den begærlighed og råhed der her blev udvist, er et meget sort kapitel i europæernes liv. (Se Colombia historien)

1460-1524 **Vasco da Gama** portugisisk opdagelsesrejsende født i Sines i det sydøstlige hjørne af Portugal. Der er tvivl om hans fødeår, som visse kilder mener, er 1460, andre kilder mener 1469. Men sikkert er det, at han 8. juli 1497 stod ud af Rastello Havn ved Tejo flodens munding ud for Lissabon med kurs mod SV. Med sig havde han

tre tremastede karaveller "*Sao Gabriel*," "*Sao Rafael*" og "*Berrio*" samt et proviantskib uden navn, fordi det alligevel skulle hugges om undervejs. Inden afrejsen fik de syndernes forladelse af Lissabons ærkebiskop, hvad der skulle blive god brug for. Ordren fra Kong Manuel den Lykkelige lød: "*Sejl til Indien og tilbage*" eller til "*Krydderiøerne*, som man dengang kaldte Molukkerne i Indonesien i det fjerne østen, efter peber, safran, koriander, muskat og ingefær. De 170 søfolk, hvoraf da Gamas bror var næstkommanderende, havde forsyninger med til 3 år. Kun 55 af dem vendte tilbage i live, mange døde grundet skørbug som er vitaminmangel, senere blev dette afhjulpnet med citroner, løg og kartofler. Indtil da havde alle troet, og det gælder også lægerne, at grøntsager var særdeles usundt. Efter 93 dage nåede de Kap det Gode Håb den 22. nov. 1497. Med hjælp af en arabisk sømand Ibn Majid der hyredes i Malindi i Kenya i Østafrika, nåede de ti måneder efter afrejsen Calicut på Indiens vestkyst 20. maj 1498. Her blev da Gama hånligt modtaget, måtte flere dage vente på audiens og samuraien tillod sig at le ad hans gaver.

Den 8. jan. 1499 ankrede da Gama igen op ud for Malindi. Her blev "*Sao Rafael*" brændt, fordi så mange af mandskabet er døde. Proviantskibet er allerede opgivet. Tilbage i Portugal sept. 1499 fik da Gama en helt modtagelse, trods de mange der måtte efterlades, også broderen Paolo da Gama.

I 1502 foretog han en ny tur, denne gang med en krigsflåde og nu var Vasco da Gama blevet admiral. De præjede et skib med rige pilgrimme fra Mekka, afvæbnede dem, plyndrede skibet og dræbte de 200 ombordværende. Ved ankomsten til Calicut viste da Gama sit målrettede mod og sin dristighed, han sendte en kort besked til samuraien: "*Udvis alle arabere - nu.*" Samuraien sendte en diplomat for at vinde tid, men da Gama havde ingen tålmodighed huskede udmærket sin sidste fornedrelse, så han fangede tilfældige købmænd og rigfolk, huggede hænder, fødder og hoved af dem, hængte kroppene op i riggen og sendte de afhuggede legemsdele til samuraien, med en hilsen og besked om, at han kunne lave karrystuvning af dem. Modstanden i land blev hurtigt nedkæmpet af de ekstremt voldelige og hensynsløse portugisere. Vasco da Gama udnævntes i 1524 til vicekonge i Indien, og grundlagde dermed det portugisiske kolonirige i Asien. Han døde 24. dec. 1524 i Indien feteret og rig som en af de få opdagelsesrejsende, der selv oplevede at høste frugterne af sin indsats.

1620-1845 **Trankebar** i delstaten Madras i Indien er Danmarks første koloni. Tarangambadi var det lokale navn, det betyder "*Syngende Bølge*" og passer godt til byen, der har det skummende hav i Bengalske Bugt som nærmeste nabo. Historien tager sin begyndelse i 1616, hvor krigskarlen Christian IV etablerede Ostindisk Kompagni som led i sin erhvervspolitik. Det var herigennem Danmarks første koloni blev grundlagt i 1620. Flåden var under ledelse af rigsadmiral Ove Gjedde (1594-1660), skønt Gjedde ikke var nogen særlig god sømand, formålet var at grundlægge en handelsstation i Indien. Rejsen til Trankebar foregik syd om Afrika, havde taget to år og kostet 300 mand livet men tre skibe nåede frem til Coromandelkysten. Her anlagde Ove Gjedde bl.a. fæstningen Dansborg i 1660, den er Trankebars ældste bygning og rummer i dag et lille museum med stedets historie. Derudover er der stadig flere danske navne i området fx Kongensgade. Fra området fik vi sukker, krydderier, salpeter, tekstiler og ikke mindst slaver som solgtes i Vestindien.

I 1700-tallet havde Trankebar 3.500 indbyggere og var dermed Danmarks sjette største by. Trankebar blev solgt sammen med Serampore til Storbritannien i 1845 for 1.125.000 rigsdaler. Danmarks kolonieventyr var forbi. I dag har Trankebar 7.000 indbyggere, fiskeri er hovederhvervet, og hovedsageligt bruges der danske fiskenet. En af de ting turister, der i dag besøger Trankebar, bliver tilbudt er danske mønter.

- 1632 **Taj Mahal** Indiens mest berømte bygningsværk i Agra blev påbegyndt af stormogulen Shah Jahan (1592-1666) over hans anden kone og yndlingshustru Mumtaz Mahal. Det tog 22 år for 20.000 arbejdere at bygge dette pragtpalads, derfor er der 22 kupler. Bygningen er markeret af fire 41,6 m høje minareter, de hælder svagt væk fra bygningen, så de i tilfælde af jordskælv falder bort fra bygningen, der er bygget i hvidt marmor, men trods det massive materiale udstråler lethed. Marmoret kom fra Jodhpur i V Indien, det blev transporteret de 300 km. af 1000 elefanter. Kuplen er 70 m. høj og flankeres af fire mindre kupler. I marmoret er udhugget mange, mange tusind relieffer, hvori der er indlagt halvædelstene. Et helt fantastisk, overdådig og uforklarligt smukt kunstværk, der årligt besøges af 2,7 mio. gæster. Shah Jahans første og tredje kone ligger begge begravet i udkanten af området. De har hver deres flotte kuppel, som dog sammenlignet med Taj Mahal ikke syner meget.
- 1755-1845 **Serampore** dansk koloni under navnet Fredriksnagor 30 km. nord for Calcutta. Kolonien gav et pænt overskud til den danske stat pga. handelsskibenes afgift. Besat af englænderne fra 1801-02 under Englandskrigene. College der stadig fungerer indviedes i 1821. Christian VIII solgte besiddelsen i 1845 sammen med Trankebar for 1.125.000 rigsdaler. Danmarks kolonieventyr var forbi.
- 1756-1868 **Nicobarerne** indisk øgruppe på 19 øer hvoraf de syv er ubeboet. Nicobarerne, der ligger helt over mod Bagindien, blev i 1756 erobret af skibe udsendt fra Trankebar. Hovedstationen her kaldtes Ny Danmark og øerne kaldtes Frederiksoerne. Men den dødelige tropesygdom nicobarfeber udslettede få år efter næsten alle indbyggerne. I 1768 overdrages øerne til herrnhuterne. Storbritannien overtager øerne gratis i 1868. Øerne er lukket for turister.
- 1795 **Skagen Kirke** 2-3 km SV for Skagen lukkes. Kirken var dengang Vendsyssels længste kirke, der af søfolkene brugtes som pejlemærke under navnet "*Lange Maren.*" Opgivet efter flere udgravninger grundet sandfygning senest under en storm i 1775. Den egentlige grund til sandfygning var kreaturgræsning i klitterne, der ikke lod vegetationen vokse. Den sengotiske kirke er opført af teglsten i 1400-tallet, mens Erik af Pommern endnu herskede over de tre nordiske kongeriger. I 1810 rev man kirken ned, men lod dog tårnet stå som et vartegn og et fortsat sømærke under fyrvæsenet. Af kirkens inventar blev noget solgt og noget gemt til Skagens nuværende kirke, der er tegnet af C.F. Hansen arkitekten på Københavns Domkirke. Den nye kirke indviedes 31. aug. 1841. Allerede 1909-10 blev kirken ombygget totalt af Ulrik Plesner. I 1903 blev tårnet til den tilsandede kirke fredet og lagt under Nationalmuseet.
- 1840-1864 **Niels Kjeldsen** født i Ullerup ved Give. Dragon ved Danevirke i Anden Slesvigske Krig. Faldt 28. feb. 1864 i Blåvær Skov ved Viuf. Niels Kjeldsen blev landskendt efter sin død, fordi han i krigen 1864 nægtede at overgive sig til de overmægtige preussere, der hvad udrustning angår, var danskerne langt overlegen, og

husarernes heste blev af preusserne hånligt kaldt for "æsler." Der står en mindesten over Niels Kjeldsen på Kolding-Vejle vejen. Niels Kjeldsens dragonhjelme og sabel indgår i Givens byvåben.

- 1861-1933 **Ulrik Adolph Plesner** dansk arkitekt født 17. maj 1861 i Vedersø Præstegård 64 år før en ung og ukendt pastor Munk arriverede præstegården. Forældrene var Marie Lucie Hastrup (1823-68) og sognepræst Johan Frederik Plesner (1815-92). Ulrik Plesner tog realeksamen i Ringkjøbing og præliminæreksamen i 1878. Herefter var han to somre i murerlære, at det kun var om sommeren, skal ses i lyset af, at man dengang kun murede indendørs om vinteren, derfor var der ikke arbejde nok året rundt. Samtidig gik han på teknisk skole. I 1880 blev han optaget på Kunstakademiets Arkitektskole i København. Han ville egentlig have været ingeniør, men kom fejlagtig til at sige arkitekt. Arkitektskolen kedede ham. Men i 1888 fik han praktisk arbejde som konduktør ved restaurering af Køge Kirke, og så blomstrede han op. Ulrik Plesner tog først sin afgangseksamen i 1893, altså 13 år efter han begyndte. Hans arkitektoniske forbillede var den 12 år ældre Martin Nyrop, som han en overgang var konduktør for. Martin Nyrop var også præstesøn endda fra Plesners hjemegn nemlig Kloster. Ulrik Plesner var ligeledes konduktør for arkitekten Herman Baagøe Storck (1839-1922). Ulrik Plesner rejste på studieture til Italien og Grækenland, men de indtryk han her fik, påvirkede ham ikke, han holdt fast ved sin egen byggestil med bl.a. valmede gavle, der i begyndelsen af 1900-tallet kom til at præge tidens byggeri i hele Danmark. Hans første arbejde var vederlagsfrit, for en ung landmand byggede han nyt stuehus til Vittenbjerggård i Ejby Sogn ved Køge. To danske byer bærer stadig meget præg af Ulrik Plesners streg, byerne er Ringkjøbing og Skagen, men også København har mange af hans bygninger. I Ringkjøbing har han tegnet mange af byens gamle markante huse. Den første i 1905 Borgmesterboligen Kongevejen 10, Priorgården, hvor der solgtes Morsø Støbegods, senere kødudsalg og cafe, i dag har turistkontoret til huse her. Højskolehotellet, Dommerkoret, Harpøths bolig og Ringkjøbing og Omegns Sparekasse begge i Østergade, Havnekontoret i 1906, i 1907 Aldershvile Plejehjem, der har sit navn efter en nedbrændt gård, og Ringkjøbing Skole i 1910. I Skagen skabte han tilbygningen til Brøndums Hotel, der er bygget fra 1891-97, Havnekontoret og adskillige boliger i årene fra 1905, Post og Telegrafbygningen i 1909, tilbygningen til Anna og Michael Anchers Hus i 1911, Skagens Museum i 1928 og ikke at forglemme den kongelige sommerbolig Klitgården i 1914. I København har han tegnet P.S. Krøyers villa i 1897, Studenterforeningen i 1910, Hafnia bygningen i 1911, Fredens Bro over Sortedams Sø, Christian IV Bryghus tæt ved Det kgl. Bibliotek og Østifternes Kreditforening i 1916. Hans streg findes også på Roskilde Højskole fra 1907, her har man som vindfløj brugt tegningen på Højskolesangbogen: "Det var de danske skjalde der sang," Post og Telegrafbygningen i Esbjerg fra 1908, Asmild Kloster Landbrugsskole ved Viborg fra 1908 og Ullerød Frimenighedskirke fra 1909. Et andet område hvor han markerede sig meget stærkt var byggeri af banegårde. Omkring 1911 byggede han flere stationer langs Ringkjøbing-Nørre Omme Banen, samt flere tjenesteboliger i Ringkjøbing beregnet til banepersonel. Dengang tog det 1½ time at rejse i tog fra Ringkjøbing til Holstebro. I 1914 byggede han Skagen

Station og på Skagensbanen flere stationer i årene herefter. Omkring 1925 byggede han flere stationer på Viborg-Fårup Banen, men de er gennemgående mere simpel udført. For sin store indsats i dansk arkitektur blev Ulrik Plesner udnævnt til Ridder af Dannebrog. Arkitekt og tømrermester Christian Jensen, Ringkjøbing var gennem nogle år konduktør for Ulrik Plesner, men overtog efterhånden Plesners virksomhed. Christian Jensens arbejder fortsatte i Ulrik Plesners stil.

Privat var Ulrik Plesner meget tilbageholdende, han skrev nødigt breve og aldrig artikler, han var en enspænder, - ja - nærmest sær og blev aldrig gift. Livet igennem var han nært knyttet til kirken, landbruget og folkehøjskolen. Ulrik Adolph Plesner døde 22. nov. 1933 i Skagen.

1869-1948 **Mohandas Karamchand Gandhi** blandt venner kaldt "*Mahatma*," som betyder "*den store sjæl*." Indisk politiker og filosof blev født 2. okt. 1869 og myrdet 30. jan. 1948 af Venayak Godse en fanatisk hinduekstremist, der var modstander af Gandhis vilje for forsoning med muhamedanerne. Da Gandhi var blevet kremeret, blev hans aske fordelt mellem alle delstaterne i Indien, hvor guvernørerne skulle sørge for, at hans aske blev spredt i de største floder. I delstaten Orissa forsvandt asken, flere år senere dukkede den op i en bankboks. En efterfølgende retssag afgjorde, at asken i 1997 blev spredt ud i Ganges.

Gandhi blev gift i 1881 som 13-årig, men var livet igennem modstander af børneægteskaber. Han blev uddannet i London som jurist fra 1888-91 og blev sagfører i Bombay. Boede fra 1893-1914 i Sydafrika hvor han som sagfører forsøgte at forbedre det indiske mindretals vilkår. Vendte i 1915 tilbage til Indien og blev leder af Nationalpartiet i 1920. Arbejdede imod briterne, nægtede at samarbejde med dem, anbefalede skattenægtelse, embedsnedlæggelse og at demonstrere mod det britiske saltmonopol og boykotte britiske varer. Alt sammen for at få indisk selvstyre og at få briterne ud af Indien. Gandhi brugte altid fredelige midler og afviste enhver form for vold: "*At kræve øje for øje vil gøre hele verden blind*." "*Mahatma*" er pseudonymet for Indiens løsrivelse fra det engelske imperium, og er ofte blevet betegnet som 1900-tallets største politiker. Trods hans ikke voldelige aktioner blev han en hyppig "*gæst*" i fængslet. Hans modstandere "*indlogerede*" ham her fra 1922-24, igen i 1932 og igen fra 1942-44, hvor han gennem tre uger sultestrejkede, et middel han ofte med held brugte for at gennemtrumfe sine ikke voldelige ideer.

Gandhis livsideal var et religiøst og harmonisk liv i landsbyerne, hvor langt de fleste indere bor, og at staten blandede sig så lidt som muligt. Men der skulle også vises respekt for industrien, som han anså for menneskefjendsk men dog nødvendig.

Filmen "*Gandhi*," der fortæller om personen Gandhis livsforløb, havde premiere i 1982 og indbragte otte Oscars.

1881-1883 **Dejbjergvognene** blev fundet ved tørvegravning i Dejbjerg Præstegårdsmose. De firehulede vogne er fra førromersk jernalder og udstillet på Nationalmuseet i København. På findestedet står en stor mindesten.

1889-1964 **Jawaharlal Nehru** indisk statsmand og far til Indira Gandhi. Uddannet som sagfører i Cambridge og havde praksis i London. Nehru blev grebet af socialismen og under ophold i Sovjetunionen, viste han beundring for kommunismen. Fra 1918 fik han betroede poster i Kongrespartiet i Indien og blev en af Gandhis nærmeste

medarbejdere. Nehru blev fængslet af englænderne adskillige gange i årene 1940 - 41-42 og 45. Han blev ved Indiens selvstændighed i 1947 landets første premiere- og udenrigsminister fra 1953-55 også forsvarsminister. Forsøgte ofte under den kolde krig at mægle mellem øst og vest, men efter grænsekonflikter med Kina nærmede han sig den vestlige verden. Nehru har skrevet historiske værker og erindringerne "*Breve til min datter.*"

- 1893-1976 **Mao Tse-tung** (Zedong) kinesisk leder. Bondesøn født 26. dec. 1893. Kom tidlig i konflikt med sin strenge far og løb flere gange hjemmefra. Ansat på et bibliotek og blev senere uddannet som lærer. Mao var i 1921 medstifter af det kommunistiske parti i Kina og blev medlem af centralkomiteen. Arbejdede fra 1923-27 på at forene landets revolutionære kræfter også bønderne, som han anså for revolutionens bærende kraft, en marxistisk tankegang. Hans fremgangsmåde mødte modstand, og han blev i 1927 sat udenfor ledelsen. I 1934 arrangerede han "*Den lange March,*" et af historiens mest heroiske eksempler på udholdenhed. De ca. 100.000 mand vandrede gennem et helt år 10.000 km fra SØ- til NV-Kina under stadige angreb fra nationalisterne. Marchens deltagere behandlede hele vejen bønderne godt, hvad bønderne ikke var vant til. Af de 100.000 mand nåede kun 8.000 frem i live, men Mao Tse-tung var igen blevet en ubestridt leder, der kunne genopbygge partiet. I 1935 blev han generalsekretær. Under Kinas krig mod Japan, der startede 7. juli 1937 med en japansk provokation ved Marco Polo Broen og fortsatte ind i Anden Verdenskrig, indgik Mao forlig med Chiang Kai-shek (31/10 1887-5/4 1975). Men da Japan overgav sig i 1945, opstod der åben kamp mellem Mao og Chiang Kai-shek. Den endte med kommunisternes overtagelse i 1949. Den 1. okt. 1949 proklamerede Mao fra toppen af Den Himmelske Freds Plads (Tiananmen) Kinesiske Folkerepublik med ordene, "*Kina er genopstået,*" hermed var borgerkrigen til ende. Selv blev Mao statschef frem til 1959, da han ændrede sin titel til "*formand.*" Chiang Kai-shek, der var en meget korrump politiker, flygtede i 1949 til Taiwan. Han nåede dog at tage alle værdierne med fra det gods han beboede. Kina var på dette tidspunkt Asiens "*syge*" land. Et land der var langt tilbage i udvikling, et af verdens fattigste lande der ingen hjælp fik fra den rige verden. Mao arbejdede for gennemførelse af landbrugets kollektivisering i folkekommuner. I 1952 indledtes jordreformen, bønderne fik tildelt jord, der blev taget fra de rige, der samtidig blev stillet for folkedomstole og i reglen dødsdømt. Industrien blev nationaliseret. Et af Maos slogans var: "*Magten vokser ud af geværløbene.*"
- Fra 1963 kom det til brud med Sovjetunionens kommunistparti, som Mao mente førte en afspændingspolitik. I 1957 indbød Mao folket til kritik mod Kinas styre, men kritikken var for ham så uventet voldsom, at kampagnen hurtigt blev afblæst. I 1958 overlod Mao præsidentposten til Liu Shao-chi. Indre kampe mellem de to førte i 1966 igen Mao til magten.
- I 1959 startede tibetanerne et oprør mod kineserne, det mislykkedes dog, og Dalai Lama flygtede til Indien, hvor han siden har levet i eksil. Dalai Lama er det religiøse overhoved, der betragtes som en reinkarnation af Buddha. Den nye Dalai Lama vælges blandt drengebørn født i den foregående Dalai Lamas dødstime. Valget foretages af munke, der udpeger det barn, som de anser for at være reinkarneret.

Maos "*Store Proletariske Kulturrevolution*" startede i 1965 med udgivelsen af "*Den lille røde bog*" citater fra Maos værker, der blev maoisternes bibel. Bogen er til 2002 udgivet i 900 mio. eksemplarer. I verden kun overgået af bibelen med 6 mia. eksemplarer.

I løbet af 1971-72 forbedredes Kinas udenrigspolitiske stilling så meget, at de blev optaget i FN. Mao har skrevet talrige politiske værker og digtsamlinger fx: "*Grib dagen, grib timen*" fra 1976. Det menes, at Mao har 37 mio. mennesker på sin samvittighed, dermed overgås han kun af Stalin.

Mao døde 8. sept. 1976, og selv om han stadig anses for den store lærer og formand, erkendes det dog, at han også har begået alvorlige fejl. Allerede i oktober samme år påbegyndtes hans mausoleum. Det tog 70.000 frivillige 10 mdr. at bygge mausoleet på Den Himmelske Freds Plads. Her ligger hans balsamerede jordiske rester. Da vi ville besøge mausoleet i april 1997, var det desværre netop dagen før blevet lukket. Ærgerligt, for vi ville gerne have fornemmet atmosfæren.

Ubekræftede rygter fortalte, at grunden til lukningen skyldtes, at Maos legeme var for dårligt balsameret. Derfor var han på opløsningens rand, så de ville lave en voksfigur af ham. Nu døde Madame Tussaud jo desværre i 1850, men der findes vel efterfølgere, der kunne klare en sådan opgave. Men vi så da det stærkt bevogtede mausoleum, en imponerende stor bygning til en død mand.

1905 **Jordskælv** rammer Kangra i Indien 375.000 omkom.

1910-1997 **Mother Teresa** oprindelig navn Agnes Gonxha Bajaxhiu albansk-jugoslavisk nonne født i Skopje Fra 1928 tilsluttet den irske Loretto-orden, der driver missionsvirksomhed i Indien, hvor hun fra 1929-48 var lærerinde ved flere skoler bl.a. i Calcutta. I 1948 forlod hun ordenen for at vie sit liv til arbejde i Calcuttas slum, det gav hende tilnavnet "*Englen fra Calcutta.*" Stiftede 1950 den romersk-katolske orden "*kongregationen Missionaries of Charity.*" "*Barmhjertighedsmissionen*" åbnede flere centre i Indien, 1965 i Venezuela, 1967 på Ceylon, 1968 i Tanzania og Rom. Arbejdet omfattede hjem for forladte børn, plejehjem for spedalske, maduddeling, undervisning samt hus for hjemløse døende. I alt er der verden over 89 hjælpestationer og 355 klinikker + spedalskheds klinikker med hjælp fra over 2100 søstre og brødre. Organisationen modtager frivillige bidrag fra talrige lande heriblandt også Danmark. Skoleindsamlinger der organiseres af Abbe Pierres klunsere. Mother Teresa "*Rendestenens dronning*" modtog mange forskellige priser, i 1971 pave Johannes 23.s fredspris hvilket beløb brugtes til oprettelse af en landsby for 250 spedalske, Nobels Fredspris 17. okt. 1979 hvor den norske Nobelkomite måtte aflyse et selskab med 130 prominente gæster til ære for Moder Teresa, som i stedet foreslog at lade de 30.000 kr., som selskabet ville koste, komme verdens fattige til gavn. Mother Teresa døde 5. sept. 1997 efter et hjerteanfald.

Til hendes statsbegravelse 13. sept. 1997 i Calcutta mødtes børnehjemsbørn, tidligere straffede, spedalske og handicappede side om side med præsidenter og kongelige fra hele verden. Hendes sidste rejse foregik på samme åbne kanonvogn som for 50 år siden Mahatma Ghandi blev ført til kremering. I dag (1997) er der ca. 4.000 nonner i organisationen.

1921 **Egtvedpigen** findes 5. marts i bronzealderhøjen Storhøj N V for Egtved af Peter Platz. Hun er en ung pige i 20 års alderen, 160 cm høj og lå i en udhulet egestamme. Hun havde en del smykker med sig i graven, hvorfor det vurderes, at

hun stammer fra en velhavende familie. I en spand af birkebark fandtes rester af hvede, tyttebær, honning og porse. Spanden har formentlig været beholder for datidens øl.

Hendes dragt, der var meget velbevaret, skabte stor forundring, fordi den var lårkort og bastlignende. Andre fund fra den tid viser lange tækkelige skørter, derfor har man konkluderet, at hun har været *“mavedanserinde.”* På fundstedet findes et minimuseum, og ved Nybjerg Mølle er der opstillet en moderne bronzeskulptur af Egtvedpigen. Den originale vare fra 1.370 f.v.t. kan ses på Nationalmuseet.

- 1931 **Lem Sydsogns Kirke** blev grundlagt i 1929 og indviet 7. juni 1931. Kirken er placeret med tårnet i øst, hvad der er meget usædvanlig. Grunden er, at man konstaterede stor fugtighed i området mod vest, og mente ikke at undergrunden kunne bære tårnet. Af samme grund er kirkegården placeret på et højdedrag ca. 500 m N for kirken, man ville ikke *“drukne”* de døde. Kirkegården blev indviet i 1932, og dengang har det bestemt været udenfor byen. Det er synd, at man ikke valgte at placere kirken, hvor der var mulighed for en kirkegård, men det står jo ikke til at ændre nu. En afstemning afgjorde placeringen, byboerne ville have kirken i byen, og landboerne hvor kirkegården blev placeret, men der var flest bystemmer. De ukendtes gravplads er smykket af en skulptur udført af Henrik Voldmester. Kirkeskibet *“Carmen”* er fremstillet og skænket af pensioneret togfører og forhenværende sømand Bernhard Andreasen, der i et brev af 16. juni 1939 til menighedsrådet påpeger: *“Skibet skal være til Guds ære, og pryd for Deres lille pæne kirke.”*
- 1933 **Mount Everest** overflyves for første gang 3. april af to britiske piloter
- 1947 **Indien** erklæres 15. aug. uafhængig af vicekonge Lord Louis Mountbatten efter århundreders britisk overherredømme. Herefter deles landet i det hinduistiske Indien og det muslimske Pakistan. Delingen kostede frygtelige massakre i begge lande. Der blev udvekslet 14 mio. flygtninge. Jawaharlal Nehru blev Indiens først premiere- og udenrigsminister. Mountbatten, der havde gjort en smuk karriere i flåden, blev dræbt 79 år gammel 27. aug. 1979 af irske terrorister.
- 1947 **Salman Rushdie** indisk-britisk forfatter født 19. juni 1947. Barndomshjemmet i Bombay hed Windsor Villa, og faderen er en velhavende muslimsk forretningsmand. Uddannet i privatskoler og på Cambridge i England. Fik job i London som tekstforfatter i reklamebranchen. Litterært er hans forbillede Günter Grass. Debuterede med *“Grimus”* i 1975 efterfulgt af de to bestsellers *“Midnatsbørn”* fra 1981 og *“Skam”* fra 1983. Med *“The Satanic Verses”* fra 1988 pådrog han sig muslimernes vrede, Khomeini udstedte en fatwa (retskendelse, i islams religion), der fordømmer forfatteren som blasfemisk. Salman Rushdie dødsdømtes 20. feb. 1989 af det iranske præstestyre, der udlover en dusør til den, der dræber ham. Siden *“Sataniske vers”* og fatwa har han levet *“under jorden.”* I 1999 kom endnu en bog *“Jorden under hendes fødder”* en uhyggelig langtrukken sag. Salman Rushdie har modtaget flere litterære priser.
- 1950 **Jordskælv** rammer Assam i Indien der omkom 30.000.
- 1959 **Dalai Lama** Tibets åndelige overhoved bevilges 31. marts politisk asyl i Indien. Det gælder også de 14.000 tibetanere, der har fulgt deres leder på flugten fra den kinesiske undertrykkelse i Tibet.
- 1973 **Et buddhistisk tempel** åbner 18. okt. i Skindergade i København af Dalai Lama

- 1977 **Brunkulsmuseet i Søby** stiftes af lærer Johs. Rolsted. Området var meget aktiv under Anden Verdenskrig, hvor der opstod klondikebyer i området, der var på 600 ha. Brunkullene er dannet for 15-30 mio. år siden. I dag er det et smukt, tilplantet naturområde med søer og skove, men der er farlig kviksand i området.
- 1984 **Indira Gandhi** indisk politiker blev myrdet 31. okt. af sine livvagter som hævn for regeringssoldaternes storm 6. juni 1984 på sikhernes helligdom Det gyldne Tempel i Amritsar. Indira Gandhi var født 19. nov. 1917 som datter af Jawaharlal Nehru. Hun blev minister i 1964 og premierminister fra 19. jan. 1966 til 1977, hvor hun arresteres i New Delhi sigtet for korrupsion. Den 12. juni 1975 blev hun dømt for valgfusk. Hun blev igen premierminister fra 1980 til 31. okt. 1984. Hendes søn Rajiv Gandhi tages i ed som ny regeringschef, han led samme skæbne 21. maj 1991 af tamilske Tigre. Indira Gandhi besøgte Danmark juni 1983.
- 1991 **Rajiv Gandhi**, Indiens tidligere premierminister, myrdes under en valgkamp 21. maj 1991 af De Tamilske Tigre. Syv år tidligere blev hans mor Indira Gandhi myrdet af sikhekstremister. Rajiv Gandhis enke den italienskfødte Sonia Gandhi udnævnes 14. marts 1998 til ny leder af Kongrespartiet.
- 1993 **Jordskælv** den 30. sept. øst for Bombay i Indien kræver 30.000 ofre
- 1998 **Storebæltsbroen** åbnede officiel søndag den 14. juni. Kongehusets sorte daimler med Dronning Margrethe og Prins Henrik sprængte det rød-hvide bånd præcist kl. 12.09.50. Det skete efter at dronningen havde holdt sin korte åbningstale. Som den ottende trafikminister under broens tiårige tilblivelse holdt Sonja Mikkelsen sin tale, dertil også enkelte andre taler.
- Storebæltsruten blev nedlagt samme dato. Den var en af verdens ældste færgeruter. Glæden over broåbningen var naturligvis iblandet en stor portion vemod, vi mistede *“de flotte skuder,” “de hvide måger”* og *“den dårlige kaffe.”* Mange mistede et livslangt arbejde, og vi andre mister et velkomment afbræk eller hvil på en lang køretur.
- Den 17. juni 1998 holdtes afskedsfest i Halsskov for alle ansatte på færgerne. Det har sikkert været en vemodig sammenkomst, hvor ordet fest måske ikke er særlig velvalgt. En 1000-årig historie ophører, en epoke er slut. Nu tager turen Nyborg-København kun 75 min. Men længe har man spekuleret i omkostninger ved en fast forbindelse over Storebælt.
- Her er et lille resume over diverse tiltag gennem 140 år:**
- 1858 udtalte krigsminister A. Tscherning. *“Jeg er overbevist om, at en forbindelse kan skaffes til veje under Storebælt.”*
- 1908 foreslog landinspektør Ohrt en tunnel under Storebælt fra Fyn over Sprogø til Halsskov.
- 1934 fremlagde baneingeniør R. Hiort-Lorenzen, inspireret af Lillebæltsbroen der var under opførelse, et detaljeret projekt til et broanlæg over Storebælt.
- 1936 det samme gjorde ingeniørfirmaerne Christiani & Nielsen, Højgaard & Schultz samt Kampmann, Kierulff og Saxild i forbindelse med et totalt projekt for fremtidens trafiknet i hele Danmark. Et projekt der i forbavsende grad minder om det vejnet, vi har i dag.
- 1948 nedsattes en Storebæltskommission, der skulle undersøge mulighederne for at bygge en bro og konsekvenserne herved, debatten blev igen vækket.
- 1950 foreslog forhenværende amtsvejinspektør Ejnar Kærn en kombineret bro/tunnel.

- 1952 dukkede en helt ny ide op gående ud på at gennemskære Sprogø med en bred og dyb sejlrende, hvorunder der skulle føres en tunnel, samtidig med at der skulle bygges en bro fra Sprogø både til Fyn og Sjælland.
- 1959 efter 11 års drægtighed nedkom Storebæltskommissionen med sin betænkning, der konkluderede: *“De samfundsmæssige fordele ved broanlæggets gennemførelse før eller senere ville være så meget stærkere end de forskellige modhensyn, at broanlægget bør gennemføres.”*
- 1963 Folketinget bevilgede 10 mio. kr. til bundundersøgelser.
- 1964 Dansk Industri ønskede at få koncession på bygningen af en Storebæltsbro.
- 1965 en international idekonkurrence om broen blev udskrevet.
- 1968 Storbæltskommissionen fastslår, at 4-5000 mand på syv år kan bygge en fast forbindelse over Storebælt for 2,6 mia. kr.
- 1968 vinderforslaget var dansk og civilingeniørerne Niels Jørgen Gimsing og Kaj Madsen blev 200.000 kr. rigere.
- 1971 storebæltsforbindelsen skrinlægges grundet diskussion omkring storlufthavn på Saltholm. Samtidig beregnes omkostningerne ved et biltog under bæltet.
- 1972 trafikministeriet foreslog en jernbaneforbindelse over Storebælt samt en forbindelse over Kattegat via Samsø.
- 1973 oliekrisen bremsede broplanerne, og man fandt ud af, at broafgiften ville koste 3 ører pr. liter mælk.
- 1975 energibesparende foranstaltninger har tappet riget for penge, vi har ikke råd til en bro. Samtidig var behovet dalet viser beregninger.
- 1978 Folketinget besluttede, at der skulle bygges en kombineret vej- jernbanebro. De første medarbejdere blev ansat til detailplanlægningen.
- 1979 den anden oliekrise skabte igen panik omkring broplanerne.
- 1985 en af broens frontkæmpere Arne Melchior pustede liv i debatten: *“I 30-erne, da krisen kradse mest, byggede vi Lillebæltsbroen og Storstrømsbroen. Har vi fortrudt det? Nej, vi har dubleret dem. Nu skal snakken være forbi, nu må vi bygge den faste forbindelse.”*
- 1986 Storebæltsforliget mellem Firkløverregeringen og Socialdemokratiet faldt på plads 12. juni.
- 1987 Folketinget vedtager 26. maj loven om anlæggelse af en fast forbindelse over Storebælt 1988 første spadestik blev foretaget 23. juni. Det skete ved Halsskov af daværende trafikminister H.P. Clausen.
- 1988 den 30. juni afholdtes danmarkshistoriens største licitation.
- 1989 brobyggeriet gik i gang. Først jernbanedelen, tunnelen og dernæst vejforbindelsen.
- 1991 tunnelen springer læk 14. okt. og oversvømmes af saltvand
- 1994 østtunnelen åbnes 15. okt. af Prins Joachim
- 1997 efter problemer med boremaskiner og oversvømmelser blev jernbanetunnelen taget i brug 1. juni, og den sidste jernbanefærges sejlede mellem Nyborg og Korsør.
- 1998 arbejdet sluttede 11. juni. Da arbejdet var på sit højeste, var der beskæftiget 4.000 ved byggeriet. Hvis én mand skulle bygge hele storebæltsprojektet, ville det tage ham 66.000 år.
- 1998 så har vi passeret 140 år og er igen kommet til den officielle åbning søndag den 14. juni.

Og hvad har sådan en "pjalt bro" så kostet?

I det bropas vi fik udleveret efter "*Familiencykelturen*," står der, at den samlede anlægspris er 21,6 mia. kr. Men i aviser kan man læse tallet 29 mia. kr., men hva' det er jo også kun 7,4 mia. kr. i difference. Til gengæld forventer man, at hen mod 20.000 biler vil passere broen daglig til en billetpris af 210 kr. pr. vej, men så er der også en nødtelefon for hver 600 m, der går direkte til Slagelse politi. Men der har været andre omkostninger, omkostninger der ikke har med penge at gøre, ni mand har mistet livet under arbejdet, og der har været meldt ikke mindre end 1872 arbejdsulykker - et chokerende stort tal.

Tidligere udgivelser:

- 1980 Andorra
- 1987 Arnold - novelle
- 1990 Thailand på godt og ondt
- 1991 Sydamerika Chile - Brasilien
- 1992 "*Jambo*" Kenya - du forunderlige land

- 1993 Barnløshed - adoption
 1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "*Jeg løfter røret*"
 1994 Tidsbilleder. Kronologisk leksika. Ajourføres løbende
 1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå. Ajourføres løbende
 1995 De Slesvigske Krige
 1995 Østeuropa i forandring
 1995 Colombia - smuk og mangfoldig
 1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
 1996 Øretæver i tilværelsen
 1996 Æseløre - litteraturanmeldelser. Ajourføres løbende
 1997 En dag i 1997
 1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
 1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
 1997 Ego - det bevidste jeg
 1998 En lille stump af det mægtige Kina
 1998 Storebælt - i cykelhøjde
 1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
 1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
 1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
 2000 Madeira - en blomstrende ø
 2000 Rom - Den evige Stad
 2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
 2001 Samos - en ferieø for alle
 2001 Samsø - i cykelhøjde
 2002 Limfjorden øst - i cykelhøjde
 2002 Vest Stadil Fjord - i cykelhøjde
 2002 Wien - musikkens by
 2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
 2002 Egypten - Nilens gave
 2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? (Redigeret 2010)
 2003 Vietnam - Østens smukke, venlige land i forandring
 2003 Limfjorden vest - i cykelhøjde
 2004 Grænselandet - i cykelhøjde
 2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
 2005 Mexicos - Store Riger
 2005 Sjælland nord - i cykelhøjde
 2005 Paris - byernes by
 2006 IKA MARKED - gennem 27 år
 2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?
 2006 Hven - i cykelhøjde
 2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
 2006 Bulgarien - et smukt og alsidigt land
 2006 Sydafrika - en regnbuenation
 2007 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig?
 2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig?
 2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
 2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
 2007 Cornwall - den sydvestlige del af England
 2008 Læsø "*Kattegats Perle*" - i cykelhøjde
 2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
 2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
 2009 Chile - det lange land i ly af Andesbjergene Peru - inkaernes land
 2009 Lissabon - en smuk og alsidig by
*Frede Lauritsen - Herningvej 7B ^{1.1.} 6950 Ringkjøbing Tf: 97 32 15 32
 fredelau@webspeed.dk*